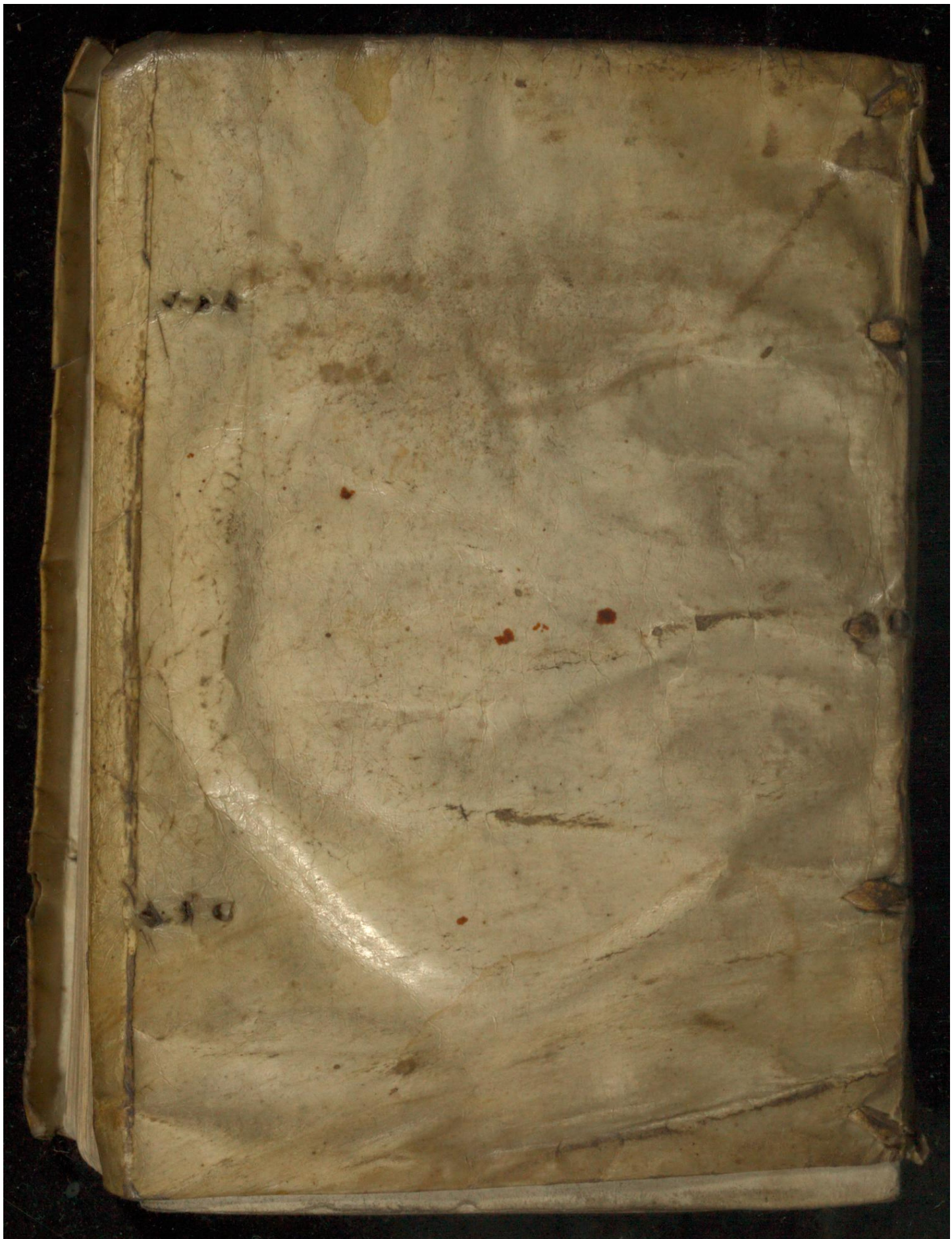

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1053/A

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1053/A

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1053/A

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1053/A

579 44 (2)

SYR VPORVM
VNIVERSA RATIO,
AD GALENI CENSVRAM
DILIGENTER EX-
POLITA:

*Cui, post integram de concoctione disceptationem,
præscripta est uera purgandi methodus, cum
expositione aphorismi: Concocta medicari.
MICHAELE Villanouano authore.*

VENETIIS.

Ex officina ERASMIANA apud Vincen-
centium Valgrisium.

M. D. XLV.

SYR V P O R V M
V N I V E R S A R A T I O
A D G A L E N I C E N S I A M
D I L I G E N T E R E X
P O L I T A

et, post ingressum de correctione huiusmodi
prescriptionis et non purgandi methodi, cum
explicatione apertissime Concordie
MICHAEL VILLIARDUS APOSTOLICUS

V E N I T I S
E X O F F I C I N A B R A S I L I A N A P O S T O L I C A
C O N T I N E V A L I D I T A T E M
M. D. XLV.

AD LECTORES.

NONDUM erat mihi animus, uiri
 studiosi, grauem hanc, & à multis
 formidatam prouinciam, imbecillis
 meis humeris gerendam suscipere:
 nisi studium iuuandi rem medicam,
 Galenici dogmatis iusta defensio, ipseq; in primis ue-
 ritatis amor, uel nolentem compulisset. Iuuabitur au-
 tem candidata medicinae iuuentus, si non contemnen-
 dam *θεραπευτικὴν* partem, quæ in præparatorijs
 potionibus, & purgatorijs pharmacis, solet consi-
 stere: hoc unico libello ab omni iniuria sibi restitu-
 tam, uindicatamq; norit. Hoc inquam libello, quæ
 morborum sit maturatio, quæ potentia concoctricis
 actio, quæ uera syruporum functio, & qua methodo
 sit illis utendum, uelut res noua ex ueteri dogmate
 suscitatur. In eo quoque Galenum mihi ita conciliaf-
 se puto, ut futurum non dubitem, quin pro nobis sen-
 tentia feratur, si æquus iudex nobis contingat: &
 si quis ueri studiosus hæc diligentius perpendat, huius
 lectionis cum nunquam poeniteat. Illud obiter monen-
 dus est lector, me non esse illum, quem corrupta qua-
 dam in Fuchsum apologia depingit Campegius, stu-
 diosum Arabum sectatorem, & digestiuorum syrupo-
 rum Campegianum defensorem: cum ego Arabas ip-
 sos cum Campegio negligendos, syropos uerò nec
 esse improbandos, nec barbaro more admittendos,
 a ij potius

potius crediderim. Tenuēs insuper succos à princi-
pio non esse educendos, mihi licenter imponit: cum
id nec uerum sit, nec à me unquam excogitatum. Sed
illo dimisso, Galenū appello. Ad cuius ego censuram,
tanquam πρὸς τὸ ἐξεταστέον, hanc de syrupis
tractationem redigere totam contendi. An uerò quod
pone sequebar, sim aliqua ex parte assequutus, uestrū
erit, candidi lectores, iudicare.

IN SYRVPORVM VSVM
PRAEFATIVNCVLA.

MUNERE quodam diuino Galeni γέ-
νεσις καὶ παλιγγενεσία, ad ua-
rios mortalium casus necessario con-
cessam, rei ipsius admiratione du-
cti, cogimur profiteri. Fuit enim
antiquis natus, ut medicinam cum suo Hippocrate,
profunda caligine obrutam, in lucem reuocando susci-
taret: ut Thessalios, Erasistratios, & alia id genus
portenta, à quibus ars diuina fuerat commaculata &
discerpta, profligando interimeret. Renascitur uero
felici nostro seculo, ut seipsum turpius deformatum,
in pristinum candorem restituens illustret: ut ab Ara-
bum copijs occupatam arcem, uelut postliminio re-
uersus, eripiat: & ea, quæ corruptis barbarorum sor-
dibus fuerant conspurcata, repurget. Quæ omnia,
cum sint liquido à recentioribus demonstrata, non est
quòd ego causis illorum me immiscens, hic referam,
aut eorum dictis sententijs calculum adijciam. De Sy-
rupis autem, seu ad purgationes præparationibus,
litem aliam ancipitem, nec dudum exortam dirimere
conabor. Nam digestiuos (quos uocant) syrupos, ple-
rique ideo conuellunt, quòd eos nihil minus, quàm
digerere, seu concoquere uideant: quòd biliosos hu-
mores non expectata coctione, educendos esse conten-
dant. Contra in aciem prodeunt multo maiores Ara-
bum

bum cōpiæ, ac in sui patrociniū, Gal. & Hip. aduocant, experientiamq; matrem iunioribus obijciunt. In hac controuersa quæstione, si quid ego iudico, neutri rem ipsam sunt penitus assequuti. Nec tanti me facio, ut eius controuersie quasi censor, in medio sedeam: aut partem utranque damnans, me cunctis inimicum reddam. Sed, ne cuiquam ea negem, quæ gratis accepi: neu, quæ mortalibus præsidio esse possunt, formidine reprimam: proferā in medium quæ ueriora putem. Syrupos, seu præparatorias dulces potiones, non ob solam concoquēdi uim, sed ob alios complures usus, perutiles esse defendam. Quæstionem de concoctione bilis in purgationibus expectanda, longè aliter decidam. Nec solum bilis flauæ, de qua ipsi digladiantur, cōcoctionem non expectabo: sed etiam, nullatenus eam concoqui posse affirmabo: sicut nec bilem atram, nec pituitam: adhibita tamen de pituita distinctione. Ut igitur in propatulum omnia deducam, dicendum mihi. Primo, quid concoctio, & quod unica, non multiplex sit. Secundo, quæ sint, quæ concoqui debeant. Tertio, an concoctio omnis incrassando fiat. Quarto, Hippocratis aphorismum, qui ad rem facit, exponam: ubi de purgationibus multa. Quinto, syruporum usus particulatim expendam. Demum, quid post purgationes agendum, paucis edisseram.

4

QVID CONCOCTIO, ET QVOD VNICA, NON MULTIPLEX SIT.

SERMO PRIMVS.

STENS VRO mihi eandem tam in
sanis, quàm aegris esse concoquendi
rationem, eundemq; naturæ scopū:
improbanda sese offert communis
Arabum, & neotericorum senten-
tia: qui secretos quosuis humores in morbis conco-
quendos putant, ut facilius pellantur. Princeps enim
Auicenna Fen prima primi, doctrina sexta. cap. 3. de
facultatibus agens naturalibus, concoctricis (quam di-
gestiuam appellat) uarias enarrat functiones: ut non
solum alimenta, sed & humores quosuis concoquat,
maturet, extenuet, incidat, & incrasset. Hinc in mor-
bis singulis bilem flauam, & atram, atque alia eiusmo-
di excrementa, ab hac facultate, iuuantibus etiam
syrupis, concoqui, seu digeri putat. De nominibus cum
Arabe contendere non licet, cum interpres potius re-
prehendendus ueniat, quòd facultatem digestiuam pro
concoctrice nominarit. Auicenna porro in ipsa re tur-
pius errauit, facultatis illius operationes eiusmodi
somniaans. In bilem enim exquisitam, putrefactam, si-
ue aliud simile excrementum, nunquam aget hæc fa-
cultas;

DE CONCOCTIONE

cultas, concoquendo, digerendo, uel aliquo modo elaborando. Ceterum principis errorem sequuti sunt, non Arabes modo, sed & qui Galenum ducem profitentur. Manardus enim epistola prima libri 13. secretos illos humores in morbis concoqui, & naturæ per concoctionem quadantenus assimilari tradit, ut melius pellantur. Imò tres ille ponit concoctionis species, quasi duæ non sufficiant. Ego uerò, tametsi eam, quæ est crudi aut uitiosi sanguinis in generatione puris, maturationem, cum Aristotele & Galeno, speciem quandam esse concoctionis non negem: unicam tamen in uniuersum esse concoctionis rationem, hoc sermone affirmabo, illas secretorum humorum concoctiones, alio sequente improbaturus. Unica est enim naturalis facultas concoctrix: una & eadem eius actio in cibos, & uitiosos humores. Prodit semper talis actio à solidis animantis partibus, sibi assimilationem molientibus, ut ex Hippoc. & Platonis placitis nos docuit Galenus lib. 6. nec secus Aristoteles lib. 1. de gen. & cor. cap. 7. Sed ipsam concoctionis definitionem proferamus à Philosopho traditam lib. 4. Meteorologicorum cap. 2. ait enim: Πέψις μὲν οὖν ὅτι τελείωσις τῶν φυσι-
κῶν καὶ οἰκείῃ θερμῇ ἐν τῷ ἀντικειμένῳ παρὰ
διηκτικῶν. id est, concoctio igitur perfectio est à proprio & naturali calore ex oppositis passiuis. Hæc generalis est definitio: sub qua omnes morborum, puris, & fluxionum concoctiones Aristoteles comprehendit, ut sub sequentibus exprimit uerbis. Hæc inquam coctio, uni-

ca

ea ratione definitur : nec à frigidis fit syrupis , sed à
 proprio & naturali calore . Vnica igitur secundum
 speciem erit concoctio , quia unica causa efficiens , ca-
 lor : unicus etiam finis , assimilatio : unica quoque mate-
 ria ex opposito patitur , non syncerus humor : sed quæ
 aliquid in se alimenti continet , quod substantiæ simili-
 tudine expetitur à solidis partibus : siue materia illa
 solum sit alimentum , siue ex mutatione aliqua sit fa-
 cta vitiosa . Vnico enim modo utraque concoquitur ,
 licet in una plus excrementorum , quam in alia conge-
 ratur . Adde , quod ab eisdem modicè calidis utra-
 que coctio iuuatur : & ab eisdem lotij , & aliorum
 excrementorum signis , indicatur . Quinque firmissimas
 ex his omnibus , sequenti oratione probandis , col-
 ligemus demonstrationes . Posuit tamen Aristoteles
 differentiam inter concoctionem alimenti & puris .
 Nos etiam talem dicemus esse morborum cōcoctionem ,
 seu maturationem , qualis est in puris generatione . Ve-
 rum si quis puris generationem , & morbi maturatio-
 nem , ex Galeno didicerit : inter eorum & alimenti con-
 coctionem , nullam dicet esse differentiam , nisi per acci-
 dens : cum eadem sit utriusque causa efficiens , forma-
 lis , materialis , & finalis : eadem adiuuantia præsidia ,
 & eadem indicantia signa . Sed cum natura alium ha-
 beat in concoctione finem , assimilationem : & causæ
 præter naturam alium , corruptionem : fit quasi per ac-
 cidens , ut natura exquisitum finem non assequatur . Pul-
 chre hæc omnia docet Galenus in fine primi libri præ-
 dictionum

DE CONCOCTIONE

dictionum, de pure. Quia natura, inquit, à putrefacien-
 tibus causis prohibita, non potuit assimilationem, quam
 moliebatur, ut in cibo, perfectam assequi: assequuta est
 tamen qualem cunque, ut coloris fiat similitudo, quando
 substantia assimilari non potuit. Hinc fit, ut colorem
 album, qualis est solidarum partium concoquētum, ac-
 cipiant pus & urinae sedimentum, ut ibidem docet Ga-
 lenus. Proportionatur enim puri sedimentum urinae,
 & putrefactio febris putrefactioni tumorum, primo de
 dif. feb. c. 7. & 8. Eisdem proportionem respondet spu-
 tum, primo cris. c. 13. et. 4. de ratione tuic. acut. ubi con-
 cocta esse sputa ait Hippocrates, cum puri fuerint si-
 milia. Nam & in sputi concoctione assimilationem ue-
 ram molitur natura & eam saepe ex parte aliqua con-
 sequitur. quod si substantiae similitudinem non assequa-
 tur, impediēte foetida, & putrefaciente sputum causa:
 assequitur saltē coloris albi similitudinem, ut in pure, et
 urinae sedimento. Vniuoce igitur, quod ad naturam at-
 tinet, de his omnibus dicetur concoctio: nec propter pu-
 ris generationem erit homonyma seu æquiuoca conco-
 quendi ratio, magis quàm inter duos alimentum conco-
 quentes, quorum unus plus congerit excrementorum,
 & minus alimenti, quàm alter. Nam accidunt hæc o-
 mnia pro uaria ratione materiae, & uiribus naturae.
 Sed ipsam Galeni diffinitionem proferamus, ut ueram
 morbi concoctionem probemus, quam ille nobis definit
 libro primo de morbis popularibus. Adscribam græca
 illius uerba, quia male traduxit ea noster interpret.

PÉ. 19

Πέψις γὰρ πρὸς ὅσιν τῶν παρὰ φύσιν, ὁ πεπασμὸς
 τῶ νοσήματος. αὕτη δὲ ἡ πέψις εἰς τὴν τῶ πέψον-
 τος οὐσίαν ἀγωγὴν πρὸς τῶν πεπτομένων. id est, Ma-
 turatio morbi, est cōcoctio quædam eorū quæ sunt præ-
 ter naturā. Hæc aut cōcoctio in concoctis substantiā
 deductio quædam est eius quod concoquitur. Satis aper-
 te docet, eam quæ fit in morbis concoctionem, natura
 assimilantē, & in sui substantiam, id quod concoquitur,
 deducētē, penitus fieri. Nec secus lib. 8. de compo med.
 secundum locos, concoctionem dixit esse transitum ad
 assimilationem alendæ particulæ. Nec ea, quæ præter
 naturam uocat, intelligas esse humores illos synceros
 uel putrefactos. Nam illi in substantiam concoquentis
 deduci nequeunt. Sed concoctionis materia præter na-
 turam, quæ in morbis maturatur, est, quæ alioqui futu-
 ra erat purum alimentum, aliqua tamen ratione uitia-
 ta, ut ipse exponit. sicut & in puris generatione, non
 est syncerus humor materia concoctionis, sed sanguis
 semimalam qualitatem adeptus, nec omnino benignus,
 nec prorsus alienus, apho. 47. lib. 2. & lib. 5. sim. med.
 cap. 5. Quemadmodum itaque ex syncero humore nun-
 quam generabitur pus, ita nec morbi maturatio ex eo
 procedet. Sed ad librum Epidemiorum reuertamur,
 ubi docet manifeste Galenus, eam quæ fit in morbis cō-
 coctionē non differre à concoctione alimenti, nisi in ma-
 ioris minoris ue rōne: ut in duobus sanis, quorum unus
 melius concoquit, alter deterius. Post prædictam enim
 definitionem, confert sani & ægri concoctiones. Er-

DE CONCOCTIONE

„ go, inquit, ubi corpus bene habet, cumq; ei quod conco-
 „ quitur, cum eo quod concoquit, naturæ intercedit fami-
 „ liaritas: mutatio fit, & alteratio totius concoquendæ
 „ materiæ, aut maximæ partis eius, minimumq; superat
 „ semicocti. At uero, quando præter naturam affecta
 „ sunt, quod accidit, ubi sunt à natura immutantis & al-
 „ terantis aliena: id quod assimilatur, paucum est, semi-
 „ coctum uero excrementum multum. Iam, sicut in cor-
 „ poribus sanis, concoctionem indicant excrementa, non
 „ secus in corporibus affectis indicabunt. Vides exposi-
 „ tionem eius, quod πᾶσα φύσις dixerat. Vides quo-
 „ que in omni etiam alienorum concoctione, uel matura-
 „ tione, assimilari semper aliquid, paucum uel multum,
 „ pro uaria materiæ & uirium dispositione. Hæc igitur
 „ unica erit, & perpetua concoctionis ratio. Præterea,
 „ id ipsum probare licebit ex naturæ ordine, quem tradit
 „ Galenus apho. 22. lib. primi, & apho. 22. lib. 4. & lib.
 „ quos oporteat purg. Primo natura concoquit, secundo
 „ secernit, tertio expellit. Præcedit coctio ad perfectio-
 „ nem ducens, ut quod assimilari potest, colligatur ad na-
 „ turæ alimentum. Deinde quod eiusmodi non est, ut ex-
 „ crementum secernitur, & demum pellitur, quia noxium
 „ manendo fieret, nec naturam aleret. Cum itaque hic or-
 „ do, tam in morbis, quàm alimentis concoquendis serue-
 „ tur: sequitur, non uariam aliqua ex parte, sed unicam
 „ esse concoctionis utriusque rationem: qua tamen synce-
 „ ri nunquam concoquuntur humores. Sed hæc omnia se-
 „ quenti sermone clarius intelliges. Quod si ex imbecilla
 „ conco-

concoctione alimenti relinquatur semicoctum aliquod excrementum, non dubium, quin roborata uirtute, uel ob aliorum ciborum penuriam, possit eius cōcoctio perfici, si natura eo tanquam alimento egeat. Quemadmodum uenter semel satius, chylum uelut excrementum depellit, iterum attracturus, & concocturus, si fame cogatur. sed in his omnibus nunquam à uera cōcoquendi analogia disceditur. Aliam ad idem thema colliges demonstrationem, si memineris eius, quod lib. 3. de nat. fa. sexto de placitis, quarto de usu par. 5. apho. 39. & alibi sepe docet Galenus: id est, uenter, hepar, & aliam quamuis corporis partem, sibi concoquere, nec habere prouidentiam aliarum. Ita, ut quando in morbis fit coctio à solidis partibus, quibus male affectus humor incumbit: illæ sibi inservientes, non in gratiam aliarum, ex uitioso illo uel crudo succo, quicquid colligi potest, nitantur assimilare. unde, in fine primi prædictionum scribit Galenus, uniuscuiusque partis animalis officium esse, ad propriam naturam deducere appropinquantem humorem. Hunc etiam esse scopum & finem partium omnium alterantium, docuit citatis locis, de usu partium, & de placitis. Quod autem concoctio, tam in morbis, quam in alimentis, fiat à solidis animalis partibus, docet eodem loco primi Epidemiorum, & aphorismo septimo libri secundi. Quin & actiones alias omnes, à solidis & simularibus fieri partibus, multis quoque locis tradit Galenus. sed Hippocratem audiamus, qui lib. 4. rat. uic. in morbis acutis, docens
qualem

DE CONCOCTIONE

qualem in morbis moliri concoctionem oporteat: Cor-
 pus, ait, quieti permittere, ungere, &c. ibiq; Galenus,
 analogia, seu similitudine adducta, talem esse in morbis
 concoctionem ostendit, qualis est in uentriculo. Nam,
 ut cibo, inquit, assumpto, oportet naturam quiescere, ut
 uenterculus concoquat: ita in morbo, ut coctio talis fiat,
 qualem urinis indicari cupimus, quietem & modice ca-
 lida admouemus, roborantes natium calorem partium
 solidarum, quæ humores in sui substantiam, quoad eius
 fieri potest, sunt deducturæ. Hæc uero coctio urinis et
 alui excrementis indicatur, sicut & coctio alimenti, quæ
 fit in uentriculo & hepate. Nec urina ipsa, nec alia pu-
 ra excrementa, cōcoctionem aliam seorsum accipiunt.
 sed cruda ipsa, uel cocta uocamus, quia sunt ueluti sigil-
 lum quoddam, & indicium concoctionis alimenti. Si e-
 nim talia excrementa aliquam separatim susciperent
 concoctionem, quæ ad alimentum non spectaret, falla-
 cius de concoctione alimenti daret indicium. Nam ideo
 indicant, quia antequam secernerentur, dum fiebat ali-
 menti coctio, impressionem hanc, ueluti characterem ac-
 ceperunt. Natura enim, ut diximus, concoquit, prius-
 quam secernat: & in concoquendo totam materiam su-
 biectam alterat, etiamsi solius alimenti gratia conco-
 quat. Hac unica ratione urinae, tam in morbis, quàm
 extra morbos, indicium concoctionis seruant, ut ex Ga-
 leno paulo ante retulimus. Nec concoctionem bilis, uel
 alterius humoris seorsim positi, possunt ipsæ indicare.
 Sed per accidens dant aliquando talium humorum pro-
 pria

pria signa, quādo illis se immiscent: ut, quemadmodum
 colliquata pinguedine meiuntur oleosæ, ita in pituitosis
 febribus albæ, in biliosis flauæ. Proprie uero indicat
 urina, an sanguis plus æquo sit coctus, uel, an remanse
 rit crudus. Nam in uenis, post concoctionem, à sangui
 ne secernitur: ibi accipit colorem & substantiam: er
 go eius, quæ ibi fit, concoctionis indicia dabit: quarto
 de sanitate tuenda. Item, ut appareat, quæ per febres
 futura sit coctio, despiciamus, quæ suboriatur in eis cru
 ditas. ea uero est, quam ostendit Galenus lib. 2. de nat.
 facul. si quis, inquit, febricitet, protinus cōcoctio red
 ditur deterior, protinus uentriculi actio impeditur à ca
 lore præter naturam. Omitto hic, quòd humor obstru
 ctionem faciens multa obducitur cruditate: non, inquā,
 cruditate syncerorum humorum, sed male cocti alimen
 ti: ideoq; cōcoctionem desyderat, etiamsi ad melancho
 licum, uel pituitosum declinet. Omitto quoque, quòd cū
 febris sit passio generis uenosi, ex morbi definitione,
 erit affectus actionem impediens, hoc est, uenosi generis
 cōcoctionem. Item, lib. de const. art. med. & lib. de mis
 sione sang. cruditatem, quæ morbum facit, nō dixit esse
 illorum humorum, sed frustratam alimenti concoctio
 nem. Hæc igitur cum sit febrium cruditas, quam aliam,
 quæso, concoctionem in febre desyderabis, quā eam,
 qua alimentum concoquitur? Ego sanè ex Galeno, Cel
 so, & alijs antiquis, hanc concoctionem diligenter ob
 seruandam & adiuuandam esse, quinto sermone sum o
 stensurus: alias uero syncerorum humorum, uel iam pu
 trefa

DE CONCOCTIONE

refactorum concoctiones, à Manardo, & Arabibus tra-
 ditas, mera esse somnia, secundo sermone probabo.
 Nunc sicut ex primo Epidemiorum, eandem diximus
 esse concoctionem naturalis alimenti, & succi præter
 naturam uitati: ita ex libro quinto simplicium med.
 idipsum colligemus: ubi sic ait Galenus cap. 5. Quem-
 admodum naturales alimenti alterationes, quæ ab inna-
 to proueniunt calore, à simili extrinsecus iuuantur: ita
 & alterationes, quæ in mouendo pure conspiciuntur.
 Ac deinceps à calidis & similibus nostræ naturæ, utrâ
 que concoctionem adiuuari docet. Adde eadem præsidia
 ad concoctionem uentriculi, & morbi, annumerata, lib.
 1. Epid. de consti. art. medicæ, quarto de sa. tu. & 4. de
 ra. uic. Ea sunt cibi boni succi, mediocriter calidi, fo-
 menta, cataplasmata, frictio, maxime pedum ex Aëtio,
 balneum, somnus, quies, uinum modice calidum. Deni-
 que concoctionem adiuuant medicamenta, quæ modice
 calfaciendo, parum adstringunt, ut capite de croco, &
 initio lib. 8. de com. med. secundum locos. Quæ uero
 his calidiora sunt pharmaca, ut piper & calamintha,
 etiam extenuant. Vides eadem concoctionis præsidia:
 uidisti easdem causas, & eadem signa, non secus in mor-
 bis, quam extra morbos: ut sit sermonis huius con-
 clusio: Eandem esse, morbos maturandi, & alimen-
 ta concoquendi, rationem.

Que

Quæ sunt, quæ concoqui debeant.

Sermo secundus.

o c sermone, contra iam receptam de naturæ concoctione sententiam, putrefactos, biliosos, & alios eiusmodi secretos humores, à digestiua seu concoctrice potentia nullatenus elaborari, pro uiribus sum ostensurus. Longius fortè sermonem producam: sed boni consulas candidè lector. nam his cognitis, facilius erit syruporum uires perpendere, & quatenus ad concoctionem sufficere possint, iudicare. Nemo igitur seipsum fallat, credens in morbis putrida concoqui, aut putredinis sanationem esse concoctionem. Longè equidem aliam ex Galeno licet colligere methodum: qui cruda, semicruda, & quæ ad putredinem tendunt, concoctione seruari docet. Quæ uerò iam putrefacta sunt, euacuationem, nullo modo concoctionem desiderant: undecimo methodi, quarto de sanita. tuenda, & apho. decimoseptimo libri secundi. Nec nobis obijci potest quod à Galeno scriptum est in arte medicinali, cap. 89. ubi concoctionem esse dicit alterationem, quæ putredinem finit, manente substantia. Quasi ita finiat coctio putredinem, ut de putri humore faciat non putrem: quod fieri nequaquam potest. Sed uera Galeni sententia ad hunc modum ab eo scripta legitur: *Φέρε γὰρ εἰ δὲ τὸς ἐτυχεν, ὡς δὲ χυμοῖς σὺν πομένοις ἀνάπτειν πύρετον, ἐνδείξις ὡς*
ἔστι τὸς

DE CONCOCTIONE

τοῖς τοιούτοις, ἀλλοιώσις τε καὶ κένωσις ὄντιν. ἀλ-
 λοιώσις μὲν, ἡ πένυσα πῶς σπῆδονα μενέσης τῆς
 ὄσιας: κένωσις δὲ, ἡ ὅλην ἐκ τῶ σώματος ἰζάγ-
 σα πῶς ὄσιαν. ἀλλὰ τὸ μὲν εἰρημένον εἶδος τῆς
 ἀλλοιώσεως, πῶς ὄσιαν. id est, Esto enim, exempli
 gratia, ob humores putrescentes accendi febrem. Indi-
 catio in huiusmodi, est alteratio, atque euacuatio. Alte-
 ratio quidem, quæ cessare faciat putredinem manentis
 substantiæ: euacuatio uerò, quæ totam ex corpore sub-
 stantiam educat. Sed dicta quidem alterationis species,
 concoctio existit. Ad hunc ergo modum finit coctio pu-
 tredinem, quia eam cessare facit, & prohibet, ne ultra
 pergat depascendo, seu corrumpendo. Quomodo autē
 concoctio actionem putredinis impediat, & eam cessa-
 re faciat, facile iudicabunt, qui iam citatum locum de
 puris generatione, diligenter perlegerint. Mixtam ibi
 Galenus docet actionem, causa naturali assimilationem
 moliente: & causa præter naturam, corrumpente, ac pu-
 trefaciente. Hæ duæ causæ sibi inuicem repugnant, ut
 altera alteram cessare faciat. Quæ enim uelut in cor-
 pore exanimi, nihil ad permutationem conferente na-
 tiuo calore, putrescunt, à concoctionis ratione degene-
 rant. Si uero natura causis resistens permutauerit eas
 suo robore, à putrefaciendo desistent: ut habetur lib. 2.
 de ratione uictus acut. Secundo opponi nobis potest Ga-
 lenus, qui libro primo de dif. feb. cap. 4. quicquid cor-
 ruptum est, temporis spatium concoqui, & benignum ef-
 fici tradit. Respondeo, si corruptum more philosopho-
rum

rum intelligas, id non magis est possibile, quam idem corruptum numero reproduci, nec eo modo uerti debuit διεφθαρμένον: sed, uitiatum, aut commaculatum. Quia tamen latinis id ipsum est corrumpere, non est damnandus interpres: clarius uero sic uertendum: μένει γὰρ αὐτόθι πᾶν αὐτοῖς τὸ διεφθαρμένον κατὰ τὴν γαστέρα, καὶ ὃ ἥπαρ, καὶ αὐτὸς χρόνος ὡς πέπτεται κατὰ βραχὺ, ὅ γίνεταί χρεσόν. id est, Manet enim in uentriculo ac iecore quicquid uitiatum est, ac temporis spatio paulatim concoquitur, atque efficitur benignum. Eodē modo dixit Aristoteles, humorem qui putrescebat, aut alio modo uitiabatur, concoctione effici utilē. Sed hæc omnia docet manifestē Galenus aphorismo decimosextimo libri secundi. Concludamus ergo putredinem nullatenus esse materiam concoctionis: semiputrem uero humorem, eatenus, quatenus in eo superest quod assimilari potest. Vnde non immerito Galenus in abscessuum & ulcerum curationibus, putredini nunquam adhibuit concoquentia, sed absumentia, uacuantia, & digerētia: ut in ateromate, steatomate, meliceride, & alijs præter naturam contentis. Item undecimo methodi, uiuentis corporis calorem, inquit, concoquere: ac utile reddere posse, quod putrescentium semiputre, semimalumq; est. & paulò post semicruderum tantum concoctionis meminit, ut & 4. de sanita. tuenda: ubi ea quæ naturæ gratiam suscipere nequeunt, penitus abijcienda docet. In nulla igitur dispositione est requirenda coctio, nisi ubi est alimentum crudum aut

b ij uitia

DE CONCOCTIONE

uitiatum. Hac ratione dispositio, seu fluxio, in quavis corporis parte concoquitur, dum uicina pars assimilationem molitur. Proinde Galenus lib. 7. de comp. med. secundum locos, affectus arteriæ concoquit modice calidis, & adstrictionis aliquid habentibus: ut roboratus partium calor natiuus, assimilationis munere melius fungatur. Carnem etiam contusam concoqui ait, lib. 5. simp. med. cap. 7. & 14. metho. Nam, expresso per cōtusionem succo ad putrefactionem tendente, reducitur quod reduci potest, & reliquum suppuratur.

Ex prædictis iam facile est colligere, inanem esse Arabum & recentiorum questionem, de cōcoctione bilis in purgationibus expectanda. Nos enim ex iam demonstratis inferre possumus, non solum bilem flauam, sed nec atram, habilem esse ad suscipiendam aliquam naturæ concoctionem. nec pituitam, si ita in salsedine, uel aliam qualitatem degenerauerit, ut à sanguinis & alimenti natura sit penitus aliena. Sed in gratiam recentiorum probationes plenius deducamus, ostensuri humores hos, nec in morbis esse concoquendos, nec aliqua ratione concoqui posse. Primo, sacra est autoritas Galeni passim docentis, ut quod separatum iam est, nec assimilari potest, omni ratione, & quamprimū uacueamus: reliquorum uero concoctionem adiutemus. Libro enim quarto salubrium, in quo de morbosis agit symptomatis, generaliter docet, quid circa noxios succos agendum: facitq; diuisionem trimembrem. In medio ponit sanguinem, citra sanguinem crudos: post eū acres, biliosos,

biliosos, salsos, & alios eiusmodi, qui post cōcoctionem naturæ remanserunt, ac noxia acquisita qualitate de-
generarunt. Deinceps ait : Duo sunt, quibus intentus
sit oportet, qui eiusmodi affectibus medebitur : crudo-
rum, uel semicrudorum, qui ante sanguinis perfectio-
nem fuerant, concoctio : acrium & mordacium, qui se-
cundi sunt, & sanguine posteriores, educio. Hic lo-
cus est tam apertus, ut mirari subeat, tot, tantosq; me-
dicos in luce clara hallucinari : & tales fingere con-
coctiones, quæ in sola Arabum imaginatione conslite-
runt : re uero ipsa, nusquam. Quod autem à Galeno
dictum est de acribus & mordacibus, non concoquen-
dis, sed educendis : etiam atrabilarios, & pituitam sal-
sam comprehendit. Nam illi omnes sunt mordaces, &
paulo ante de eis fuerat loquutus, eos inter causas ulce-
rosi sensus annumerans : ac solum concoquere iubens
eos, qui infra sanguinem substiterūt, & assimilari pos-
sunt. Paulo etiam antea in hunc modum scripsit :

Oportet igitur excrementum, siue calidum id sit, siue
frigidū, ipsum aut pellas, aut certe alteres. Recipit ue-
ro non omne excrementum alterationem à natura : si-
quidem nec omnis cibus in cuiusuis animatis uentre cō-
coquitur : sed cognatio quædam eius quod concoqui-
tur, cum eo quod concoquit, esse debet. Quod igitur o-
mnino alienum est, nulla ratione fieri potest, ut naturæ
sue gratiam accipiat : sed educere id quamprimum est
tentandum : æque certe, ut quæ in uentre prorsus cor-
rupta sunt, uomitione, uel deiectione pellere est opti-

b iij mum.

DE CONCOCTIONE

„ mum. Et paulo post: Quod semicoctum adhuc est, cō-
„ coquatur: quod concoqui non potest, expellatur. Et
„ nono methodi: Solidarum partiū natura humores ad
„ nutriendum habiles ad se trahit, reliquos omnes pellit.
„ Et libro undecimo: Concoquet, quod concoqui est ha-
„ bile: excernet, quod potest excerni. Idem libro primo
de ratione uictus commentario decimo octauo, & libro
secundo, commentario trigesimo. Quid multa? Totus
in hoc est Galenus, & similia ubique docet, sola cruda,
uel semicruda concoquere, cætera mox pellere iubens.
Quæ uero sint ista cruda, docet lib. 4. de sanit. tuenda:
& nos dicemus in expositione aphorismi, cruda esse il-
la, quæ in alimenti concoctione citra sanguinem substi-
terunt: & illa sola in morbis ante purgationes esse cō-
coquenda, nos docuit Hippocrates: ita ut eius autho-
ritas non parum subsidij sit nobis allatura. Ipsa etiam
uocabuli ratio nos docet, id quod concoctionem exigit,
esse crudum, cruentum, & acerbum. quorum nullum de
ipsa bile merito dici potest, cum sit ipsa post sanguinē,
& excrementum concoctionis. Adde Galenum lib. 2. de
dif. feb. docentem, qualis in febribus sit coctio, & qua-
liter hi humores putrescant, uelut excrementa, quæ
„ reijciuntur. Natura, inquit, semper nititur, suis uiri-
„ bus utens, assimilare partibus nutriendis quicquid fieri
„ utile potest: excernit autem id quod minime istiusmo-
„ di est. Quod si præ crassitie, copia, lentore, angustia
„ meatuum, uel ob sui debilitatem, nequeat eiusmodi ex-
„ crementosum humorem diutius in corpore morantem
pellere:

pellere: necessario ille humor putrescit. Nam quicumque sit humor, aut concoctionem recipit, & coag-
 mentatur solidis partibus, aut diutius in corpore manens putrescit. Exemplum de bile subiungit, quæ cum
 concoqui amplius non possit, si probe nequeat expelli, arquatum facit morbum, aut putrescens febrem. Atten-
 de, obsecro, quàm doceat manifeste, nullum esse inter hæc duo medium: aut concoqui ad assimilationem, aut
 pelli humorem, quicumque sit ille. De bile autem, tanquã
 re manifesta, docuit, eam uelut concoctionis incapacem,
 omnino à natura pelli. Nam absoluta naturæ cōcoctio-
 ne humores hi fuerunt secreti, ut ex naturæ ordine so-
 lum supersit eos pelli. Quòd si pelli nequeant, inquit,
 putrescunt, & febrem accendunt. Expultrice ergo pec-
 cante, quis tam stupidus medicus admouebit concoctri-
 ci remedia? Quis ita est hebes, ut uidens summum na-
 turæ in pellendo studium, non eam adiuuet? copiam
 minuendo, si ea obstruxit: crassitiem & lentorem exte-
 nuando & incidendo, si illi expultricis actionem læse-
 runt: meatus reserando, si eorū angustia eidem fuit im-
 pedimento: demum expultricem ipsam roborando. Hæc
 enim methodus est Galeni. Sed barbari, inepti homi-
 nes, has omnes functiones, digestiue seu cōcoctricis fa-
 cultatis esse operationes somniarunt. Quòd si ex ob-
 structione excrementi, sequatur mala alimenti conco-
 ctio, habenda tunc concoctricis ratio, per ea præsidia,
 quæ iam relata sunt concoctionem iuuare.

Alius est locus Galeni in fine libri de constitu. artis

b iij medica,

DE CONCOCTIONE

*medicæ, qui solus huic disputationi finem imponere
sufficit. Ibi ea quæ ad naturalem statum redire possunt,
concoqui uult: quæ præter naturam sunt, pelli. Deinde
ad singulos humores descendens, uacuare eos præci-
pit, non concoquere, excepta pituita, de qua in hunc mo-
dum distinguit: Εἰ δὲ ὁ τῷ φλέγματι πλεονάζει
χυμός, εἰ μὲν ἄλμυρόν ἐστι, καθαίρειν: ὅξυ δὲ γε-
νόμενον, ἄλμοις πειράσθαι, συντελόντα τῇ φύσει
πρὸς τὸν πᾶν αὐτοῦ: id est, Si autem superabun-
det pituita, si quidem salsa fuerit, purgationem: sin aci-
da, alterationem moliri oportet, naturam ad eius con-
coctionem iuuantes. Nō est quod alias probationes desi-
deres, si quæ hoc loco docet, intelligas. Nam cum bilis
quoque meminisset, uacuationem eius, non concoctio-
nem docuit. In pituita autem dulci uel acida, quia po-
test uerti in alimentum, concoctionem præcipit. Idē do-
cuit libro secundo de ratione uictus in morbis acutis,
commentario trigesimo, neutram bilem concoqui pos-
se tradens, cum post naturæ cōcoctionem, flaua ex san-
guine plus æquo calfacto, atra ex eodem adusto gene-
retur. Idipsum confirmat, & in fine secundi de natu-
ra. alijs dicens humoribus constitutum à natura ali-
quod instrumentum, per quod uacuentur: pituitæ au-
tem nullum, quia sola ea concoctionis est capax. Hæc
omnia ante Galenum docuerat Aristoteles, qui genera-
liter & de humorum & tumorū concoctione tractans,
solam inter humores pituitam concoqui posse dixit:
inter tumores, eos solos qui suppurantur, ut sunt
phlegmonosi.*

plegmonosi. Nec admittendi sunt, qui negant Aristote-
 lem sufficienter de concoctione loquutum, sed solum
 de alimenti concoctione. Nam tunc puris concoctio-
 nis non meminisset, cui similem facit Galenus morbo-
 rum maturationem. Ceterum ex hac tumorum conco-
 ctione ualidissimam aliam colliges demonstrationem.
 Nam si totum legas Galenum, nunquam inuenies conco-
 qui syncerum humorem, qui facit herpetem, exquisitū
 erysipelas, aquosum cedema, scirrhum, uel alium quem-
 uis tumorem, qui non sit phlegmonodes. Nunquam e-
 tiam in talibus generabitur pus. Si autem tumor sit
 phlegmone, aut phlegmonodes, uitiosus sanguis conco-
 quetur, & ex eo pus generabitur: conuenientq; tunc
 cōcoquentia, & pus mouentia præsidia, quæ in alijs tu-
 moribus nunquam adhibuit Galenus. Quid hic Arabes
 respondebunt? qua ratione hos humores in febribus,
 & non tumoribus concoqui dicent? Galenus enim con-
 coctionem, quæ fit in febribus, comparat cōcoctioni tu-
 morum in pus, primo cris. ca. 18. & primo de differen-
 tijs febrium cap. 7. Sed ad alias rationes ueniamus, &
 ab eisdem locis, à quibus antea, ueras demonstrationes
 assumamus. Prima sit ab efficiente causa concoctionis
 deprompta. Solidas nanque partes ostendimus causas
 esse omnis concoctionis, dum assimilationem moliuntur:
 & quòd non in gratiam aliarum, sed ut sibi alimentum
 parent, id efficiant. Alimentum uero ex talibus humo-
 ribus uel excrementis comparari non potest: ergo in
 eos non aget uis illarum partium concoctrix. Secunda
 demon-

DE CONCOCTIONE

demonstratio ab ipsa materia concoctionis . iam enim
 ostensum est in huius sermonis initio , materiam conco-
 ctionis eam esse , quæ familiare aliquid habet , quod sub-
 stantie similitudine potest in naturæ alimentum dedu-
 ci . id uero in talibus humoribus non inuenias . At di-
 cet Manardus : Humores hos , quando ita concoqui nõ
 possunt , ut in substantiam membri uertantur , satis pro-
 modo suo concocti erunt , quando solidis membris qua-
 dantenus similes effecti , & à natura superati , apti red-
 diti fuerint , ut uel ab eadem natura per se , uel cum ar-
 tis adminiculo expellantur . Et hoc est generalius con-
 coctionis significatum : iuxta quod & pus & lotium
 concocta medici nuncupant . Hacenus ille epistola pri-
 ma lib. 13. Cuius uerba eo difficiliter uidentur posse im-
 probari , quia sumpta ferè sunt , uel utcūque collecta ex
 Galeno lib. 2. de rat. uic. acut. Adiutorem etiam habent
 Trallianum lib. 1. cap. 16. Præstaret à Manardo , Auicē-
 na , & alijs omnibus , frequentius citari Galeni locos :
 quod illi tamē dedignati uidentur , aut quia non succur-
 rebant , aut quia forsitan ambiebant , ut suæ authoritati
 crederemus . Hinc fit , ut in eorum nuda lectione sæpius
 cogamur impingere , offendentes uerba Galeni sinistre
 detorta . Ille enim dupliciter aliquid dici concoctum ,
 cum Hippocrate tradit , proprie scilicet , & improprie .
 Non tamen duplicem fatetur esse concoctionem : sed
 unam tantum . ex qua fit , ut quædam proprie , quædam
 improprie concocta dicantur . sicut ab unica fit conco-
 ctione , ut una pars assimilatur , alia sit excrementum :
 uel

uel una perfectius,quàm alia assimilatur . Sed de Gale
ni & Tralliani dictis latior sequetur oratio . Nunc id
tantum à Manardo quærerem,cuius ex quatuor facul=
tatibus naturalibus erit illud opus ? & qua ratione so=
lidarum partium natura tales humores sibi quadante=
nus assimilabit ? Et quando ei daremus,ut natura assi=
milaret inducta crassitie,quid hoc ad expulsionem pro=
desset ? an non crassities magis obesset ? Quòd autem
nulla partium corporis, tales sibi quadantenus assimi=
let humores,ad expulsionem præparando, concedet il=
le,qui nouit,quamlibet corporis partem,non ob aliarũ
providentiam, sed sua ipsius gratia agere concoctrice
facultate,ut sibi assimilando alimentum excipiat.Sed à
talibus humoribus tantum abest, ut eam gratiam par=
tes accipiant,ut etiam molestari ab eis naturam magis
uideamus : & id potius eam agere, ut expellat,post=
quam concoxit,& ut superflua secreuit,iuxta ordinem
prius traditum . Item in præparando humores ad ex=
pulsionem,maxime nitimur eos à naturæ similitudine
extenuando abducere,quo facilius pellantur. nam dissi=
militudo est causa pellendi : similitudo autem,attrahen=
di,retinendi,& concoquendi . Qua etiam ratione fa=
cit ipse Manardus differentiam inter extenuantia, &
concoquentia : quia extenuantia à naturæ similitudine
abducunt : concoquentia autem adducunt . Item,quòd
tales excrementosi humores in corpore manserint,ex=
pultriciis fuit uitium,ut ex libro de different . feb.iam
deduximus : ergo expultrici, non concoctrici admouen

da

DE CONCOCTIONE

da præsidia: quæ à naturæ similitudine extenuando abducant, non quæ incrassando quadatenus assimilent. At dicit Manardus, tale quid fieri, sicut in pure, ut assimilationem natura molitur, quam nō assequitur. Similitudo hæc admittenda uenit, si febris materia talis sit, qualis illa, ex qua fit pus. Verum pus non ex synceris illis humoribus putrefactis, ex quibus febris sed ex sanguine semimalam (ut quispiam dixerit) qualitatem adeptum generatur, siue ex materia nec prorsus benigna, nec prorsus aliena, ut testatur amplissime Gale. aphor. 47. lib. 2. & lib. 5. simplicium medic. cap. 5. & in fine primi prædictionum. Itaque materia illa sanguinea, ex qua in puris generatione assimilationem molitur natura, aliquid habet, quod substantiæ similitudine effici potest familiare: cuius ratione uicinæ phlegmonæ partes concoctionem aggrediuntur: alioquin nunquam concoquerentur inflammationes. Quod finem assimilationis perfectæ, partes tumori uicinæ non assequantur, ob incidentem, ut dixi, euenit causam putrefacientem, quæ illi assimilationi obstitit. Quæ putrefaciens causa, si Galeno credimus, primo in humorem alium sanguinē uertit, antequam eum putrefaciat (in pure enim non uertitur in alios humores, quia nec ita putrescit) unde tantum abest, ut humores illi concoquantur, ut ministri potius sint putrefacientis causæ, & à concoctionis ratione omnino degenerent. Ceterum & huic puris maturationi accidit similis in febribus: non quod ex materia febris cōiuncta, quæ syncerus est, & putris humor, possit

possit unquam generari pus, uel aliquid proportionale puri: sed ex antecedente, qui inscitur sanguine: uel quando putrescenti humori miscetur aliquid cruenti, seu alimenti, seu succi familiaris, ut ferè fit. eo magis, quia tota uentriculi & hepatis coctio solet in febribus turbari, & multa alimenti cruditas oboriri. Qua ratione, sicut & in pure, ita hic in concoquendo natura laborat, ut assimilationem moliens, putrescenti causæ resistat. Impedita uero, non substantiæ, sed coloris assimilationem consequuta, protulit proportionale quid puri, cuiusmodi est hypostasis urinæ. Hinc collige, sicut nec pus, ita nec sedimentum urinæ, ex synceris illis humoribus posse gigni: tantum abest, ut eorum cōcoctionem tale sedimētum indicet. Quæ res à uulgaribus medicis egregie ignoratur. quia non uident naturam ordinate agentem, tales humores post priorem concoctionem secreuisse, ut omnino pellat. itaque solo expultricis munere, non coctricis egent. sæpe tamen non mox pelluntur, aut quia non molestant, aut quia subsunt impedimenta, ex libro de differentijs febrium iam relata. Quoquo tamen modo expellendi sunt, extenuantibus & incidentibus, si opus est, præmissis. Talis uero extenuatio, & incisio, si quis facultates naturales rite discernat, ad expultricem, nō concoctricem spectat, ut sequenti sermone declarabitur. Quanti autem referat, an concoctricem, uel expultricem adiutes, præter alios docet Hippocrates: qui solitus uictum ad iudicationem usque extenuare, ne morbi concoctio impediatur: in libro

DE CONCOCTIONE

bro tamen primo de rat. uict. in morbis acutis, bonis & coctis apparentibus sputis, iubet augeri sorbitiones usque ad crisin, ut expultricem ad expuendum iuuat, postquam concoctrix adiutore iam non eget. Sed ad hypothesim reuertamur. Tertia prædictis accedet demonstratio, sumpto argumento ab ijs, quæ naturæ cōcoctionem iuuare possunt. Nullos enim syropos proferre possunt Arabes, qui hos humores ad naturæ assimilationem deducant. aut agent sui syrapi, uelut in corpore mortuo, natura non cooperante: quod negant Aristoteles & Galenus, concoctionis efficaciam natiuo calori tribuentes. His enim autoribus ea concoquunt, quæ natiuum calorem augent, & roborant, ut potentius assimilet. Hoc autem locum habere non potest in materia ad assimilationem penitus inepta: ergo humores illi concoqui nequeunt. Quarta demonstratio ex ipso naturæ ordine, quem non piget repetere. Natura primo concoquit, secundo secernit, tertio expellit. Si ergo humores illi synceri, post concoctionem sunt secreti: superest, ut expellantur, non ut iterum concoquantur. Quinta demonstratio ex fine, quem suæ concoctioni aduersarij tribuunt. Nam finem eius actionis, naturæ utilitatem, seu expulsionem esse dicunt. Sed quoquo modo natura concoquat, id incrassando fieri, ex Aristotele & Galeno docebimus: quod uero incrassata materia non ita facile à medicamento attrahatur, sicut tenuis, in sequentibus etiam est demonstrandum. ergo ineptissimus ad purgationes est ille finis suæ concoctionis.

Nam

Nam maiorem sibi hostem natura pararet, si sincerum illum purgandum humorem, prius incrassaret. Sextam rationem addam, ne à februm cruditatibus quis deceptus, humores illos ibi concoqui putet. illa enim cruditas est alimenti: quæ ideo alui deiectionibus, urina, sputo, & alijs cibi excrementis indicatur. Vt uero firma sit demonstratio, proponatur morbus ab aliquo illorum humorum proueniens, sine alimenti cruditate. Sit talis arquatus morbus, qui à bile tam flaua & atra, quàm etiam à pituita, fieri potest, ut docet Galenus. 2. de dif. feb. cap. 5. & lib. 6. sim. med. c. de atriplice. An igitur in tali icterico morbo, dices bilis faciendam concoctionem, antequam purgemus? Nusquam profecto apud probatos authores id legitur. Quin potius, si Galeno, Rufo, & Aëtio credimus, obstruentem & infarctam bilem, extenuantes & incidentes, quamprimum purgabimus: adeo, ut plures una die hoc modo sanauerit Galenus, in fine quarti de locis affectis, & lib. 1. de natu. hu. Eadem Rufus docuerat, ut citat Aëtius in cura arquati. Naturæ hostis me hercle censendus est, qui talibus nanijs purgationes remoratur: & cogere naturam uult, ut eum humorem iterum concoctura amplectatur, quem ipsa uelut exosum tantopere nititur à se pellere. Quid de aqua inter cutem, & hydrocele? an concoquere eam tentabunt? rem sanè à Galeni scopis alienissimam, imo ridiculam, si quis flatum in tympanite concoquat. Dictum satis puto ad propositi thematis probationem, nec aliquis supererit scrupulus, si modo pugnant-

tes

DE CONCOCTIONE

tes rationes à nobis dirimantur. Prima est celebris dubitatio de concoctione, quæ fit in febribus, & Urinarum cruditate. Ad quam dictum iam est, & iterum dicendū: non ob exquisitum humorem, sed ob alias causas requiri in febribus concoctionem, & apparere initio cruditatem. Primo, natura ab irruente morbo turbata solitā intermittit coctionem: inde cruditates initijs febrium oboriuntur, & urinae crudæ. Item, cum omnis febris sit passio generis uenosi, erit ea ratione morbus actionem ledens, ut partis alterius affectæ solet concoctio impediri. Item uitiosus humor miscet se alimento in uenis, qui non solum concoctionem turbat, sed & urinas suo colore inficit: cuius ratione in pituitosa febre, apparent albæ: in biliosa, ruffæ: 1. ad Glau. Alia est peculiaris cruditas obstruentis humoris, qui in parte aliqua fixus, concoquitur toto morbi tempore usq; ad crisis, aphor. 22. lib. 1. Vtraque hæc cruditas urinis indicatur: quæ post concoctionem accipiunt alba sedimina, ob factam à natura qualem cunque assimilationem succorum, à quibus excernitur urina. At dices, tantum ne alimenti accipit natura in statu, ut ratione solius assimilationis dicatur humores concoquere? Dico, naturam in arcēda putredine maxime laborare, nō aliter, quā dum pus conficitur. boni enim succi seruantur à contagione. Qui iam infecti sunt, nec tamen putrefacti, acrius reluctari cogunt naturam, quæ nulla alia, quā concoctrice, seu assimilatrice ui pignat contra putrefacientes causas: quæ corrumpende, à naturæ similitudine

dine longius abducunt humores. Gratia nutritionis ex naturali munere id agunt solidæ partes, licet tunc non alantur. Nec simpliciter non ali dixeris. Nam ideo nos uictu tenuissimo in statu utimur, ne ab illo cibo in istū naturam diuertamus. Et, si natura uiribus pollet, aliquid ex materia cruda, uel non admodum uitiosa, colliget alimenti. Quod si ob reluctantem causam putrefacientem, id non assequatur, assequetur tamen, uelut in pure, coloris similitudinem. Tanto etenim laboriosior, & periculosior est crisis, quanto natura minus potest assimilare. Si nullam uero consequatur assimilationem, sed uincant putrefacientes causæ, manet semper urina sedimenti expers, aut aliam quampiam acquirit infectionem prauam, sequiturq; mors.

Secundo obijci nobis potest, etiam uera concoctione humores hos concoqui, nam partes quædam sunt magis biliosæ, uel pituitosæ quàm aliæ, nec solo sanguine nutriuntur: ergo & alij humores concoquentur. Hæc obiectio me non torquebit, qui nec elementum purum, nec sanguinem purum, dari uel non dari contendo. Id tantum assero concoctionem omnem nutritionis gratia à calore nostro naturali tentari, syncerosq; uel corruptos humores, qui nutrire nequeunt, non posse concoqui. Non propterea nego ex melancholico sanguine nutriri lienem, & alias partes ex bilioso magis, uel pituitoso. tot enim sunt concoctrices facultates, quot particule: primo de natu. fa. Concoctio tamen non fit gratia illius humoris qui est

c   excer

DE CONCOCTIONE

excernendus, sed gratia illius qui est assimilandus, ex melancholica enim fece puriorem partem sibi assimilant lien, & eius gratia concoquit. Potest itaque concoqui melancholicus succus, sed difficulter, ut ait Galenus in lib. de constit. art. medicæ ubi: μελαγχολικὸν χυμὸν, uocat δύσπεπτον, hoc est difficilis concoctionis. ob id multa sunt uasa in liene, ut à potenti calore extenuetur, & elaboretur sex illa, & purissima eius pars in lienis alimentum colligatur. Iam si melancholicus ille succus sit aliunde uitiat, aut in morbis semiputrescens, multo difficilior erit eius coctio, seu maturatio. Nec solum tunc erit succus ille δύσπεπτος, sed, ut ait Galenus, κακὸν θέρματος, ἢ διαβρωτικώτατος, καὶ δυσεκδιόχρετος: fereq; atrabilis tunc dicendus erit. Illa uero, si exquisita sit, nullo modo concoqui potest, sed uelut naturæ inimicissima pellitur. Nec obstat Gal. locus in lib. quos oporteat purgare, ubi sic ait: Ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ τοὺς ὀρεώδεις τε καὶ λεπτοὺς μενώσεις χυμοὺς, ἀναμενείς δὲ πλείον ὕδρι τῶν παχέων καὶ γλίσχεων, οἷοι τῶν φησὶν εἶσιν ὅ, τε τὸ φλέματος, καὶ ὁ τῆς μελαίνης χολῆς. id est, Principio nanque serosos ac tenues uacuabis succos, in crassis uero & uiscosis (cuiusmodi natura sunt pituita & nigra bilis) concoctionem expectabis. Quare enim expectanda coctio, paulo post subdit: quoniam natura à concoctione humores secernit. Si ergo tales sint illi humores, ut ex eis possit benignum aliquid effici, concoctio eorum expectanda.

da. Quòd si à nutritione sint omnino aliena excrementa, adhuc est morbi concoctio expectanda: quia natura post eorum quæ concoquenda sunt, concoctionem, his excernendis melius uacabit. eo magis, quia talia obstruentia excrementa solent obduci multa cruditate per febres oborta, ut sit illic concoctio uel maturatio expectanda, cū alioqui pelli nequeant tenacia & crassa excrementa. Non igitur dixit Galenus eorum humorum expectandam coctionem, quantumuis id ex parte uerum sit: sed in talibus esse expectandam urinarum & totius morbi concoctionem, quod perpetuo uerum est.

Opponere tertio potes, inter biliosos humores aliū pallidum, aliū flauum, magis uel minus coctum dici. Item alterationem aliquam suscipere potest bilis: nec eam natura ita pellit, ut ea possit carere. Respondeo, naturam nunquam esse sine illis humoribus: cum semper ex sanguine illis contemperato nutriatur, & semper ex alimento eos secernat, nec natura pellat, nisi grauetur. Sed quia postquam secreti sunt, mox fiunt naturæ obstaculo, ideo eos perpetuo pellit, hos in uesticam fellis agens, illos in lienem. Quòd alterationem ais à natura illos suscipere: si generalius de alteratione loquaris, id non inuitus concedam: non tamen à natura est talis alteratio, si more Galeni loquamur: sed uelut in rebus externis, per contactum fit actio, & passio à contrarijs. Quòd bilis cocta, uel cruda dicatur, non propria ratione id Galeno dicitur, sed uelut in
c ij urina,

DE CONCOCTIONE

urina, iuxta perfectam, uel imperfectam concoctionem alimenti(à quo hæc superflua sunt excreta) talis, uel talis est eorum consistentia, uel color. Nullo tamen modo concoctionem aliam seorsim humores illi à solidis partibus accipiunt. Quid enim hepatis profuerit, biliosum humorem(qui ex naturali sanguinis concoctione, crudior uel coctior, pallidus magis, uel flauus remansit) denuo concoquere: si ille quoquo modo sit expellendus? Itaque nullo modo ab hepate concoquitur amplius bilis: nec nos id arte moliri debemus, qui adiutores sumus naturæ, non nouarum concoctionum fictores. Et quo magis id mireris, dispice sanguinis fecem, quæ tametsi naturæ sit utilis, & parti alicui corporis familiare alimentum: quia tamen hepar ea amplius non eget, nullo modo eius concoctionem, aut elaborationem molitur: sed eam protinus à se pellit, postquam separauit, facta boni sanguinis concoctione. Lien uero, quia sibi aliquid eius assimilare potest, concoctionem molitur: reliquum ut expellat, deinde conatur, non ut iterum concoquat. Quo non ualente pelleri, fiunt obstructions: in quibus expultricem, non concoctricem iuuare opus est. Talis cum sit singulorum partium actio, ad sui usum, non ad aliarum prouidentiam, etiam in eos succos, qui alijs partibus utiles esse possunt, ut eos tantum pelleri, nullo modo alijs elaborare conentur: quanto magis eos pellant, qui nulli parti utiles esse possunt? Imò, quod mirabilius uidetur, & à Galeno traditur lib. 6. de placitis, & 3. de nat.

nat. fa. optimus succus, & toti corpori familiaris, à parte nullo modo elaboratur, postquam illa sibi concoxit, & eo non indiget, ita ut sanguis tanquam superfluum quid dicatur concoctionis hepatis, nec ab eo elaboretur amplius, postquam hepar sibi alimentum selegit. Nec alia ratione ipsum lac mamillæ elaborant, nisi quia sibi alimentum quærunt, apho. 39. libri. 5. Idem de semine in libris, quos de eo conscripsit, tradidit Galenus. Quin & chylus, superfluitas quædam est concoctionis uentriculi: & postquam uentriculus sibi ad satietatem sumpsit, eum pellit, tanquam molestum onus, apho. 18. lib. 2. & in fine quarti de sanita. tuend. Si igitur in utilibus solam expulsionem molitur natura, quando eis ad alimentum non eget: quanto magis id faciet in illis, quæ naturæ gratiam non possunt suscipere? Est tamen hoc inter illa discrimen: nam hæc utilia, quæ nunc pelluntur, si iterum pars egeat, attrahentur, & concoquentur: quod in alijs non accidit, sed perpetuo pelluntur, nisi etiam talis esset excrementi cruditas, ut ei aliquid inesset alimenti. Quò melius autem fiat pulsio, extenuantur, & inciduntur, quæ crassitudinem habent. Si hoc concoctionem quis uocet: dicat, quæso, num etiam comminutio calculi in renibus erit concoctio? Equidem non magis concoquitur talis humor, quàm calculus, aut aliud quoduis excrementum. Item, quia extenuatio illa expultricis facultatis est operatio. sicut etiam illa in expellendo defecit, ita ei, non concoctrici, subueniendum.

c iij Ex

DE CONCOCTIONE

Ex quibus omnibus satis constat, nullam in ea extenuatione esse concoctricis actionem, nec posse concoctionem uocari. Si quis ita uocandam contendat, uocet, si uelit, scyndapsum. Nobis satis constat, eos, qui ita sunt loquuti, inepte, & contra ueterum morem, talia finxisse: quatuor facultates naturales ignorasse, & errores uarios in artem medicam induxisse. Nam talibus fictis coctionibus, seu digestionibus, multorum purgationes retardantur, aut omnino impediuntur. Item frigidis Syrupis moliuntur digestionem, ut purgationem adiuuent: cum tales eam magis impendant, & lentos faciant naturæ motus. Nec sunt propinandi ad purgationes iuuandas: sed solum, quando scopus est alterare, non purgare. Quum uero, ad crassorum expulsiōnem iuuandam, concoctionem moliebantur per ea, quæ extenuarent & inciderent: in nomine potius, quàm in re, uidebantur errare: nisi id præter rationem aliquando facerent, & ubi non erat opus. Quæ omnia in quinto sermone distincte trademus.

Demum obiurgabit me aliquis, quòd omnis materiæ febrilis tollam concoctionem. Nam incoctus sanguis mihi concoquitur, qui Galeno non generat putridam febrem: alios uero succos febrem generantes, ego concoqui nego. Respondeo primo, recte à Galeno dici, sanguinem in alium humorem degenerare, antequam putrescat. quod in bilem fit potissimū. Nam dulcia, & pinguis, calfacta bilescunt, & amara fiunt, ut in lib. de nat. fa. de cris. & de sim. med. nos docet Gale

nus

nus. Quod, si qua sit in sanguine pars crassa, ueluti
 fax, ea in atram bilem degenerabit, lib. 2. de disse. fe-
 brium. c. 12. Ex quo iam apparet, materiam febris con-
 iunctam esse ex bile putredinem, nec concoqui illam
 posse: antecedentem uero, quæ concoquitur, esse suc-
 cum, siue sanguinem, aut crudum, aut iam putrescen-
 tem, & ita infectum, ut bile scat. Hanc coniunctam cau-
 sam aliqui, nusquam esse putant: res tamen ipsa secus
 nos docet, nec Galenus eam negat, primo de loc. aff.
 & apho. 22. lib. 2. morbi enim qui fiunt, necessario ha-
 bent continentem causam, sicut & symptomata: secus
 si iam facti sint. Febris itaque putris, cum solum sit,
 quando fit: necessario habet coniunctam cuiusque pa-
 roxysmi causam, quæ simul cum paroxysmo digeritur,
 ut ostendemus in fine quarti sermonis. Hac ratione Ga-
 lenus huic causæ non medetur, cum sufficiat anteceden-
 tem auferre, & febrilem calorem alterare, cum quo &
 causa coniuncta euanesceat. Antecedens uero causa, si-
 ue obstruens sit & putre excrementum, siue crudus &
 uitiosus succus, concoctionem uel purgationem expe-
 ctat. Simile quid in erysipelate accidit, ut anteceden-
 tem causam, non solam bilem, sed mixtum uel tenuem
 sanguinem dicere possis: qui initio fluens omnia gene-
 ra inflammationum excitat. Deinceps in alios humo-
 res degenerat, qui certa ratione dici possunt causæ cō-
 iunctæ. Nec pugnat secum Gale. lib. 2. cris. cap. 12. om-
 nes tumores à bile, pituita, uel melancholia fieri tra-
 dens, nullum à sanguine: & lib. de cura. per uene se-

DE CONCOCTIONE

ctionem, omnes à sanguine. Hanc enim controuer-
 siam dirimit lib. secundo ad Glauconem, his uerbis:
 τὸ μέντοι ῥέοντος αἵματος, εἰς τὰ τοιαῦτα μοεῖα
 κατὰ τὰς ῥευματικὰς διαθέσεις, ἔχοντός πινυ-
 νακοχυμῖαν, ἢ διάθεσις γίνεται μικτὴ καὶ γίγ-
 νονται ἂν ἴσως ὁδοὶ σπανιότατα. Διὰ παντός
 γὰρ ὥφθη μοι χωρὶς φλέγματος, ἢ ξανθῆς χο-
 λῆς, ἢ μελαίνης, αἷμα τῇ συστάσει λεπτόν ἐπιρρέ-
 ον. Ὡς ἄλλης δὲ πινος αἰτίας εἰς ὄγκον ἀρθέντος τὸ
 μοεῖον, σκοπεῖν εἴτε φλεγμονὴ τὸ πάθος ὄσιν, εἴτε
 σκίρρῶς, εἴτε οἰδημα. id est, Eo autem sanguine,
 qui per rheumaticas dispositiones in eiusmodi fluit
 partes imbecillas, habente aliquid uitiosi succi, mix-
 ta fit dispositio. quod forte rarissime euenit. Semper
 enim iussus est mihi fluere sanguis tenuis substantiæ, si-
 ne pituita, bile flaua, uel atra. Ex alia autem quapiam
 causa si pars in tumorem eleuetur, consyderandum est
 an huiusmodi affectus sit inflammatio, an scirrhus, an
 oedema. Prima igitur fluxio, ut plurimū sanguinis est,
 licet ex alijs causis possint alij tumores oriri: à quibus
 etiam causis sanguis in bilem flauam uel atram dege-
 nerare cogitur: aut à partis intemperie increfcit quod
 in eo est pituitosum, & tandem fiunt alia genera tumo-
 rum, etiam si initio fluxerit solus sanguis. Cum itaque
 in lib. de crisibus loquatur Galenus de materia febrili,
 merito dixit, tumores, qui febrem faciunt, non à san-
 guine, sed ab alijs esse humoribus. Nam si febrem fa-
 ciunt, putredo subest: si putredo subest, aliam à sangui-
ne

ne coniunctam habet causam, ac materiam. Hac ratio=
 ne nulla est Galeno febris putrida à sanguine, ut cau=
 sa coniuncta: cum omnes fere febres sint à sanguine, ut
 antecedente causa, lib. de mis. sang. Nam omnis febris
 est passio generis uenosi, primo cris. cap. septimo cu=
 ius ratione sanguis patitur, eius coctio impeditur,
 & ipse excalfactus fit antecedens materia putredi=
 nis. Qua ratione etiam missio sanguinis in febribus
 commendatur, 11. metho. Per hæc satisfactum obiur=
 ganti puto, abundeq; declaratum, quid in febribus
 uel tumoribus concoquere oporteat. Cuius rei cogni=
 tio, ut summe necessaria, ita à multis est ignorata. Si
 enim exquisitus sit humor faciens tumorem, ut herpe=
 tem, erysipelas, scirrhum, uel cancrum, nullo modo ibi
 generabitur pus: sicut nec in flatuoso uel aquoso cede=
 mate. nec est quòd post repellentia, in admouendis con=
 coquentibus, seu pus mouentibus laboremus: quin po=
 tius, ut ferro, uel digerentibus totum educatur. Eadem
 ratione si sit putredo, ut in ulceribus malignis, non con=
 coquere, sed calce, arsenico, chalciti, sandaraca, et alijs
 causticis eam absumere, & ferro candente exurere co=
 namur. Id ipsum in febribus dicendum, ut nulla alia ra=
 tione cõpetere possint concoquentes syrapi, nisi ob san=
 guinem uel cibum in concoctione deficientem. Et cum
 unicum sit concoquentiũ genus in febribus & alijs mor=
 bis, non est in ea re syruporum uarietas admittenda,
 sed modice calidis omnis concoctio iuuanda.

Supereſt, Galeni & Tralliani locos superius citatos,
 nunc

DE CONCOCTIONE

nunc perpendere, ut totum pro nobis esse Galenum li-
quido pateat. Præstat uero totam eius orationem ex-
scribere, quæ scripta legitur lib. 2. de ratione uic. com.
44. Ibi cum Hippocrates crude bilis meminisset, Ga-
lenus locum illum ad hunc modum interpretatur :
Καταλέγει δὲ ἐφεξῆς αὐτὰ πάντα, τῷ ἀρχὴν
ἀπὸ χολωδῶν ὡμῶν ποιησάμεν. ὠνόμασε γὰρ
ἔτως αὐτὰ, διότι καὶ τῷ τῶν πῶδωμάτων
ὠνομάζει πέψιν, εἰ καὶ μὴ δυνατὸν μεταβληθέντα
θρέψαι τὸ σῶμα, καθάπερ αἱ χολαὶ, καὶ οἱ ἰχθῶ-
ροι. ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ κρατεῖ καὶ τῶν τοιῶτων
ἡ φύσις, εἰωθεν ὠνομάζειν πεπεμμένα μὲν τὰ κρα-
τηθέντα τῶν τοιῶτων πῶδωμάτων ἕως τῆς
φύσεως. id est, Recenset autem deinceps hæc omnia,
sumpto initio à biliosis crudis. Etenim biliosa cruda ita
appellauit, eo quòd ἔσ' excrementorum appellat conco-
ctionem, quanquam mutata non possint corpus nutrire,
ut bilis utraque, ἔσ' tenuis sanies. Attamen ex quo ἔ-
σταλτα uincit natura, consuevit Hippocrates cocta uoca-
re excrementa eiusmodi, quæ à natura sunt euicta. Hæc
illa. Excrementum biliosum posse aliquam concoctio-
nem admittere nos ultro concedimus, quando in eo su-
perest aliquid semicocti alimenti. Sed aliud est quod
hoc loco docet Galenus, cum deinceps exponat, quomo-
do concocta dici intelligat, nempe κατὰ τὸ γενικώτε-
ρον σημαίνονμενον τῆς πέψεως ἀκρόντων ἡμῶν
τῆς προσηγορίας : id est, iuxta generalius significa-
tum concoctionis intelligentibus nobis hanc appellatio-
nem.

nem. Γενικώτερον ὃ ὄσιν, ὅταν ἡ φύσις τῶν αἰτίων
 ἰσχυροτέρα ᾖ, καὶ μεταβάλλει αὐτὰ κατὰ τὴν
 ἐαυτῆς ἰσχύϊν. id est, Generalius autem concoctionis
 significatū est, cum natura causis fortior fuerit, & per
 mutauerit eas suo robore. Tantum abest, ut contra nos
 hic aliquid dicat Galenus, ut potius nostram sententiam
 perpetuo robore firmet: si diligenter notes, quare con
 coctionis hoc generalius significatum dixit esse, cum na
 tura causis fortior fuerit, permutaueritq; eas suo robo
 re. Natura enim causis putrefacientibus, uel causis a
 crimonie bilis, fortior inuenta, permutat eas, & impe
 dit, ne amplius in putrefaciendo pergant, neu bilem a
 crem generent. Hoc igitur modo bilis coctio existit, ut
 urinarum: quia causas alterat natura, & euincit, ut se
 quens urina cocta magis emittatur, quàm fuerit præce
 dens: & bilis deinceps non ita acris à causis illis gene
 retur. Vrina tamen, quæ semel in uesicam est recepta,
 non amplius coquitur: sed eam concoquebat, & euin
 cebat natura, quando in causas agebat: nempe in san
 guinem, qui ab ipsa euincebatur in uenis. Cuius actio
 nis ratione urina dicitur euicta, & suam concoctionem
 ibi accepisse. Ad eandem analogiam, bilis, quæ semel
 acris excreta est, non amplius concoquitur: nec lachry
 mæ, nec alia fluxionum pura excrementa, post naturæ
 concoctionem semel excreta, amplius excoquantur. Sed
 dicuntur euinci hæc omnia, & concoctionem suscipere,
 antequam secernantur. Tunc enim suis causis euictis,
 hæc euincuntur, & concoctionem ibi accipere dicuntur:
 agente

DE CONCOCTIONE

agente natura in id totum, cuius hæ sunt partes. Nec in
 partes, propter seipsas agit, sed quia in toto est sub=
 stantia familiaris: quam assimilare contendens, ea quæ
 obicem faciunt, euincit: eo modo, quo in pure assimi=
 lando cōtra putredinem pugnat, ut eam cessare faciat.
 Non secus, hæc excremēta bono alimento mixta, & nu=
 tritioni repugnātia, ut alimentum colligat, natura euin=
 cere conatur: secernere, putredinem reprimere, & ex=
 crementi acrimoniam, cibum concoquendo, obtundere.
 Quod si non faceret, priuaretur ipsa alimento, putrefa=
 ctio materiam inuaderet, & acria excrementa remane=
 rent. Quæ omnia cruda dicerentur, & merito ὀπτε=
 ῖον arguerent, indicantia, naturam in cibis concoquē=
 dis non potuisse reluctantes causas euincere: quibus in=
 uictis, effectus hi inuicti manent. Ideoq; cruda genera=
 liter dicitur bilis, acris, flaua, & male olens: indicans
 naturam inualide cibū concoxisse, cum admiserit se in=
 sinuantem putredinis foetorem, & acrimoniam: sicut
 eadem ratione sputum flauum uocatur pallido crudius,
 lib. 1. cris. cap. 5. Quis hic, uel Galeno ipso tacente, non
 uidet, de alia Hippocratem agere cruditatis ratione,
 quàm quæ concoqui possit? Qui fieri dices, ut calidio=
 rem bilem cēsuerit esse magis crudam? Si enim crudi=
 tatem aliquam in bile, quæ concoctionem desyderet, ad=
 mittendam putes, aquosam, & frigidiorē bilem pro=
 ponere debebis. Ad hunc enim modum cruda aliquan=
 do pelli excrementa, ex lib. epid. superius ostendimus.
 Nunc uero acrem, & foetidam uocat crudam, ut tātum
indicet

indicet impotentiam concoctricis in euincendo repugnantes causas præter naturam. Nec crudam ideo uocat, quòd uelit eam recoquere: cum nec aquosior & frigidior serosus humor, concoqui ultra possit, nisi aliquid insit ei boni succi, quod naturam alliciat. Satis iam uidere licet, quàm detorte aliò traxerit Manardus uerba Galeni, & eis sit perperam abusus. Nunc ad Trallianum. Is enim lib. 1. cap. 16. non absurde ait adhiberi infusiones, lauacra temperata, acopa, & cibos humectantes: ad alterandum, subigendum, & concoquendum humorem biliosum. Sumpsit ea uerba ex Galeno, lib. 2. de comp. me. sec. loc. ubi agit de cura doloris capitis ex bile. Galenus tamen non meminit concoctionis: sed dat etiam frigida potum, ad calorem reprimendum, nõ ad concoctionem iuuandam. Merito itaque Alexander, quia concoctionis meminit, frigida potum dimisit: & remedia tantum protulit, quæ simul cum alteratione, ueram concoctionem iuuare possunt. Non quòd exquisitam bilem concoquat: sed humorem biliosum, de quo loquitur: qui est uelut ichores illi, in quibus Aristoteles docuit esse aliquid aquosi sanguinis. Tunc enim natura à calidis illis præsijs adiuta, concoctionem perficiet, ut euicta à natura: deinde secreta pura bilis, eiusque siccitate ab humectantibus illis subacta & alterata, facilius educatur. Quin etiam, ea quæ humectant, leniunt, & demulcent, concoctionem adiuuant, teste Galeno libro quarto de ratione uictus, commentario. 44. Itaque ex his Tralliani uerbis, ad uerba Galeni collatis, nihil desumi

DE CONCOCTIONE

desumi potest, quod ueræ concoctioni repugnet. Tantum dicimus Trallianū miscuisse duos scopos, alterādi qualitatem, & concoquendi substantiam: ut altero exquisitam, altero non exquisitam bilem comprehenderet. Quod si exquisitam semper uelis esse bilem, quod uix contingit, adhuc dicam posse adhiberi concoquentia: quia semper aliquid cruoris superuenit, attrahente fluxionem dolore: & quia partis affectæ concoctio impeditur. Possunt etiam contra bilis acrimoniam adhiberi uere concoquentia. Nam si emendetur concoctio naturæ, non amplius generabitur bilis tam acris. Nullum hoc toto sermone superesse puto dubitandi locum, nisi quis ex Aristotele contra putet. Quapropter locum eius de concoctionis finibus, quem obiter in primo sermone attigimus, iterum plenius excutiamus. nunc enim tempestiue id faciemus, quod tunc non licebat. Ait Aristoteles lib. 4. meteorologicorum, cap. 2. Concoctionis finis alijs est ipsa natura, alijs alia quædam forma: ut in tuberculis, pus: in lachrymis, sordes. In summa, omnibus ait accidere concoctionem, cum materia atque humiditas uicta fuerit. Ex quibus duo contraire nobis uidentur. Primum, quod alia præter alimentum concoquantur: secundum, quod alius sit finis concoctionis ab assimilatione. Sed responsio, ex Galeni dictis, est iam data. Nam lachrymæ semel in oculum deductæ, & formæ, nullam amplius concoctionem accipiunt. Sed si euincat natura causam fluxionis ad oculum, ut non ita tenuis liquor, sed crassior sordes in oculo appareat: erit

erit tunc signum cōcoctionis intus confectæ. Hæc mens
 est Aristotelis & Galeni, ut non intelligant pura excre-
 menta, separatam per se cōcoctionem suscipere, aut per
 se euinci: sed indicare euictos esse intus humores. Id
 quod uerba Aristotelis consequentia docent. Quocir-
 ca, ait, urinæ, alui sedimina, & omnia corporis excre-
 menta, sanitatis indicia sunt: & cocta ideo dicuntur,
 quòd humorem à calore uinci significant. In illa siquidē
 intus parta uictoria, secretæ sunt characteristicæ quæ-
 dam notæ, rem gestam indicantes: non quòd in ea ip-
 sa excrementa sit naturæ intenta concoctio. Ad aliud
 de fine: iam dictum est, naturæ finem unicum esse, nem-
 pe assimilationem. Sed quia in pure, & alijs fluxioni-
 bus, non sola agit natura (imo causæ præter naturam,
 quarum finis est corrumpere, & putrefacere, ei commi-
 scentur) accidit totum finem compositum, quem Aristot-
 eles considerat, alium esse à fine solius naturæ, quem
 nos semper nutritionem cum Galeno dicimus. At, non
 ne, inquires, excrementa ipsa, postquam excreta sunt, in-
 spissantur, & aliquo modo concoquuntur? Dico, alui ex-
 cremēta, sugentibus meseraicis uenis, inspissari, & exic-
 cari, primo cris. c. 11. sed eousq; peruenit naturæ conco-
 ctio. Pura quoq; excremēta, ex quibus nihil potest sugi,
 possūt inspissari: ut στυγερὰ δὲ dicta, ex nimia in in-
 testinis retentione: & cū ab ignea caliditate, euaporat,
 & absimitur humidum, teste Galeno lib. 2. prorrhetic.
 idem in desiccata in oculis & naribus sorde. sed hoc nō
 magis est concoctio, quàm cum concresecunt excremen-

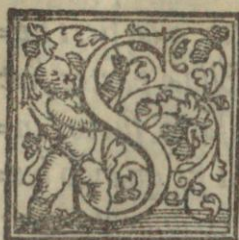
DE CONCOCTIONE

ta in calculum, scirrhum, uel callum. Non enim est actio
natiue caliditatis, sed extraneæ igneæ. Ad eundem mo-
dum in saluiis & urinis retentis, & per inedias, acqui-
ritur salsedo, & acrimonia ex ebullitione quadã igneæ
caliditatis, non à concoctione naturæ. Natiue enim ca-
liditatis est concoquere, alienæ uero corrumpere, & pu-
trefacere, lib. 2. de dif. feb. c. 12. Sed quorsum in lippitu-
dinis concoctione, sordem illam fecit Aristoteles finem?
Dicendum, ut in eadem lippitudine clare docet Gal. in
lib. de totius morbi temp. primo fluere humorem tenuẽ
& incoctum: deinceps pauciores, crassioresq; notam
concoctionis habentem. Demũ absoluta intus cõcoctio-
ne, oboritur in oculis, uice puris, crassa & lenta quadã
sordes: adeo, ut dormientium oculos inde conglutinari
dicat Gal. Talem merito posuit Arist. finem concoctio-
nis: cum quo & nos huic sermoni finem imponimus.

Quod

DE CONCOCTIONE
 Quod concoctio semper incrasset,
 Sermo tertius.

VNT qui dicant, concoctionem nec
 incrassare, nec extenuare: sed ad me-
 diocritatem quandam semper reduce
 re humores: ut quod crassum est, exte-
 nuet: quod tenue est, incrasset. Ego ue-
 ro cum Aristotele & Galeno perpetuo dicam cōcoctio-
 nem incrassare. Philosophus enim in quarto meteorolo-
 gicorum, quæ cōcoquuntur, necessario ait euadere cras-
 siora, calidiora, & sicciora. Manifesta quoque sunt uer-
 ba Galeni in principio quarti de ratione uictus in mor-
 bis acutis. Concoctio enim, inquit, omnia cogit, incras-
 satq;. Idem in. 4. de loc. aff. cap. 9. in pulmonis affecti-
 bus, tenue esse ait ab initio sputum: quod ubi concoctū
 fuerit, crassius euadit. Et lib. 5. ca. 7. à partibus inflam-
 matione affectis, tenuem initio ait defluere saniem, quæ
 concocta inflammatione crassior, & puri similior, eua-
 dit. Vniuersim, in libro de totius morbi temporibus, in
 febribus, tumoribus, ulceribus, & alijs affectibus, crudi-
 tatis signa à tenuitate recenset. Idem Hippocrates in
 urinis, sputis, & alui deiectionibus. Nam ualida conco-
 ctrix retentrice utens, nihil è manu dimittit, donec ad
 certam consistentiam incrassando deduxerit. Imbecilla
 uero, inualide retinens concoquit, ac tenuem liquorem,
 uelut percolari dimittit, aut totum immaturius grau-
 ta pellit. Ab imbecilla ergo concoctione fiunt excre-
 d menta

DE CONCOCTIONE

mēta tenuia. Sed omīssis excrementorū indicijis, ab ipsa rei essentia possumus rationem unam, & alteram adiungere. Prima, coctio est actio solidarum partium in succos: hæc uero actio est assimilatio, quæ fieri nequit, nisi succi incrassentur, cum solidæ partes sint succis crassiores. ergo concoctio necessario succos incrassat. Præterea, inspissatio Aristoteli fit, quando humidis partibus euanescentibus, siccæ coagmentantur: eaq; ratione ait, inter omnia liquida aquam solam non inspissari, quin tota prius exhalabitur, quia non subsunt partes siccæ. In mixtorum uero concoctione subsunt partes siccæ, & humidum euaporat: ergo inspissatio necessario sequitur. Item à simili: cum uaria materia igni elixanda admouetur, postquam fuerit æqualiter mixta, quanto magis concoquitur, tanto spissior redditur: ergo & in uentriculo ita fiet cōcoctio, cum ea, testibus Aristotele & Galeno, sit elixationi similis. Experientia id quoque docet: nam ex æquatum primo chylum, semper deinceps incrassari uidemus, nec secus in hepate sanguis incrassatur. deinceps in singulis partibus, ros ille assimilatione fit crassior. Nec obstat, quòd nos probe aliquid concocturi, primo cōterimus, extenuamus, ac masticamus quod concoquendum est. Nam id facimus, ut homogenea quædam primo fiat æqualitas, quo melius totum incrassetur actione caloris. Hanc rem plerique non animaduertentes, eam extenuationem, crassorum fusionem, seu trituram, quæ præcedit, à concoctione ipsa non secernentes, ignorant,

rant, qualiter coctio omnis incrasset. Si quis uero ad id animum uertat, obiecta omnia dicto citius resellet. Primo, in hunc modum se quispiam opponet: Crudus proprie dictus humor crassus est, coctus uero non ita crassus: ergo ea crassities concoctione tollitur. Præterea, Galenus libro primo de com. med. secundum genera, capite de emplastris, quæ ex argenti spuma præparantur: crassitiem argenti spumæ tolli ait, fusam ab ignis potentia. Tertio, in fine libri de constitut. artis medicæ. Quod in naturalem, inquit, statum redire potest, contrarijs alterare oportet, crassum & uiscosum attenuando, tenue incrassando, communiter autem utraq; concoquendo. Quarto. Hippocrates & Galenus crassitiem damnant in urinis, alui deiectionibus, & spuitis. Ad has obiectiones diluendas, meminisse oportet eorum, quæ recte nos docuit Galenus libro quarto de sanitate tuenda: ubi tradens cruditatis remedia, primo extenuare, & incidere iubet, deinde concoquere. Siquidem in affectu illo, in quo plurimus erat crudus humor, & exiguus sanguis bonus: cum nec missione sanguinis, nec purgatione, nec balneo, nec exercitatione posset eis subuenire: id primo curauit, ut extenuaret. Deinde subiunxit: Si crudos succos satis iam attenuatos speras, uinum dabis, quod ad concoctionem faciat. Et paulo post: Crudi succi attenuandi, concoquendiq; sunt. Et iterum: Si crudi succi copia subest, disseccandum eum nobis, concoquendumq; diximus. Semper præmitti uides extenuantia concoquentibus.

d ij Nec

Nec secus docet lib. 12. method. meden. Sed & ratione confirmatur, extenuantia præcedere. Nam crudi succi, quasi glacie concreti, sunt crassi & frigidi, ob caloris imbecillitatem, qui nequiuu eos euincere. Vt ergo ad concoctionem, quæ à moderato fit calore, hi euincantur, maiore uero opus est, quæ eos fundat, comminuat, & in ordinem redigat: ut & nos facimus, igne, gladio, & dentibus, cibos in uentriculo concoquendos, extenuantes & incidentes. Iam ad argumentationem primam, dicemus complexionem illam, siue consequentiam non ualere, quia non à concoquentibus tollitur crassities, sed ab extenuantibus & incidentibus, quæ concoctioni adiuuandæ præmittuntur. Aliquando etiam res crassa tenuiori alteri mixta, in tenuiorem formam, uelut in chylum redigitur, ut in uarijs accidit eduliorum generibus, in uentriculum coniectis: & in argenti spuma, cum aqua, uel oleo, ad ignem incocta. Qua sola ratione existimant aliqui, fieri extenuationem in concoctione: quia miscetur liquidum, non quod calor extenuet. Id si uerum est, nunquam poterit natura per inediam concoquere crudos & crassos succos: quia extenuari illi desiderabunt, quod natura non poterit præstare. Sed hoc ut manifeste falsum est, ita & opinio ipsa. Quis enim negare potest, à ui caloris natui fundi posse materias concretas, & incrassantem frigiditatem destrui? non igitur omnis extenuandi uis à liquoris mixtione pendet: eo magis, quia Galenus ait, ab ignis potentia fundi ea, quæ in cerussa suberant
crassa

crassa & uiscosa . Metallica item omnia usta , fiunt
tenuioris essentia , etiamsi non sit liquor . Extenuantia
quoque medicamenta , ui caloris agunt , etiam si sint
arida . Fatemur itaque calorem natium posse exte=
nuare , sed non admodum . nam moderati caloris est con=
coquere . ad extenuandum uero maior uis requiritur :
quam in liene facilius inuenias , ad crassam faecem ela=
borandam . Ad rem igitur : extenuationem ipsam esse
caloris operationem dicimus , quæ & cōcoctio in igne
dici potest , generalius ibi sumpta concoctionis ratio=
ne : quia in ignis concoctione non est moderatio certi
caloris . Potest & in igne ab extenuatione distingui .
In nobis porro , ideo semper distinguimus , quia scimus ,
maioris esse caloris extenuare , quàm concoquere :
aliaq; in materia externa uocamus præsidia conco=
quentia , alia extenuantia , uel incidentia . potentiora
enim quæ extenuant , fundunt , & colliquant . Item con=
coctio ad naturæ similitudinem adducit , extenuatio
abducit . Quin etiam in elixatione ad ignem , si quid
eorum quæ liquantur , immergas : cum primum funde=
tur , non dicetur adhuc concoqui : sed cum post illam
fusionem , iterum elixando inspissabitur . Cæterum de
uocibus non anxie contendam , siue quis hanc extenua=
tionem succorum , concoctionem uocet , siue totius con=
coctionis partē faciat . Res uero ipsa ita habet . Quod
totius naturæ prouidentia optime factum est , ut quum
partibus concessa est functio aliqua , concessum etiam
sit præuium ad eam ministerium . quam sanctionem o=
d iij mnia

DE CONCOCTIONE

omnia iura confirmant. Quid enim profuerit, me magistratui præficere, si coercendi uis, & alia suffragia non adsint? Ad hunc itaque modum, natura, non solum concoctricem, sed etiam expultricem hoc extenuandi munere donauit: cum passim nequeat expellere, nisi prius extenuet. Ad quod, si sola non sufficiat nos arte iuuamus. nec propterea dicimus extenuationem illam esse expulsionem, sed præparationem quandam ad futuram expulsionem. Eadem ratione extenuationem, quæ concoctioni præmittitur, non dicemus esse concoctionem, sed adiutricem præparationem. Scio Arabas omnem extenuandi uim soli concoctrici tribuisse. Sed cum concoctrix non amplius circa talia excrementa laboret, si qua in eiusmodi sit naturæ actio, illa erit expultricis. Item expultrix referat meatus, iubet aperiri pylorum, & matricis uincula rumpit, tertio de naturalibus facultatibus. Quod si quis negare uelit, expultricem posse humores pellendos extenuare, ex hoc non probabit, eos à concoctrice id pati: sed tunc eorum extenuatio erit opus solius externi præsidij. Eam siquidem non ita ualenter extenuare quin sæpißime artis adminiculo egeat, non inuitus concedam, cum & de concoctrice idem concesserim. Sed omnem illi auferri extenuandi uim, non temere permittam: cum omnes hæ functiones à calore proficißcantur, qui extenuare potest. Natura etiam non satis prouida fuisset, si hanc functionem necessariam illis denegasset. Experientia quoque eam non deesse testatur: nam crassa excrementa

ta

ta per halitum & sudores aliquando digerit natura: ergo extenuat. Item multi tumores digeruntur: in quibus, si Galeno credimus, nulla est cōcoctio, sed sola expulsio extenuantis & digerentis facultatis. Inepte itaque Arabes eam, quæ erat expultricis actio, cōcoctionem esse putarunt, aut suo nomine uocatam digestionem: cum minus fuisset delictum, extenuationem illam uocare expulsionem, cum ea expultrici adminiculetur: sicut quando concoctioni præmittitur, uocant cōcoctionem. Exacius uero rem ipsam perpendens, differentiam facies inter ea quæ expellunt, & ea quæ ad expellendum præparant: & inter ea quæ concoquunt, & quæ ad concoquendum extenuant. Contentiosus uero, quibus præter ueterum morem sua figmenta placeant, faciemus satis, dicentes, naturæ concoctionem aliquando incipere ab extenuatione, demum tamen semper incrassare. quod in igne fieri uidemus. Nam post mixtam argenti spumam cum oleo uel aqua, ignis primo totam materiam exæquat, ut extenuato crassiore fiat homogeneous quiddam: & deinde totum incrassatur. Idem in fructuum maturatione, ut terrea primo sit acerbitas, quæ deinceps aquea humiditate diluitur: ac demum inspissatio sequitur. Idem facit uenterculus, carnes & panes liquoribus exæquans, donec in unum chylum omnia redigantur. Hinc putarunt antiqui, ex attritione fieri concoctionem uentriculi: nam initio est similitudo quædam attritionis, ad quam confert dentium attritio exquisita. Hæc itaque comminutio, fusio,

d. iiii sen

DE CONCOCTIONE

seu extenuatio, ideo non est proprie uocanda concoctio, quia non fit per eam assimilatio: sed preparatio quedam ad futuram assimilationem, quae inspissando & incrassando procedet. Quod diligenter est notandum, ut memineris qua ratione extenuantia & incidētia concoctionibus adiuuandis praemittantur. Per ea enim adiuuatur concoctrix. sicut quando purgationibus praemittuntur, per ea adiuuatur expultrix. Sublata per haec est argumentatio secunda. non enim negamus facultati concoctrici inesse extenuandi uim: sed extenuandi munus ad uaria conferens, à proprio concoquendi munere separamus. una etenim est facultas, & multae functiones: sicut unius particulae multi usus.

Ad tertiam, siue materia sit puri alimenti, siue uitiōsi, haec à natura fieri dicimus: eius, quod tenue est, incrassationem: eius quod crassum est, extenuationem: ac demum concoctionem eius, quod ad naturalem statum redire potest. Sed eius, quod crassum est, concoctio fit, postquam extenuatum est, ut iam demonstrauimus: & docet series ipsa uerborum Galeni, in qua post extenuationem meminit concoctionis.

Ad quartam: negare nemo potest in crassitie excedi naturae modum, ut in tenuitate, cum eius temperamētum sit mediocritas quedam: à qua fit recessus tam ui calidorum, quam frigidorum. Nam, teste Aristotele, citato iam loco, & Galeno in secundo praedictionum: crassities fit tam à calido, quam à frigido: à calido euaporante, à frigido constringente. Porro, in urinis

nis

nis crassitiem à frigidis, crassis, & crudis humoribus originem trahere, passim docet Galenus. Quoniam existente copia crassorum & crudorum humorum, egeritur quandoque per urinam pars aliqua eorum, ut mox dicemus: et, si natura eos ualde aggreditur, fit magna urinae perturbatio. Vnde tam tenues, quam crasse urinae, cruditatem indicant: sed uaria ratione. Initio enim, quando natura in concoquendo deficit, tenues emittuntur. Quando uero crassi & crudi multi iam collecti sunt succi, quorum pars aliqua urinis excernitur, aut quorum extenuationem & concoctionem aggreditur natura: crassae & turbulae fiunt urinae. Tales uero crassi humores (ut iam rationi aduersarij satisfaciam) ad naturalem statum redibunt, si à ualido calore fundantur, & extenuentur: ac etiam, si pituita adsit lentor incidantur. Vnde non concoctionem tenuitatis causam dicemus, sed extenuationem. In qua re mirabile quid notabis, teste Aëtio comprobatum, lib. 5. c. 29. Laudabiles, inquit, urinae ita progrediuntur ad concoctionem, ut primo sursum nubecula, secundo ad medium enaeorema, tertio in fundo hypostasis perfecta concoctione inspiciatur. In crassis uero, à collectorum humorum cruditate urinis, contrarius est ordo, ut ascendere sedimentum uideatur, conspecta prius in fundo crassa subsidentia: quae multis imponit, putantibus esse indicium uerae concoctionis, cum tamen id quod subsidet, non sit semicoctum illud, quod puri proportionale diximus, à solidarum partium assimilatione dealbatum: sed est portio quaedam pituitosa

DE CONCOCTIONE

pituitosi, uel crudi humoris . cognoscitur uero differre à uera hypostasi, ex inaequalitate quadam: quia nec sibi continuum id manet, nec ita laeue, sed uelut in arenulas dissecta faex, aut uelut farina crassior, de qua Hippocr. aphor. 31. lib. 7. Item, tota urina eius albedine tingitur: quod non est in uera hypostasi. Præterea, totam urinam illæ cruditates solent turbare, & magis increpasse. Alia differentia traditur à Gale. lib. 1. cris. c. 12. cuius uerba hic ascribam, quia uersio communis non satisfacit: Εἰ μὲν γὰρ τὴν χροάν ἀκραιβῶς ἐπιφυλάτῃ, ὑπόστασιν τε καὶ λευκὴν, καὶ λεῖαν, καὶ ὁμαλὴν, ἢ πολλὴν ποιῆται, πῶς εὖ μὲν αὖ εἶη καὶ ὅτως ἀκραιβῶς γνώρισμα. πλεόνα δέ, τὸν ὥμὸν ὀνομαζόμενον χυμὸν ἐκκαθαίρειν δηλοῖ. Id est, si enim colorem exquisite seruauerit, subsidentiam uero albam, laeuem, æqualem, & multam fecerit, sic quidem erit concoctionis etiam exquisitum signum. Copiosiore uero si fecerit subsidentiam, humorem illum crudum uocatum expurgari demonstrat. Differentia igitur hæc est, quod copiosior sit subsidentia à crudo humore, quàm à uera concoctione. Ad rem igitur: Tale crudum (teste Aëtio) primo apparet in fundo: deinceps, cum ad cōcoctionem attenuatur, incipit in medio apparere eneorema: ubi expleta est attenuatio, & cōcoctio eius, qui intus erat crudi humoris, sursum apparet in urina nubecula. Porro, si humor non simul attenuando fuisset concoctus (uere enim tempore quo attenuatur, concoquitur, per partium attenuatarum assimilationem)

lationem) sed partes omnes attenuatae manerent: con-
coctio ad perfectionem eas uniuersim duceret, iterum in-
crassando: & instar dictarum probabiliū urinarum,
iterum ad inferiora uergeret sedimentum, quod prius
ascenderat. Quod efficax est argumentum, ad discer-
nendum extenuationem à cōcoctione: cum illa sursum,
hæc deorsum agat urinæ sedimentum: aut concoctio so-
la deorsum agat, extenuatio cum concoctione sursum.
Ad ea, quæ de sputo sunt adducta, per hæc sit respon-
sum. Excessum in crassitie fieri concedimus. Ab utra-
que causa, calida uel frigida, crassum uel lentum fieri
sputum asserimus. Remedia uero non à concoquenti-
bus, sed ab incidentibus, & extenuantibus petenda: his
meclantibus quoque non neglectis, quæ ad ieductionem
sputi conferunt, lib. 5. sim. med. cap. 12. Vnde fit manife-
stum, argumenta aliud nihil concludere, quàm extenuā-
tia & incidentia, esse ad concoctionem iuuandam neces-
saria. Ipsa uero concoctio non extenuat, sed incrassat.
Alui excrementa, alia ratione, quàm ob cruditates, in-
crassescunt, & exiccantur, ut σπυραθῶδῃ, id est, in
gyros seu spyras conuoluta reddantur, instar deiectionis
caprarum, ut habet Gale. secundo prorrhetici, &
quarto de ratione uic. acut. nempe, quia plusculum reti-
nentur, & à copia igneæ caliditatis exiccantur, & in-
spissantur. Ex hoc tamen nihil ad rem argumentatio
concludit: nec ob cruditatem id accidit, cum ne uni qui-
dem per morbi initia exeant talia excrementa, ut di-
cto libro prorrhetici testatur Galenus.

Expositio

Expositio Hippocratici aphorismi.

Sermo quartus.

IPPOCRATICA sententia, quam enarrandam suscepimus, scripta est in hunc modum: Πέποννα Φάρμακον, καὶ κινέειν, μὴ ὥμα. μὴ δ' αὖ ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾶ. Τὰ δὲ πλεῖς δὲ ὀργᾶ. id est, Concocta medicari, atque mouere, non cruda: nec in principijs, nisi turgeant: ut plurimum uero non turgent. Ita communiter uertunt. ego tamen, pruriant dicerem potius quam turgeāt, sumpta à lasciuiantibus animalibus similitudine, ut ait Galenus. sunt qui explodant uerbum illud, nec in principijs: quod tamen Galenus legebat, ut citat in commentario aphorismi uigesimi quarti, eiusdem sectionis, & lib. 8. de comp. med. sec. loc. primo cris. cap. 9. de totius morbi tempo. & lib. 4. de ra. uic. cōmen. 38. Docet nos Hippocra. eo uerbo, in principijs magis subesse cruda, tumq; magis humores turgere. Peculiarem quoque uim habet illa particula, propter crassa excrementa, & synceros humores, qui crudi nō sunt, nec cōcoqui possunt: tamen in principio non educūtur, quia extenuandi prius, & incidendi sunt, & meatus fluxiles reddendi. eo magis, quia cruditas, quæ fit in principijs morborum, non omnino idem est, cum ijs, quæ ipse ὥμα uocat. Principium intellige, primum uel secundum diem, apho. 24 lib. 1. & lib. quos oportet purgare. Expositionem iam ipsam aggre-

aggredior, duas consideras rationes, & extrema duo. Ratio altera concedenda purgationis, altera prohibenda. Extremorum duorum maxime distantium, alterum erit ueluti exemplar, siue canon, eorum humorum, qui purgari nequeunt: id erit crudus proprie dictus humor. Alterum, eorum quos purgare quouis tempore licet: id erit turgens humor. Comparatione ad hæc duo extrema facta, omnes humores medios colligemus, quos purgare liceat, nec ne. Ratio prima, quare post concoctionem sit purgandum, traditur in commentario Galeni: Quia post concoctionem habemus naturam pharmaco adminiculantem. eadem ratio in lib. quos oporteat purgare. Tunc enim, natura pellente, & pharmaco attrahente, facilius sequitur educio. Pellit uero natura, postquam concoxit, & secreuit. Rationem, quare in crudis non sit purgandum, dicemus, si prius, quæ sint cruda, explicauerimus. nam aliæ aphorismi uoces, aut notæ sunt, aut à Galeno expositæ. Cruda Hippocrates ὠμὰ uocat. Aristoteli aliud est ὠμότης, aliud ὀπτεῖν. Galenus insuper cum alibi, tum primo ad Glauconem, meminit χυμῶν ὠμῶν & ὀπτεῖν, id est, humorum crudorum & incoctorum: ut hi ad uentriculum potius: illi ad uasa, uel totum corpus spectent. Apepsia enim inconcoctio, seu quæuis concoctionis priuatio dicetur: quam etiam nostri cruditatem interpretantur, siue sit inconcoctio, siue tarda & difficilis coctio, siue deprauata coctio. De quibus Galenus tertio & sexto de morb. & sympto. octauo metho. & Aëti-

EXPOSITIO

us lib. 9. cap. 23. Humor autem qui uere $\omega\pi\acute{o}\varsigma$ dicitur, de quo Hippocrates loquutus est, in primis uenis, quæ sunt mesenterij & simæ iocinoris, potissimum generatur, quarto de sanita. tuend. & tertio epid. idq; maxime in pueris, otiosis, & uoracibus, lib. 2. de natu. hum. Refert similitudine pituitam: adeo ut Philippus uitreâ à Praxagora dictam pituitam, crudum humorem simpliciter appellauerit, secundo de differentijs febrium cap. 6. Quod tamen Galeno non probatur, licet sub genere pituitæ omnes frigidos humores, qualis est crudus, contineri uelit. Discrimen, quod facit ipse inter crudum humorem, & uocatam pituitam, habetur primo alimentorum. quarto, & sexto de sanitate tuenda, lib. de plenitudine, & decimo de compositione medicamentorum. Ex quibus locis colligitur, crudum humorem crassiorem esse, quàm sit pituita, minus lentum, minus frigidum, minus humidum, minus flatulentum: puri, aut spisso urinæ sedimēto, aut elixis fabis, similem. Oboritur corpori ab eo, si præualeat, quædam albedo decolor, plumbea, seu mixtura ex albo & liuido: pulsus inæqualis, præcordia inflata: & alia signa, de quibus lib. de mis. sang. & 12. metho. De talibus hic loquutum Hippocratem, uel ex ipsa dictione constat. De illis quoque aphorismum exponit Galenus, lib. 4. de sanit. tuenda. Varias enim humorum differentias ad tria simplicia genera reducit. Sanguinem ponit medium, citra eum crudos, post eum biliosos. Illi ex sanguine nondum perfecti, hi ex eo supra modum excocto: illi cōcoctionem, hi

hi purgationem desyderant. Nec alios unquam humores, præter hos crudos cōcoxit Hippocrates. Nec ideo concoquit, ut eos simpliciter pellat: sed, ut eis concoctis, quæ secernuntur excrementa ducat, aut etiam eos ipsos, si assimilari nequeant. Licet ergo crudo misceatur bilis, uel aliæ fiant mixturæ, nunquam crudum hoc loco uocabimus, nisi aliquid sit in eo citra sanguinē subsistens, quod in sanguinem possit concoqui. Et, si citra sanguinem subsistens humor, in alienam qualitatem sit corruptus, non amplius erit crudus. Naturalis itaque pituita ac etiam acida, inter cruda numerabitur. Sed uitream, salsam, & alias, si concoctione possint in sanguinem uerti, dicemus crudas, alioqui nullo modo. Ipsa nanque uocabuli ratio nos docet, ut crudum uocemus, quod concoquentis naturæ metas nondum attigit, attingere tamen est aptum. Et cum de proprie uocato crudo humore tot locis à Galeno doceamur, dicemus omnem cruditatis humorum rationem ab eo pendere, ab eoq; sumi rationem prohibetæ purgationis. Vt in humoribus mixtis, quanto maior erit crudi portio, tanto fortius interdicta censebitur purgatio. Vbi autem erit minor eius, & biliosi succi maior portio, non adeo delinquemus tentata purgatione: nam tales à crudis recedentes, ad turgentes in alio extremo positos accedunt. non enim sic distant illa extrema, quin idem crudus humor possit turgere. Ratio itaque prohibetæ purgationis est: quia crudus humor ob crassitiem & frigiditatem est tardi motus, nec pharmaco obediens: unde symptomata

EXPOSITIO

ptomata praua sequentur, & tanto deteriora, quanto
 pharmacum erit in attrahendo generosius, & humor
 ob maiorem crassitiem in reluctando ualidior, aut ma-
 gis fixus, & in uis angustioribus. Ex tali itaque lucta
 excitabuntur tormina, rosiones, animi deliquia, fastidi-
 um, mali pulsus, atque uertigines. lib. 4. sanit. tuend. &
 aphor. 9. lib. 2. & lib. quos oport. purgar. Item, medica-
 mentum partes sanas absument, contabescietq;: ac du-
 ctio ad imbecillitatem corpore, morbus superior euadet
 lib. 4. de rat. uic. Item, tentata purgatio, naturam exa-
 gitans, concoctionem futuram impediet, quæ quiete erat
 iuuanda, ut eodem loco scribit Hippocrates. Adde non
 solum crudos ipsos tunc non esse educendos, sed nec al-
 ios expulsionem paratos, si crudi uias obsideant, per quas
 alij sunt educendi. Nam sua crassitie ac tarditate persi-
 stunt, & obstruunt: ita ut ipsi non educantur, & alij
 sint impedimento, quo minus possint educi: ut elegan-
 ter Galenus lib. 4. de sanit. tuend. Cum itaque in uenis
 mesenterij, & concaui iocinoris hi potissimum generen-
 tur, non erunt impedimento ducendis alijs ex uentre
 humoribus. Ex alijs uero partibus, cum per primas ue-
 nas futurus sit transitus, duci non permittent, nisi
 prius ipsi extenuati & incisi concoquantur, aut partim
 misso sanguine caute educantur, lib. de miss. sang. Eadẽ
 ratione missionem sanguinis purgationi præmittimus,
 ut medicamentum uias inanis inueniens, sine impedi-
 mento succos attrahat, libro de renum affectibus, & li-
 bro de missione sanguinis contra Erasist. Habes ratio-
 nem

nem nostri aphorismi non impedire, quo minus leni pharmaco aluum ducas: quia cruditas primarum uenarum non impedit ducenda ex uentre excrementa: cum leniendo potius, quàm succum attrahendo, talis eductio fiat, Ἀλλὰ τῷ ἐκκοπτοτικῶν μᾶλλον ἢ καθαρκτικῶν. Quid si in uentriculo sit cruditas? Respondedo, si solum sit cibus recenter iniectus, expectanda concoctio: si multa sit crapula, uomendum ilico, ut ex Philotimi & Praxagoræ autoritate docet Gal. libro 4. de sanit. tuen. Idē ex Apollinario, lib. 2. de cōp. med. secundū locos, in cura doloris capitis ex ebrietate. Idē Aëtius lib. 4. cap. 51. Nec ibi est tutum expectare succorum eiusmodi concoctionem: nam citius forte corrumpentur, quàm cōcoquantur. & si cōcoquantur, obita concoctione, uenæ nimis replebuntur, ut ait Paulus libro. 1. capite. 32. Accedet etiam ex ciborum uaporibus, capitis dolor, ut docet Gal. in principio libri de remedijs paratu facilibus. Ideo sine mora uomendum, sicut ubi sunt acidi, & nidorosi ructus, 8. method. Per aluum uero ducere crudos humores ex uentriculo, uetat ratio nostri aphoris. Nam tardus est ad motum crudus humor, & angustus pylori transitus, & multi intestinorum anfractus: in quibus remoraretur humor, sugentibus præsertim meseraicis uenis. Optima itaque ratione, uomitu potius educuntur, ueluti turgentes: quia molestant, & nondum sunt firmati, & ampla gulæ uia. Sicuti & alios, qui ad intestina ruūt, per inferiora ducimus, etiam ante concoctionem: quia in-

c   ter

EXPOSITIO

ter prurientes seu turgentes, eos numeramus, & quod natura uergit, nos sequimur. Eadem ratione pituitam aluo subducimus, quoniam licet non ex uenis, ex uentre tamen eam celeriter euacuari, nos docuit Galenus in fine secundi de natura. facult. ad quem modum & crudi aliquando pelluntur, lib. de plenitud. Nec mire-
ris, quod permissionem purgandi turgentes, extendam ad omnes deorsum uergentes, & non fixos humores. Nam tales ὀργᾶν quodammodo dicuntur, & ita ex-
ponit Galenus lib. 8. de compo. med. sec. loc. his uerbis:
πείποντα γὰρ φαρμακένειν ἀξιότι καλῶς ὁ ἰατρὸς
κράτης, μὴ ὥμα, μηδ' ἐν ἀρχῇσιν, εἰ μὴ ὀργᾶ. τὰ
τέστιν, εἰ μὴ πρὸς τὴν ἐκκρίσιν ἐπάγοιτο ἡ κίνη-
σις, καὶ μήπω μηδεμίαν ἔχουσα πρὸς αὐτὴν μέρῳ
ἐδραΐαν ῥοπήν τε, καὶ σῶσιν. Id est, Concoctis enim
medicandum merito dignum putauit Hippocrates, non
crudis, neque per initia, nisi pruriant, siue turgeant:
hoc est, nisi motus ad excretionem agatur, & nondum
ullam habeat ad unam partem inclinationem firmam,
stationemq;. Idem lib. 4. de rat. uic. statim initio pur-
gandum esse ait, priusquam in partem aliquam firmen-
tur humores. quasi turgere dicantur, illi qui nondum
sunt impacti. Summam ferè totius aphorismi iam tra-
didimus. Sed latius omnia se pandent, si Manardi ra-
tiones, Auicennæ, & Rasis dissidia, de bile concoquen-
da, uel initio purganda, adamussim excutiamus. Cum
autem nulla eius possit esse coctio, ut ostendimus, ine-
pte illi concoctionem somniant. An uero sine alia præ
para

paratione possit bilis initio purgari, mox ego deducam. Non solum enim bilem exquisitam, sed & serosos humores, etiamsi aliquid habeant aquosi sanguinis, quod concoqui possit, initio cum Galeno educam: ratione optima. Nam sicut crudi proprie dicti, & qui ad eos accedunt, purgare prohibent: ita turgentes, & qui ad eos accedunt, cuiusmodi tenues sunt, id ipsum suadent. Sed prius cum Manardo paucis agendum. Is enim loco à me citato, parum abest, quin aphorismum hunc è medio sublatum uelit: & quasi contra eum pugnans, multa adducit, ut crudorum purgationem nobis suadeat. Primo in morborum principijs iureiurando probat conuenire purgationes, per cassiam fistulam, diaphiniconem, diaprunis, &c. Sed esto, hæc partim uera sint, eadem est mens Hippocratis & Galeni. Nec aphorismo nostro prohibentur pharmaca, quæ aluum lubricant, & à uentre materias ducunt, ut exposuimus. Nam hoc est non crudum humorem, sed excrementa trahere. Noster uero aphorismus, crudi attractionem prohibet, non omnem alui deiectionem. Quin Hippocrates & Galenus eis purgationibus initio sunt usi. Nam Hippocrates lib. 4. de rat. uictus, lacte asinæ cocto etiam initio purgat. Galenus etiam purgationibus his preparatorijs utitur, ut corpus fluxile reddat. Nam id tam cibis, quàm pharmacis facere consuevit, ut refert libro undecimo method. ubi mulsam, & cibos qui uentrem liquent, & pharmaca quæ modice proritare possint, commemorat. in quam classem &
e ij cassiam

EXPOSITIO

*causam nostram conijcias. Concoctione insuper non expectata, ut turgentia, ita ea quæ circa uentrem molestant, purgamus: idq; magis, quando pharmacum lubricando, non fortiter attrahendo, purgat. Nam uis attractoria pharmaci est, quam timent Hippocrates & Galenus: quæ humore non obsequente, mala symptomata solet excitare. Quinetiam natura ipsam bilem, aut pituitam, per uomitum, & per aluum, sæpe in primis accessionibus deijcit: ergo nephas esset, naturæ motus non imitari, cum ratio aphorismi nobis succurrat: quia naturam habemus pharmaco adminiculantem. eo magis, quia talia excrementa non possunt amplius concoqui, ut ostensum iam est: ideoq; pronum est ea uacuare, quando ad inferiora uergunt, & à natura pelluntur. Licet ergo in multis uera dixerit Manardus, tamen aphorismi mentem ignorans, eum perperam damnat. Nam eadem ratione prædictos humores, quæ & turgentes educimus: quia naturam habemus adminiculantem. Ea ipsa ratione, in tertianis, bilem ad uentriculum confluentem. mox ducit Galenus, primo ad Glauconem. Et Hippocrates libro quarto de ratione uictus etiam scammonia initio purgat, uentre murmurante. quod tutius nos benedictis pharmacis tentabimus. Nam obuium est, talem humorem, uelut turgentem, pellere: qui murmur excitando iam prurire uidetur. Præterea, lata uia est, nec transitus per angusta, ut in uenis hepatis, in quibus maxime cruditas impedit purgationes. Inhibens enim aphorismi ratio, locum
non*

non habet in his quæ ex uentriculo sursum, & ex intestinis deorsum pelluntur: cum sint lati et breues exitus, & humor quasi turgens, aut saltem non fixus. In quibus omnibus cum sint multa perpendenda, tam ex modo humoris, quàm dispositione corporis, merito dixit Hippocrates, multa præmeditatione ei opus esse, qui in principijs purgare tentat. Non quòd in aluo exoneranda requiratur multa præmeditatio: sed in parte humoris noxi, uelut turgentis, educenda. Tunc enim perpendere oportet, qualis sit humor: & quatenus turgentium, uel fixorum participationem habeat. In corporis dispositione perpendendum, per quos meatus sint humores educèdi, an satis illi sint reſerati, nec ne. alia quoque conſyderanda, de quibus aphorismo uigefimo quarto libri primi. Ad Manardum iam reuertamur, qui nullum non mouet lapidem, quo poſſit aphorismum labefactare. Qualitatem, inquit, quantitatem, & locum, ſæpius nos cogere, ut ante concoctionem uacuemus. De qualitate probat in turgente materia. quod nos fatemur, & aphorismus expreſſit. De quantitate multa adducit, ut excedens modus, plus quàm turgens qualitas, purgans pharmacum, etiam in cruditate requirat. Qua ratione noſtro uoraci, & intemperanti ſeculo, purgationem magis commendat. Sed ego, ſiquid noſtro ſeculo audacius purgemus, ob mitiora pharmaca euenire puto, nò ob uoracitatem, quæ par fuit ætate Galeni. Præterea, ſi ex uoracitate quid redundet, uomitum id educendum oſtendimus. Si alia ſit in corpore

e iij crudi

EXPOSITIO

*cruditas, modum curandi multitudinem crudorum tradit Galenus lib. 12. metho. 4. de sanita. tuend. & lib. de curat. per uenæ sec. Si ob multa alui excrementa, purgationes in uoracioribus commendes, nos has alui deiectiones ultro concessimus, nec quicquam aphorismo nostro facessunt negotij. Nec ob nostri seculi uoracitatem, purgationem commendare, satis conuenit cum Galeno, qui ob eam ipsam causam diutibus consulit mitti sanguinem, lib. 11. metho. quia plures ex luxu, & ciborum intemperantia, succos congefferunt. Proprium enim missionis sanguinis est, succorum indiscretā multitudinem minuere: cum pharmaca secretos potius humores attrahant, quos in cruditatibus post uoracitates non inuenias. Sed ponit Manardus esse crudorum copiam cum febre, & uenam secari non posse. Tunc quidem, aut curatio per frictiones, et inediam, quam duodecimo methodi tradit Galenus, est tentanda: aut, si uires sunt imbecillæ, desperatus est æger, prædicendaq; mors, non manus admouenda. Quod si leui pharmaco uentrem lenias, aut ab excrementis exoneres, sæpius iam diximus, eam uacuationem ab Hippocrate non uentari, quia illa non est uacuatio crudorum. imò tunc largius est aliud ducenda, quando non licet sanguinem mittere. Quoniam exonerato uentre, & reaseratis meatibus, etiam aliquid noxij humoris facilius pellet natura. Sin ualentiore pharmaco crudos humores aluo deicere tentes, mala symptomata adduces. Non igitur uideo, qua ratione nos ad crudi purgationes
quan*

quantitas cogat: nisi hac unica, quam tamen non at-
tendit Manardus. Nam ex superabundantia fieri po-
test, ut humor aliquis turgeat, & pellendus secernatur:
ut habet Aëtius libro tertio, capite uigesimotertio, &
Galenus aphorismo primo, libri quarti. Quantitas
tunc purgationem requirit, non ob copiam, sed quia
turget. Synceri etiam humoris quantitas purgationem
requirit, ut docet Galenus libro quarto methodi, sed de
crudo nos loquimur. Habet pro se Manardus interpre-
tes Auicennæ: qui Fen prima tertij, tractatu primo,
cap. 29. Vbi, inquit, timetur ebullitio materierum, si
expectemus concoctionem, ut à calore fusa & aucta
materia faciat distentionem dolorosam, tutius est à ua-
cuatione incipere, ut reliquum cōcoqui incipiat. Que
uerba, si per uacuationem missionem sanguinis intelli-
gat, uera sunt, & à Galeno tradita aphorif. uigesimo
nono. lib. secundo. Sed Manardus non ueretur purga-
tioni tribuere quod proprium est missionis sanguinis:
& uerbum uacuare de purgatione interpretari, con-
tra ipsiusmet Galeni expositionem, aphorif. 17. libri
secundi & 2. prædi. commen. 14. Idem octauo & un-
decimo methodi, præstare ait, ut per missionem san-
guinis maiore parte uitiosi succieducta, ad reliqua ac-
cedamus remedia: leuata enim natura alacrius reliqua
concoquet. Proprium itaque missionis sanguinis est,
minuere materiam quæ concoqui debet, ut reliquum fa-
cilius concoquatur, libro de curatione per uenæ sectio-
nem, quarto de sanitate tuenda, & dicto aphorismo

e iij uige

EXPOSITIO.

uigesimonono. Purgationis uero rite peractæ propriū
 est, non sanguinem, sed materias secretas educere: libro
 de natura humana, & de atra bile, & de purga. me=
 dicā. facultate. Materiæ enim quas purgatio educit,
 aut nullo modo, aut egre concoqui possunt. imò conco=
 ctionem agitatione corporis ipsa impedit, lib. 4. de ra=
 tione uiclus, commentario quadragesimoquarto. Aegre
 autem dixi, propter pituitam, & alia serosa recremen=
 ta: quæ etiam educuntur, quia difficulter nutriunt, &
 facile descendunt. Itē, Hippocratica est regula, in pur=
 gationibus talia esse educenda, qualia sponte, & utili=
 ter solet natura pellere. Non sæpius uero uidit Ma=
 nardus, naturam utiliter initio pellere partem male co=
 cti sanguinis. Sed ille, communem sequutus errorem,
 credidit, cruditatem hanc esse humorum illorum sepa=
 ratorum: cum uere cruditas sanguinis sit in morbo=
 rum principijs. Quod si quis sit alicubi secretus hu=
 mor, de eius purgatione in sequentibus dicemus. Nunc
 sat nobis sit ostendisse, ueram in morborum initijs cru=
 ditatem, quæ urinis indicatur, & quæ purgationem
 inhibet, esse ipsius sanguinis, seu alimenti. Dispice iam
 Lector, quàm inepta sit purgatio, ad incocti sanguinis,
 uel crudi & crassi humoris partem educendam: nec
 tali unquam minoratiuo, si sapias, utitor. Sed cum tu=
 to minorare uoles (si hoc minorare est) solas materias
 communes, seu excrementa, ducito. Nam solet, ex
 sequela quadā, reſeratis meatibus, aliquid noxiū humo=
 ris ſecerni, & educi: cum ſola natura, nobis non iuuan=
 tibus,

tibus, id soleat per paroxysmos efficere. Præterea, attrahente pharmaco licebit uti, cū præmeditatione: perpendendo quatenus humor redundat, turget, ad uentrē confluit, aut mobilis satis est, non multa impediēte cruditate. Non est tamen, quod temere quis putet, posse se minori uo pharmaco, crudam illam, & in loco fixam materiam, in duo secare, & partem auellere. nā id nec aphorismus noster, nec ipsa ratio permittit. Permissit autem Hippocrates, cum prædictis meditationibus, in solo initio, nec in alio ullo tempore, non cocta purgare: quia in nullo alio tempore humores ita mobiles & pruriētes inuenias, cum soleant postea in partem aliquam firmari. Quod luculenter docuit Galenus lib. 4. de ratio. uic. acut. Vel statim, inquit, ab initio, priusquam in partem aliquam firmentur humores, medicandum est: uel postea, cum ad maturitatem fuerint perducti. Alia etiam ratione initio potius permittenda purgatio, quia mitiora tunc sunt symptomata. Vnde Hippocrates rationem trades purgationis initio faciendæ, circa initia & fines symptomata dixit imbecilliora. Nec initio sæpe concedenda attrahentis pharmaci purgatio, cum dicat Hippocrates magna ex parte non turgere humores. Nam in solis illis morbis, qui breui sunt terminandi, contingit humores turgere, ut qui in talibus sunt tenues & mobiles. In longis nunquam turgent, sed fixi sunt, & crassi: ideoq; semper in eis iubet Galenus expectari concoctionem, aphor. 24. lib. 1. Nec locus tunc est illi coniecturæ, si quid uidetur mouendum, moue.

Non

EXPOSITIO

Non est ergo, quod ex hoc aphorismi loco, omnes purgationes sibi initio licere, putet Manardus : cum propter sanguinis missionem sit magis ab Hippocrate dictum : si quid uidetur mouendum, moue : cum etiam in alio aphorismo, raro esse in principio purgandum dicat : & in nostro, tantummodo, quando turgent. Omnis enim initio purgandi permissio ab illa turgendi ratione pendet : sicut omnis prohibitio à cruditate. À turgentibus extenditur permissio, in tenues, biliosos, aliquam motionem excitantes, aut aliquo crumpentes, aut saltem non fixos, in quibus omnibus maior est, uel minor permissio, sicut cruditas magis uel minus impedit, pro uaria crassi & uiscosi ratione.

Tertio, ultra qualitatem & quantitatem, etiam locum cogere ad crudorum purgationes, in pleuritide conatur ostendere : quod nos falsum esse mox demonstrabimus. Si locum dixisset uentrem, nos facilius inde purgationes admitteremus : sed illud ob quasi turgentem, & eo uergentem humorem, ut dictum est. Ex quibus colligimus, ob nullam suarum exceptionum, aphorismi nostri regulam delirare, sed sibi adamusim perpetuo constare. Deinde Manardus uarios citat locos Galeni, in quibus, non expectata concoctione purgabat : ut in ulceribus, uulneribus, cacoehymia, alopecia, achoribus, dolore capitis, inflammatione oculorum, &c. lib. 4. & 14 metho. & de compo. med. secundum locos. Aduertendum, totius corporis uacuationem localibus medicamentis præmitti, nulla subsistente febre, aut uenosi generis cruditate

cruditate, quæ in febribus oboritur. Vnde merito Galenus totum purgat non expectata coctione. Quomodo enim expectabitur coctio, ubi non est cruditas? si enim à corpore sano & cacochymo, humorem educere uelis, eam concoctionem non expectabis, quam barbari suis Syrupis semper, & inepte moliuntur: multoq; magis aberrant, frigidos propinando Syrupos: quos in febribus alia ratione esse admittendos, infra dicemus. Nunc sat nobis sit, concoctionem non expectandam, nec molendam, ubi non est cruditas. Quod si qua in achoribus, cephalalgia, phlegmonis, & alijs eiusmodi partium affectibus, acciderit ex fluxione, aut ex alimento eo destituito, loci illius cruditas: illa nec admodum urinis indicatur, nec purgationem totius impedit. imo nec per alium solent educi talium locorum materiae, sed per alios meatus. ut. 7. 11. & 13. metho. & 2. ad Glau. docet Galenus. At si humor sit per alium educendus, in quacunque sit parte, si crudus sit, iuxta aphorismi regulam, post cōcoctionem educetur. Testis Galenus in lib. quos oporteat purg. Qui, inquit, in parte certa corporis fixi sunt succi: hos antequam concoquantur, nullo alio auxilio mouere, neque medicamentis tentare oportet. idem apho. primo lib. 4. & lib. 8. de compo. med. secundum locos, ubi etiam in inflammatione hunc aphorismum commendat Galenus, quem Manardus sugillat. Nec tamen ideo probat, crudum humorem, in quacunque sit parte, posse ante concoctionem educi. Subsistente uero in parte aliqua crudo affectu, modo nulla sit in uenis,
aut

EXPOSITIO

aut uentriculo cruditas, euacuamus totum, reuellentes,
ne quid in affectam partem fluat: quod aphorismus nō
sler non uetat.

Demum citat Manardus Galenum & Hippocratem
in lib. de rat. uic. acut. ut qui purgatione utantur, mate-
ria non turgente, nec cocta. Nos contra, prohibere eius-
modi purgationes Hippocratem dicimus, urinis existen-
tibus crudis, & Galenus com. 43. lib. 4. Corporis, ait,
purgationē prorsus uitare oportet, cum in humoribus
est cruditas: At in morbo laterali (inquit ille) Hippo-
crates initio purgat: & Galenus, prima, secunda, quar-
ta, & quinta die, medicamēta se dedisse commemorat.
Hippocratem nos fatemur, lib. 2. & 4. purgationem
imperare, dolore eas, quæ sub septo sunt partes infestā-
te. sed illud eum in principio iubere nō omnino quis
concederet, cum antea appareat durasse dolorem nec
uarijs fomentis fuisse leuatum. Verum fateamur nos,
de purgatione in principio facienda eum loquutum: nā
ita exponit Galenus: & Hippocrates ipse, mox tolli
fomēta iubet, & purgationem, uel sanguinis missionem
tentari. Perpendere debuisset Manardus, disidium in-
ter Hippocratem & Galenum, in admittenda purgatio-
ne ibi exortum, pendere ex turgendi extensa ratione,
iuxta illas sententias: si quid uidetur mouendum, mo-
ue: & raro id, ac cum multa præmeditatione facien-
dum. Quæ omnia, quomodo sint perpendenda, non pi-
get, ut rem necessariam, repetere: ut cōsideretur, qua-
tenus materia turget, deorsum uergit, aut mobilis est:

&

& quatenus cruditatis multum aut parum habet : &
 quatenus est corpus ad purgationes aptum , & meati=
 bus reſeratis , ac humoribus extenuatis , præparatum .
 In his itaque conſyderandis obortum eſt diſſidium in=
 ter Hippocratem & Galenum , & uterque rationem ha=
 bet . Nam Hippocrates purgat initio materiam , uelut
 turgentem , & deorſum uergentē , ad partes ſepto tranſ=
 uerſo inferiores . Galenus uero id tāquam periculofum
 dimittit , ueritus (ut libro tertio refert Paulus) turba=
 tionem , quam purgatio accerſire poſſet , reſiſtente cru=
 do humore . Item ob calorem acutæ febris uitat Gale=
 nus attrahentia pharmaca , quæ calida ſunt . Denique
 periculofum ait , in medicamento exhibitione aberrare
 in morbis acutis , apho . 24 . libri pri . Porro , quia noſtra
 benedicta pharmaca leniter agunt , non ſunt ita formi=
 danda . ſed etiam illa minus ſufficienter attrahunt , etiā
 ſi pectorali decoctione adiuuentur . Quoquo tamen
 modo nihil contra aphoriſmum probat Manardus : nam
 ex dicta turgēdi ratione , purgatio ibi permittitur . Nec
 ex libro quarto aliquod poteſt emendicare ſuffragium .
 Nam cum die quarto purgandū pleuriticum docet Hip=
 pocrates , ſeu quiuiſ ille fuerit author : Galenus rem o=
 mnem iuxta aphoriſmorum præcepta definiens , ait : nō
 eſſe perpetuum , quarto die purgari debere : ſed uel ſta=
 tim in principio , materia turgente , id eſt , non fixa : uel
 expectata coctione . Vnde colligit , ſe aliquando primo
 & ſecundo die medicamēta dediſſe , ubi per corpus ab=
 errabat aliquis , in partem nullam firmatus humor . Ali=
 quando

EXPOSITIO

quando uero, quarto uel quinto die, apparente iam concoctione. Ecce claram distinctionem Galeni, qua & purgationem initio factam, & postea factam defendas: nunquam tamen crudos succos, non turgentes, initio cum Manardo uacuabis. Parcant mihi eius manes, si pro ueritate, quod sentio, ingenue profiteor. Nam ferendum non erat, ut in medicam artem iam renascentem, error aliquis irreperet: quod facile alioquin foret, eius uiri autoritate, quæ magni à multis penditur. Nomini eius pepercissem, si sperassem, cum sua posse emendare. Hac enim ratione, uiuentium nominibus parco: non quòd in eos pugnam detrectem.

Supereſt Arabum certamen, in quod & alij plures sunt prouocati: An tenues humores, præparatione ad expulſionem egeant. In idem nos quoque descendere coacti, nouis ſtratagematis utentes, copiam pugnandi hoſti faciemus. Prodeat igitur primus in aciem princeps Auicenna: qui Fen prima quarti, tracta. 2. cap. 7. ſic
 >> ait: Humoris autem cholerici digeſtio eſt, ut conuer=
 >> ſus à ſubtilitate fiat ſpiſſus: & aqua quidem frigida fa=
 >> cit illud. Si alijs ualidioribus machinis non impetant
 nos Arabum turbæ, facile huius imbelles ictus retunde=
 mus, copias ex Ariſtotele & Galeno, in præſidijs iam
 antea collocatas, euocantes. Digerente ſiquidem bar=
 baris frigida aqua, illi nec ad concoctionem, nec dige=
 ſtionem utentur. Quin potius, ad finem primi de ratio=
 ne uictus acut. affirmat Galenus, eam craſſos refrigera=
 tione reddere humores, denſareq; tumores, ut euacuari
 uel

uel digeri difficilius possint. Eadem tradit nono metho-
di, ubi frigida refert incommoda. Alibi quoque passim,
tumores ex infrigidatione fieri scirrhosos scribit, &
frigida potum ante signa concoctionis propinari uetat.
Scopus enim aquam porrigendi est Galeno, qualitatem
alterare, & humorum feruorem seu acrimoniam extin-
guere. Quarto nanque de rat. uict. altero duorum mo-
dorum curandum docet causonem: biliosos humores ua-
cuando, aut eosdem extinguendo: ibiq; extinctionem
frigida potu molitur. Eadem uerba apud Paulum lib.
2. cap. 29. Hinc fit, ut frigida potus eos per accidens
uacuet: quia extinctae materiae praeualet expultrix, &
eam pellit. Sed, si frigidam propinat Galenus post si-
gna concoctionis, quomodo Auicenna ad concoctionem
uel digestionem iuuandam ea poterit uti? Nec prae-
tex-
tu abusus illius uocis, digestio, defensionem inueniet.
Nam quacunque sit usus Arabica uoce, facultates na-
turales eum ignorasse iam ostendimus. Falsum quoque
est, ea ratione commendare talia bilis digestiua. Primo,
quia non conueniunt ante signa concoctionis. Secundo,
non conueniunt bili crassae obstruente. Tertio, quia nec
in tertianis exquisitis, frigida potu utitur Galenus. na
generosius est remedium, & conuenit potius in summis
februm accessionibus. Quarto, quia bilis, ut ad purga-
tiones praeparetur, non debet incrassari, ut ostendam.
Quinto, quando ita esset, ut biliosis semper conueniret,
non tamen est digestiui praesidium, quod ad purgato-
rium aliud pharmacum, materiam praeparat: cum ipsa
frigida

EXPOSITIO

frigida potio, uelut ultimum praesidium, bilem per acci-
dens educat, & sibi preparata esse materia exposcat.

Prodeant deinceps aliae principis copiae, quibus, de-
uicto & fugato Rase, biliosorum humorum digestionem
nobis obtrudat. Rases nanque Poenus lib. 16. sui conti-
nentis, licet digestiuam facultatem ignorauerit: in eo
tamen optime sensit, quod biliosos & tenues succos, si-
ne aliqua incrassante preparatione, credidit per initia
esse purgandos. Quod Galenus antea docuerat in libro
» quos oportet purgare: ubi sic scripsit: Principio nan-
» que serofos ac tenues uacuabis succos, in crassis ac ui-
» scosis, cuiusmodi natura sunt pituita & atra bilis, conco-
» ctionem expectans. Eadem uerba apud Oribasium li-
bro. 1. ad Eustadium cap. de catharticis, quod est caput
decimum sextum, & apud Aetium lib. 3. cap. 23. Tertio
» quoque praedictionum: Saepem inquit, definitum est, hu-
» mores calidiores, tenuioresque, paratissimos esse ad ex-
» cretionem. Item aphor. 24. libri primi, humores quam
maxime fluxui paratos, dicit esse tenues. Tenues etiam
commendat aphor. 9. lib. 2. ut purgatio rite sequatur.
Et septimo methodi bilem mox educit, pituita lentiori
incidentia praemittit. Adde, quod in exquisitis tertianis
citius, quam in alijs, balneum concedimus, quia bilis ob
tenuitatem, facilius per cutem excernitur. Nec contra-
dicunt haec aphorismo nostro, crudorum uacuationem pro-
hibenti. nam si exquisita sit bilis, nulla est in ea crudi-
tas, nec esse potest concoctio. Si serofi sint, & tenues
humores, crudi aliquid habentes: etiam aphorismus non
obstat.

obstat . quia uergunt potius ad turgentium , quàm ad aliud crudorum extremum . Tenuēs enim sunt, & facile mobiles . Respondendum iam est Auicennæ argumentis, quæ integris eius uerbis adscriptis proferamus .

Non auscultes, inquit, uirum (Rasim subaudi) qui existimabat, quòd intentio in digerēdo est subtiliare: & quia humor calidus est subtilis, non est necesse, ut subtilietur . Res enim non est sicut dixit . imo intentio in digerēdo est æquare substantiam materie, ut fiat præparata ad expulsionem facilem . Et subtile imbibitum, & uiscosum adhærens, non est præparatum : imo necessarium est, ut inspissetur subtile, & subtilietur spissum, & incidatur uiscosum . Hæc sit prima ratio . sequitur altera . Et si uir iste Rasis non audiuiſſet in sermone antiquorum, de digestionē tenuium, quia tamen audiuit de digestionē crassorum & uiscosorum: oportebat, ut sciretur hoc per illud . O quàm belle concludit . imo seipsum damnat, concedens id in sermone antiquorum nō legi .

Tertia ratio . Et quia non oportuit, ut in seipso consideraret, & diceret : quare urinae in febribus acutis non habent in principiis earum sedimentum, & deinde fiunt habentes sedimentum . Nam sedimen laudabile non aliud est, nisi humor faciens ægritudinem, qui iam digestus est . Hæc ille . Tu uero, ut obiter dicam, caue, ne hoc sedimen te fallat . Nam ex sincero humore, aut putredine , fieri non potest hypostasis , sicut nec pus . Sed fiunt ambo ex incocto succo , qui assimilationem substantiæ non ualens consequi, assequutus est coloris

f similitudi

EXPOSITIO

similitudinem. Hinc fit, ut, si nulla sit coctio, nullum sit
 in urina sedimentum: & si perfectissima sit coctio, ut
 in sanis exquisita uictus ratione utentibus, etiam nulla
 fere sit hypostasis: quia totum alimentum perfecte as=
 similatur, nec aliquid eius in pus, uel facem illam de=
 generat. Vnde, licet fæx illa concoctionis perfectio=
 nem in morbis indicet: uere tamen, si rem totam consy=
 deres, non est integra coctio materiae ex qua fit hypo=
 stasis: sicut materia transiens in pus, non ita perfecte
 concoquitur, sicut quæ assimilatur. Hac ratione in pue=
 ris & uoracibus sedimentum apparet copiosius, quàm
 in eis qui exquisito uictu utentes, quicquid est familia=
 re, perfecte assimilant. sicut & urina plus habet sedi=
 menti tempore concoctionis sanguinis, quam postea,
 primo criseôn, capite duodecimo. Cæterum, quoquo id
 modo se habeat, copiosa subsidentia à ualida fit uirtu=
 te. nam multum euincitur alimenti, à quo multa secer=
 nitur hypostasis: etiamsi ea ipsa non fuit perfecte assi=
 milata, sed fuit uelut cruda ueri alimenti pars, ut ait
 Galenus in commentario secundo de natura humana,
 & in fine primi prædictionum. Inepte itaque credide=
 ris, humorem putrefactum, per concoctionem in hypo=
 stasim uenire. Imò anteuertit putredinem natura, &
 concoquere nitens humorem crudum, qui erat putrefa=
 ciendus, facem illam, instar puris genuit. Materia ue=
 ro, quæ tota est putrefacta, uel à febrili calore exusta,
 aliter digeritur, ut in fine huius sermonis dicemus.
 Hæc obiter dixerim, quorum probationes superius in=
 uenias.

uenias. Ad Auicennam reuertor : cuius hæc sit ultima ratio: Natura in principijs ægritudinum deberet facere crism, & expellere materiam, si parata est, quando est tenuis. Cum ergo natura id non faciat, nec nos debemus id arte tentare: sed expectanda biliosi humoris incrassatio. Demum, uelut canens iam triumphū, subdit princeps Auicenna: Et esset melius huic uiro Rasi, ut bene opinaretur de illis qui fuerunt, sicut Galenus & Hippocrates, in his, quæ scripserunt de hoc, & ualde attenderet. Deum immortalem, quàm attentum auditorem Hippocratis & Galeni, se nobis præbet magnus Auicenna. Quem uel ex his colligas, nunquam in Galeni lectione uersatum. Sed quatuor eius rationes diluamus. Prima est tyranni præcipientis, ut, quod subtile est, inspissetur. Nos in uera concoctione inspissationem fieri probauimus. Præparatio uero ad expulsionem, longe alia res est: nec in ea quærimus naturæ assimilationem: imò quàm maxime à naturæ similitudine materias abducere, ut facilius pellantur. quod extenuando fit, non incrassando. Sed ait ille, subtiles humores immergi membris, nisi incrassentur. Nos pari facilitate dicemus educi: existente eadem subtilitate, quæ exitus ut ingressus, erit causa. Quòd si postquàm immersa est bilis incrassescat, & obstructiones pariat: extenuabimus tunc, & detergebimus, nequaquam cum Auicenna incrassantes. In secunda argumentatione iam apparuit, non ualere complexionem eiusmodi: in præparatione ad purgationem extenua-

f ij bitur

EXPOSITIO

bitur crassum: ergo & incrassabitur tenue. Ceterum,
uideamus, an etiam apud antiquos sit expressus ser-
mo de inspissatione materiae subtilis educendae à cor-
pore. Hoc nanque & apud Galenum saepius inue-
nias. Libro enim primo sim. med. cap. uigesimoquarto
ita scripsit: Quod planè tenue est, id medicamenti an-
sas effugiens præterlabitur, atque in parte figitur,
haud etiam retrorsum, sicut id quod crassum est, repul-
sum. Et quarto de locis affect. cap. 9. Bisariam acci-
dere posse, inquit, ut uehementer tuſſiendo, pauca quis
expuat. alij enim ob crassum, lentum ue humorem, alij
ob tenuem id facere uidentur. Siquidem tenuis humor,
cum subleuatus est, inter tuſſiendum à spiritu diuisus
refluit. Eadem ferè uerba in primo epid. circa finem
primæ tempestatis, tertio de rat. uict. in principio, &
libro secundo cris. cap. 10. ibiq; docet concoctione me-
diocrem crassitiem acquiri, & facilius tunc succos edu-
ci. Hac ratione libro septimo de compositione medica-
mentorum secundum locos, refert Andromachi conse-
ctiones bechicas, quæ tenues succorum fluxiones in-
crassent. Adde Hippocratem & Galenum locis innu-
meris, tenuitatem semper esse cruditatis signum do-
centes: & concoctione parari crassitiem, facilioremq;
tunc eductionem. His autoritatibus fretum, non temere
damnandum dixerit quis Auicennam. Sed in manu est
responsio, si quis similia à dissimilibus discernere no-
rit. Nam euacuantium præsidiorum, quædam attra-
hendo uacuant, cuiusmodi sunt cathartica: alia pellen-
do,

do, ut adstringentia in tumoribus, & aer ipse pellens in tussi. Actio prima est naturalis attractio: secunda, uiolenta quædam expulsio. Ad primam educationem per purgantia, de quibus est nobis sermo, paratissimi sunt tenues humores, ut qui attrahenti pharmaco facilius obediant. In repulsione uiolenta, quæ fit initio phlegmonarum, tenues humores nequeunt ita manu pel-
li, quin relabendo aliquid in partem decumbat, ut dicto cap. uigesimo quarto. In tussi quoque, cum ab ipso spi-
ritu, ueluti manu quadam, uiolenter sursum pelluntur sputa: tenues resfluunt humores. unde fit, ut difficilius pellantur, quam post mediocrem crassitiem. Constat iam, ex his non probari, quod de biliosis succis in pur-
gatorio pharmaco Auicenna contendit. Sed an confe-
ctionibus illis Andromachi dicemus concoqui biliosos humores? Nam crassiores euadunt, sicut in concoctio-
ne nature. Respondeo, Andromachum composuisse nar-
cotica frigida, ad somnum inducendum, & extinguen-
dam acrimoniam biliosæ fluxionis. Concoctio nulla est ab eis: sed concretos reddunt humores, & instar
aquæ frigidae uacuationem promouent. Nam extincti
humores, & crassitiem quandam adepti, facilius ue-
luti manu pelluntur. Hæc tamen crassities diuersa est
à crassitie concoctionis. Nam hæc est concretio quæ-
dam à frigido: in concoctione autem est uera inspissa-
tio, quam Aristoteles à concretionem secernit. Superest
enucleandum, quod ex Hippocrate & Galeno addu-
ctum est, tenuitatem esse signum cruditatis. Illa enim
f iij tenui

EXPOSITIO

tenuitas, quæ imperfectæ concoctionis est indicium, & uacuationem prohibet, non est tenuitas humoris educendi, sed e ducti excrementi indicantis. Nos loquimur de humore ipso educendo, qui seclusa concoctionis ratione, propriam ex sua natura tenuitatem habet, ut bilis. Tenuitas enim lotij uacuationem prohibentis, est tenuitas per accidens, minor quàm esse soleat in eadē specie excrementi: & illa impedit purgationem. Tenuitas autem naturalis, humoris uel excrementi intus manentis, de qua est Auicennæ questio, nullo modo impedit purgationem. Principis itaque tormenta arcem nostram non attingunt, nec aliquid, quod ad rem faciat, tales argumentationes concludunt. Nec eius aliæ duæ rationes aliquid probant, nec ipse rationem intelligit, quare in febrium principijs appareat urinarum cruditas: ut tunc nec crisis fiat, nec purgare liceat. Nō enim ob bilis cruditatem id accidit. Porro, haud secus quàm Auicenna, cæcutiunt aliqui ex recentioribus: qui dum uitare cupiunt huius errorem, eò delapsi sunt, ut in nullis morbis biliosis dicant expectandam præparationem, aut concoctionem aliquam: sed coctam esse semper, & paratam materiam. Horum error non minus, quàm ille Auicennæ est perniciosus. Nec ipsi reddunt rationem, qui fiat ut in eorum morborum initijs appareant urine crudæ: & quare natura non faciat tunc crisin, si cocta est, & parata materia. Falsum est etiam quod dicunt, humores omnes biliosos esse turgentis, cum & fixos, & obstruentes inuenias. Alia igitur

igitur nobis erit ratio, qua purgationem, etiam in bilioso morbo, ex aphorismi nostri sententia, non temere admitteremus, urinis apparentibus crudis. Nec tamen propterea concoquendam bilem, aut incrassandam fatebimur. Sed expectandum dicemus, ut post uenosi generis cōcoctionem, eam natura secernat. Dicamus igitur duas prohibitæ purgationis causas, etiam in biliosis morbis. Primo, in humore illo bilioso, qui obstructionem facit, subest aliqua crassities, aut lentor, non incrassationes Auicennæ, sed extenuantia, & incidentia desiderans, antequam uacuetur. Quod si tali humori sit crudi aliquid admixtum, multò minus erit uacuan-
 dus: nec crisis fieri poterit, donec sit coctus. Secundo dicimus: si fieri posset, ut humor ille totus esset exquisita bilis, tenuis, nullam faciens obstructionem, sed alia ratione putrescens, febrem accenderet (non enim à sola obstructione fit putredo, libro de inæquali intem. & secundo de differen. febr. cap. 12.) adhuc fieret cruditas in morbi initio. non quòd exquisitus humor morbum faciens sit crudus: sed quia miscet se uenoso generi: & quia ab irruente febre impeditur concoctio uentriculi & hepatis: unde urinae & alui deiectiones crude. Quin urinae cruditas in morborum initijs, ab hac concoctione hepatis & uenarum potius oritur, quàm à cruditate obstruentis humoris, qui seorsim in parte fixus non sic inficit urinas. Hinc merito Gordonius, sæpe, ait, decipi medicos in quartanis. Nā si quando æger pauca assumens, quiete & somno bene concoquat, ap-
 f iij parebit

EXPOSITIO.

parebit urina cocta, ob bonam alimenti concoctionem in uenoso genere: cum tamen morbus, siue humor obstruens lienem sit crudus. Subsistente igitur in uenis multa cruditate, quæ urinis indicatur, etiam si morbus sit biliosus non licet initio attrahens adhibere parmacum, nisi cum multa præmeditatione ut dictum est. Sed ex hoc non concludet Auicenna, bilem, ut ad purgationes præparetur, esse incrassandam.

Satisfactum Auicennæ reor, explicatumq; abunde aphorismum, si illud tantum quaesiero: Quando uelit Hippocrates, nos confidenter purgare? nunquam enim licere uidetur. Ante concoctionem hic non permittit: post eam alibi uetat. Nam concoctio in statu magis fit: cum uero morbi consistunt ac uigent, melius esse ait quietem habere. Ad hoc dictū antea est ex Galeni uerbis, aut initio purgandum, aut concoctionem expectandam. Initio, missione sanguinis magis olim uacuabatur, nunc ob medicinas benedictas est frequentior purgationis usus. Vt autem questionī plenius satisfaciam, colligam purgationum tempora, & quotiens liceat in principio medicari.

Primo, ut ait Galenus in libro de totius morbi temporibus, præstat initio aluum ducere, glande, clystere, uel leui pharmaco, ut ab excrementorum onere leuentur intestina, & alijs succis educendis reddantur paratiora. Prodest hæc leuis inanitio interim ad maiora. nā siquid noxij humoris circumstat, etiam educitur: & cōmunioribus his meatibus reſeratis, sæpiſſime per quamdam

dam sequelam ex superioribus partibus aliquid emit-
tatur: ut lib. 2. de compo si. med. secundum locos, & 12.
metho. tradit Galenus de clystere: qui etiam ex mesen-
terio, & simis hepatis, frequenter educit.

Secundo, licebit in principio uomitum prouocare:
quando est in uentriculo repletio cruditatis, aut hu-
mores eò confluunt.

Tertio, quando ad inferiora uergunt humores, ut
eò erumpere uelint, uel intestina murmurant, uel est
sub præcordijs molestia, genuum grauitas, lumborum
dolor. sequendus est enim naturæ motus: nam id turge-
re quodammodo est.

Quarto, sicut turgentes, ita educere mox licebit te-
nues, pestilentes, & alios denique, qui ad turgētes plus
accedunt, quàm ad crudos. Sed quia magna ex parte
nō uere turgent humores, raro hæc, & cum multa præ-
meditatione facienda, docent Hippocrates & Galenus.
Celsus uero, nunquam, præsentē febre. Nos autem, na-
tū benigniora pharmaca, audacius id facimus. Nec re-
pugnat Celsus, qui & ipse cibos, potionesq; imperat,
quæ simul alant, & uentrem molliant. Non tamen id sæ-
pius faciendum permittit lib. 3. cap. 4. ægri enim uires
alio sæpius deiecta conuelluntur. Transacta hac princi-
pij occasione, possunt etiam alui ducendæ gratia, cibi et
potiones, quas dicemus, exhiberi. Ad purgationem uero
integram expectanda sunt signa concoctionis. Non qui-
dem perfectam concoctionem expectabis, qualis est in
statu. Nam facta iam erit à natura aliqualis materiæ
expellen-

EXPOSITIO

expellēde secretio, cum secretum aliquid uidebis in urinis. Et quādo apparebit urina plus quā ante euiēta, euiētam etiam aliqua ex parte indicabit intus materiā. Quam in morbis non diuturnis purgare magis licebit. Cauendum tamen, ne naturam sudores uel urinas mouētem, aut alio uergentem, purgatione reuoces: aut nimia agitatione, futuram concoctionem impendas. In quartana porrō ante statum non purgat Galenus. Nam quāto longior est morbus, tanto perfectior expectanda concoctio, cum crassi sint, & tenaces succi. In statu uero etiam saepius purgat, quia longum est eiusmodi tempus in quartana. Ante perfecta igitur signa concoctionis licebit in alijs morbis purgare, cum & natura ipsa, appARENTE sola nubecula, aut coloratione urina, soleat facere crisim, ut in tertianis refert Aëtius lib. 5. cap. 28. & Galenus primo criseōn, cap. 12. eo magis, quia perfectissima etiam celebrata concoctione, non semper apparet hypostasis: maxime in ijs, qui tenui uictu utuntur, in aestate, & laboribus, dicto loco. 1. cris. cap. 12. & aphor. 14. libri primi. Hæc in augmento aliarum febrium, & in statu quartanæ sint dicta. In cæterarum uero statu, quietem eligendam censet Hippocrates. Nā tunc superflua esse purgationē, ait Galenus, si omnia à principio rite sint acta, & uacuatum initio sit. Tum, quia ipsa sufficiet natura: tum, quia non est amplius molestāda, quæ satis fatigata est: præsertim in statu uigētis & acuti morbi. Si uero materia redundat, & natura segnius agit, supplendus est eius medicamine defectus,

ut

ut libro quos oporteat purgare, & in commentario nostri aphorismi, & duorum præcedentium. Demum declinante morbo purgabis tuto, si naturam uideas non satis purgasse: & finito morbo reliquias educes, ne fiat recidiua. His rationibus addendus uidetur alius casus, in quo liceat initio purgare: quando est sincerus humor, cuius nulla est expectanda concoctio. Sed, si humor sit tenuis, iam in superioribus est comprehensus: si crassus, educendus in principio ideo non dicetur, quia prius extenuari & incidi debebit, & morbi coctio expectari. Totius rei summa in hoc sita est, ut liceat initio cuiusq; morbi purgare eo pharmaco, cuius attractrix uis hepar non attingit. Nam primarum uenarum cruditas est, quæ pharmacum maxime detestatur. quæ ratio apud antiquos, qui generosis utebantur pharmacis, purgationes magis uetabat, quàm apud nostros, benedictis, ut uocant, medicinis utentes.

Contra aphorismum, ut omnis tollatur ambiguitas, quedam nunc obijcienda. Primo, quòd inepta sit exceptio de turgentibus: cum nec turgentes educere initio possis, oborta tunc cruditate. crudi enim uias obstruendo impediunt. Respondeo, cruditates, quæ per initia oriuntur, non omnino idem esse, quod crudi proprie dicti, qui ob crassitiem uias obstruunt. Illæ enim per initia morborum, præsertim biliosorum, in quibus humores turgent, non ita sunt crassæ. In alijs uero posset adeo impedire cruditas, ut citius mala symptomata hominem interficiant, quàm succus aliquis pharmaco educatur

EXPOSITIO

catur. Vnde non immerito apud antiquos ualide purgationes erant formidabiles. Sed hodie eas non formidant, propter medicinas benedictas: quasi falsus propter illas sit aphorismus. Illæ quidem, ut minus nocēt, ita minus sufficienter purgant eos affectus, qui generosis indigent pharmacis. Ratio enim aphorismi inuicta manet: ut quodcunque pharmacum propines, si crassus obstaculo sit humor, aut pharmacum nihil eius attrahat, aut eo attrahente, & humore resistente, mala symptomata oriantur.

Contra aphorismum, secundo, facere uidetur Oribasij locus in compendio: Crudi existentes humores, antequam generent morbos, caute sunt uacuandi: iam autem febrientes, nullomodo. Quasi in sanis liceat aliquando cruda purgare, in febrientibus nunquam. Nos uero, etiam in sanis, crudorum purgationem uetabimus, ex sententia nostri aphorismi, & Galeni præcepto, lib. 4. de sanit. tuen. Oribasius enim, quem passim & perperam citari audies, caute euacuandos succos intelligit per missionem sanguinis, nam scripsit hanc sententiam capite de missione sanguinis, quod est caput septimum libri primi ad Eusladium. Id ipsum docuit Galenus (à quo ille accepit) libro de missione sanguinis. Vbi crudi, inquit, succi exuperāt, antequam morbus inuaserit, caute uacuabis: sed ubi febris corripuit, ut antea monui, nullo modo. Antea autem monuerat, ob metum syn copis nō esse uenam secandam febricitantibus cum cruditate, & offensione oris uentriculi. idem tradidit lib.

12. methodi . Indicatio enim à uiribus hoc præsidium
dissuadet . Quid uero sit caute uacuare, idem exponit,
modicam sanguinis detractionem repeti, & extenuan-
tium usum intermisceri præcipiens . Purgationem eo
casu nos facile concedimus non admittendam in febris
citâte, cū nec in sano eā admittat Galenus, propter ma-
la symptomata, quæ sequuntur ex purgatione crudorū.

Demum unus superest scrupus, quo nullus in febris
bus uidetur esse locus concocta medicandi . Nam teste
Galeno lib. 2. de differentiis febrium, cap. 5. decimoter-
tio, & decimosexto, in febrium paroxysmis euacuatur,
& discutitur quicquid putrefactum atque exustum fue-
rat. Vnde uidetur nihil superesse, quod pharmaco sit
post accessiones educendum. Plures hac ratione uideas
confusos, qui nec intelligant quid purgandum, nec un-
de prodeat materia illa copiosa, quam in crisi-
bus natura cumulatim expellit. nam si in singulis accessio-
nibus totum educitur, nihil ad crisin supererit. Intelligendum
ergo primum, materiam crudam, quæ obstruit, non tolli
in paroxysmis, sed in certa parte consistere, ibiq; con-
coqui toto morbi tempore usque ad crisin, ut in com-
mentario nostri aphorismi . Præterea, obstructionis,
aut prauæ in certa parte dispositionis occasione, mate-
riæ putrescunt, paroxysmum accendunt, & ebullitione
quadam per corpus agitantur . Tales in accessionibus
tolluntur, quæ accessionum continens causa fuere . Ita
enim à putredine & usione funduntur & extenuantur,
etiam crassæ materiæ, ut instar pinguedinis inflamma-
ta,

EXPOSITIO

te, in fuliginem uel fumū digerantur, aut cum alijs excrementis pellantur. Sublata uero in totum hac coniuncta causa, non amplius subesse poterit putrida febris: tuncq; ad perfectam integritatem desinet paroxysmus. Vbi uero in pituitosis humoribus est putredo, etiam aliquid putrefacti excrementi in affecta parte superest, dicto cap. 16. & in fine decimiseptimi. Qua ratione in quotidianis febribus non est uera intermissio, quia pituita non perfecte exurit. A quo putri excremento, uel a partis dispositione, putrefactis iterum alijs eo fluētibus materijs, fit sequens paroxysmus, citius uel tardius, iuxta multitudinem, & uelocitatem fluentium ad sentinam humorum: longus quoque, uel brevis, iuxta humoris quantitatem, qualitatem, ægri uires, & corporis dispositionem, lib. 2. de differ. feb. cap. 3. Iam, si natura succos illos, qui male cocti, & semiputres eo confluentes citius corrumpuntur, rite gubernet, & ne eo confluant, euincat, & concoquat: similiter, si obstructio nem faciens excrementum detergeat, uel crudum decoquat: sublata erit sequentium accessionum causa antecedens. Crisim autem ex antecedentibus materijs ad hunc modum celebrabit natura. Primo, sanguis, qui per solertiam naturæ, quæ concoquendo putredinem arcet, a contagione seruari poterit, integer manebit. Secundo, ex reliqua antecedente materia iam putrescente, natura per cōcoctionem, instar puris, efficiet purulentum quid, quod crisi pelletur. Tertio, excrementum purum, sincerum, uel humorem, quem concoctione
secernet

secernet natura, tunc ipsa pellet, & nos attrahemus. et si quid putridum, aut eius fæx uel cinis, supererit: id sine aliqua concoctione, ut in singulis accessionibus fecit, ita in ultima per crism pellet. Triplex est hoc naturæ munus in crisi, circa alimentum purum, semiputre, & excrementa. Ante crism uero, incipiente natura dominari, & materias in corpore partim euincere, dum similes sibi facere succos contendit, ex semiputri materia, instar concoctionis tumorum, generat quid purulentum, non ita putrefactum, ut ea quæ paroxysmos accendunt. Nam ea quæ putrefacta sunt, ab omni concoctionis ratione degenerarunt: hoc uero naturæ solertia ab incendio eripitur. Huius coctionis ratione urina incipit habere sedimentum: quod aliud nihil est quam purulenta fæx: licet non ita sit particeps causæ præter naturam, quemadmodum pus, ut ait Galenus in fine primi prædictionum, quæ uera est differentia inter pus & hypostasim. Eiusmodi igitur semicrudum, aut purulentum in corpore, per morbi maturationem in crism repositum, nos uocamus biliosum, pituitosum, aut atrabilarium, pro ratione uincens humoris. Ideoque, bilis, uel alterius humoris purgatorio pharmaco, talem fecem ita coctam educimus. Eo magis, quia ex tota concoctione naturæ, multa bilis, uelut concoctionis excrementum per biliosos morbos secernitur. Vnde non solum purulentum illud, quod minus est: sed multa bilis eo tempore iam secreta, pharmaco educitur. Ad obiectionem ergo dicimus, coniunctas causas cum singulis

SYRUPORVM

singulis accessionibus perire: ex antecedentibus uero colligi, quod crisim faciat, & pharmaco educatur. Tempestiuum iam uidetur ad syrupos uenire, ut intellectis cōcoctionum, preparationum, & purgationum scopis, quid illi praeſtare poſſint inquiramus.

De syrporum compositione, & uario usu.

Sermo quintus.

SYRPOS, siue ab ὀπός, succis, & σύρω, traho, quasi sint succi extracti: siue, quod à syria sint allati: siue ab eo, quod Galeno dicitur, σίγαρον, id est, sapa, uel dulcis cum melle decoctio: siue aliunde dictos quis uelit: constat non à Græcis, sed Arabibus eo nomine usurpatos. Proprium eorum munus illi digestionem uocant, cōcoctionem esse falso putantes. Est uero proprie digestio, idem quod Græcis διαφύεσις, id est, per halitum dissipatio, & distributio. Differentiam inter concoctionem & digestionem, uideas in lib. de inequali intemperie, & quinto sim. med. cap. 8. Digeruntur enim tumores, cum materia contenta in ambientem discutitur: concoquuntur uero ad suppurationem. Dicimus etiam alimentum in uentriculo prius concoqui, deinde in corpus digeri, id est, distribui. Sed de nominibus plus satis. Scimus enim inauditum fuisse antiquis syrporum nomen: eis tamen propomata, & dulces potiones in usu fuisse: sicut

sicut & preparatorias alias potiones, ad purgationes
iuuandas. in quem usum syropos componunt Arabes.
Neglecto igitur nomine, si rem ipsam, quatenus ad præ-
parationes attinet, ad Galeni mentem expendamus (ex-
pedit enim primum ita facere, ut ille sit huius censuræ
regula) syroporum usus erit, non cōcoquere, uel digere
re: sed extenuare & incidere. Adeo charus Galeno sem-
per fuit extenuantium, & incidentium usus, ut passim
eorum meminerit, & proprium de eis librum conscri-
pserit. Consert ad multa hic usus: ex quibus nos tria,
ad rem facientia, referemus. Primo, iuuandis cōcoctio-
nibus, extenuantia, & incidentia præmittimus, ut in
tertio sermone iam est demonstratum. imò ea ipsa con-
coquunt, ut dicemus. Secundo, iuuandis purgationibus Ga-
lenus ubique præmittit extenuantia & incidentia: etiā
quando turgēt humores, aphorismo 24. libri primi, &
libro quos oporteat purgare. Præparant enim corpus,
referant meatus, obstructions detergent, humoris cras-
sitiem & lentorem tollunt. imò aliquid educunt, ut di-
cemus. Tertio, etiam missio sanguinis commodius hoc
auxilio fit, ubi est crudorum copia, ut docet Galenus de
curand ratione per uenæ sectionem. Nam pauculo san-
guine detracto, melicratum exhibet probe coctum, cum
incidentim medicaminum quopiam, ut hyssopo, origa-
no, calamintha, pulegio: aut certe cum melicrato dat
oxymel, aut oxyglycy, id est passum acetosum, ex ace-
to & uino dulci factum. Rursus, ueluti preparatio san-
guine, aliquid detrahit. nam crudum copiose trahere

SYRUPORVM

non est tutum: nec concoqui tamen potest, nisi extenuetur. Veri itaque Galeni syrupi erunt oxymel & mulsa, cum incidentibus herbis: oxymel cōtra uiscosos, mulsa contra crassos humores, lib. 3. de rat. uict. in principio. Expungendos hac ratione, quis dicet, Arabum syru-
rupos, seu extractos succos. Nam succos ad eam rem non requirebat Galenus, quod Arabes faciunt: sed sufficiebant ei herbae ipsae toto anno seruatae, quae fortius siccant, & calfaciunt, quàm recētes. Item, uera haec ad purgationes praeparatio, si Paulo credimus, potius fit certa uictus ratione, quàm syruporū formulis. Etenim lib. 7. cap. 6. ubi praeparationem tradit. qualis ad purgationes esse debeat, solum docet: certa prius uictus ratione, extenuante & incidente, alendum esse hominem, antequam purgetur. Nec secus Galenus apho. 9. lib. 2. & lib. de uic. extenuante. corruere his rationibus uidentur syruporum figmenta, uelut inutilia. Sed nos, ut ad eorum defensionem descendamus, ad primum respōdebimus, Galenum, qui uarijs in locis scribebat, & proxim exercebat, tanquam facile parabile, id siccarū herbarum cum oxymelite uel mulsa decoctum, saepe commemorare, quod & nos laudamus, & syrupum uocamus: nam in eiusmodi decoctis, aliquid succi ab herbis extrahitur. Quod autem & ueris succis herbarum, nō Galenus modo, sed & Asclepiades, Archigenes, Antonius Musa, Philagrius, & alij ueteres, ex professo sint usi: & ex eis dulces potiones, quas nos syru-
pos uocamus, effecerint, mox ostendemus. Quin etiā, siccās herbas,

has, tanquam iusto acriores, non ita commendabimus, ut succos expressos, in quibus integra magis est herbarum uirtus, quam in illarum decocto. Quod si qua sit aquositas recentis herbae, illa per succi decoctione tollitur. Ad aliud, quod ex Paulo affertur, non negabimus nos, syruporum usum sub ΔΙΑΙΤΑΣ nomine contineri, cum princeps pars rationis uictus in morbis acutis, sit Hippocrati & Galeno, oxymel, mulsa, uel ptisana. In tota quoque extenuante diæta, quædam sunt, quæ sub alimentorum genere continentur, ut ptisana, & mulsa: quædam sunt medicamenta, ut oxymel, & alia, quæ in mulsa concoquere licet, ut hyssopus, calamentum, &c. lib. 8. metho. ad quorum genus nostri syrupi sunt referendi. In ea itaque præparatoria uictus ratione, syruporum usum commendare licebit, uel ex ipso tempore exhibendi. nam assuefacimus naturam, ne insueta hora pharmacum egre ferat. Præterea, medicamentosa portione aliquid educere tentantes, maiori pharmaco uiâ paramus: & naturam ad deiectionem uelut assuefacimus: ut in uomitu, urinis, & alijs omnibus uacuationibus ex Galeno id faciendum ostendemus. Commendare etiam licet syropos ob alterandi uim, & alias eorû functiones. Non enim ad extenuandum & incidendum solummodo cõfert syruporû usus: sed ad alia multa, quæ mox distincte narrabo: ne quis cum Arabibus eos cõfundat, & omnes sine iudicio uocet digestiuos. Sed præstat eorum compositionem paucis antea perstringere.

Discrimen faciunt Arabes inter iulebos, syropos,

g ij apoze

SYRUPORVM

apozemata, robub, & looch. Iulebum ex saccharo, uel quouis syrupo cum aquarum quadruplo, clarificando efficies. Magis uero probatur ex saccharo cum florum infusione. Rosæ enim, seu uiolæ, in feruentem aquam demerguntur, cauendo ne quid euaporet. deinde expressis illis & abiectis, aquam illam, quam infusionem uocant, percolando & clarificando, leui cum saccharo ebullitione fit iuleb. Quo recenti uteris ad infrigidandum, humectandum, & sitim arcendam. Nec seruantur isti iulebi, nisi quis pro leui ebullitione, perfectam concoctionem adhibeat, cum maiori sacchari modo, instar syruporum. Plus ideo probantur iulebi cum dicta infusione, quam cum aquis illis, ex tostis & ustis herbis destillando educitis: nam igneum, nescio quid, illæ redolent, & ab herbarum uiribus degenerant. nisi, ut docuit Manardus, in duplici uase fundantur: ita, ut primo feruentem aquam continente, secundum herbas continens suspendatur: nec aquam tangat: sed feruidum uaporem excipiens incalescat. Syrupos conficiendi modus fuit ex decoctis & melle: sed iam & succos, & aquas illas distillatas miscent, & pro melle saccharum apponunt. Horum usus uarij sunt, in sequentibus explicandi.

Apozema differt à syrupo, in eo, quod non ita perfecte coquitur, nec asseruatur. sunt qui uocent syrupum longum. uere tamen ὀνόματι aliud nihil est, quam decoctum, cui saporis gratia adduntur dulcia condimenta, aut etiam medicamentosæ uires. Robub sunt succi sine dulcedine inspissati, ad solem uel ignem. Rob simpliciter

pliciter dicitur sapa, siue excoctum mustum: cum adiectione uero, est idem quod robub: ut rob de ribes. Non sunt in usu eiusmodi robub, quod gustum non delectet: nisi dulcia misceas, quod à multis iam fit: ut in rob de nucibus, quod est medicamentum Galeni. scopus horum est adstringere. Looch non ita bibitur, sed ore retentū lingitur: estq; Galeno usitatum, dictum ἐκλειγμα, nobis linctus. Vsus est cum melle ad abstergendum in tussi, & alijs thoracis affectibus. Parantur communiter, looch sanum & expertum, looch de pino, de scilla, de papauere, ex descriptione Mesue. Modum conficiendi looch de pino docent Hippocrates & Galenus lib. 4. de rat. uict. acut. comment. 70. & 79. & looch de scilla comment. ultimo. & alios lib. 7. de compo. med. secundum locos. Sed ad syrupos reuertor. Componūt eos communiter, acceptis fere tot manipulis herbarū, uncijs radicū, seminum, uel florū, quot sunt libræ aquæ. Ad subduplum fit decoctio. radices tamē plus licet incoquere, flores multo minus. succos etiam, quando ex eis sunt facturi syrupos, solos prius decoquunt. Ad quod superest aquarum, uel succorum decoctum, percolatur, & cum albumine oui clarificatur: deinde miscetur cum mellis despumati, uel saccari pari pondere, aliquando minore uel maiore, iuxta liquorum amaritudinem, & patientis uarium gustum. Ad totum leui ebullitione mixtum, iterum percolatur, & demum perfecte coctum usque ad lentorem & manus inquisitionem, fit syrupus. si parum decoquatur, dicetur solum apozema. Aro

g iij mati

SYRUPORVM

matizant insuper, & tenuissimos pulueres insciunt, duarum drachmarum pōdus pro totius libra. Dosis est sesquuncia, uel uncia duæ cum aquarum duplo uel triplo: ut totius quantitas sit fere uncia sex tantundem apozematis sine aquis propinant. Quæ ipsa magis cōmendo, quàm syrupos: in quibus exhausta est herbarum uirtus ob uetustatem, & nimiam decoctionem. uerum deficientibus herbis hyeme, cum nō liceat apozemata facere, cogimur syrupos in totū annū reponere.

Componendi modus iste non abhorret à mente Galeni, qui lib. 6. de compo. med. secund. loc. ex succis nucum, mororum, malorum granatorum, & cotoneorum, uaria medicamenta cum melle componit. Quæ licet inter looch uel robur potius, quàm inter syrupos sint numeranda: tamen ex ratione compositionis etiam hos elicias. Ait enim in principio libri: Quia succi hi, nisi
 ” concoquantur, cito corrumpuntur, etiamsi cum melle
 ” crudos reponas: ideo à medicamentorum compositoribus
 ” excogitatum est, ut cum melle succi concoquantur,
 ” & ita reponantur, ut toto anno sint usui: non solum eo
 ” tempore quo succi exprimuntur. Vtilitatem aliam
 ” huius compositionis addit Galenus: quia non solum ad
 conseruationem facit mel, sed & sua facultate iuuat: quæ in syrupis etiam abstergendo, & alium ducendo iuuabit, & sua dulcedine naturam alliciet. Alibi etiam sepe à Galeno fiunt compositiones ex succis & melle, tam in lib. de comp. med. secundum locos, quàm in paratu facilibus. Vtinam extaret Galeni liber de compo.
 med.

med. purgantium, cuius meminit in prin. lib. de compo.
med. sec. loc. Nam licet non syrupi, alia tamen eis simi-
lia, ut propomata, & dulces potiones antiquis nomi-
nabantur. Vnde apud Paulum lib. 7. est integrum ca-
put de dulcibus, utilibusq; potionibus, & propomatis.
Ἰσοπομῶτα uero præpotiones dixeris. Ad quæ ge-
nera, iuleborum & syruporum compositiones sunt re-
ferendæ. ut Pauli hydrososatum, uere sit syrupus rosa-
ceus: nec eius secundum hydromelon aliud est, quàm
syrupus de citonijs: nec rhoetis compositio, aliud quàm
syrupus de malis granatis. Eius insuper omphacomeli,
est syrupus de agresta: Myrtites, syrupus de granis
myrti. Similes ferè in Dioscoridis libro quinto potio-
nes inuenias. Oribasius quoque libro quarto ad Eusta-
dium scripsit caput integrum de potionibus quæ in fe-
bribus conferunt. & est caput 39. ubi dulcium refrige-
rantium, incidentium, & astringentium meminit po-
tionum: ex melle, aqua, aceto, & succis fructuum. Apud
Aëtium quoque proprium legimus caput, De dulcibus,
consuetisq; in febre potionibus, ex Philagrio. Vnde
magis probabitur noster in febribus syruporū, & præ-
potionum usus. Verba Philagrij sic habent: Dulcis po-
tio duplicem utilitatem affert. Primo, quòd natura in-
cunditatis gratia eam libenter amplectitur, ac inde re-
focillata, & ueluti reuiuiscēs, actiones suas languidas,
& a morbi feritate defatigatas, excitat. Secundo, quòd
egritudini ea potio duobus modis resistat, uim illius
contrarijs qualitatibus opprimendo, & animalis uirtu-

g iij tes

tes suscitando, ut morbi impetum, uiolentiamq; facile
ferat. Commendandi igitur syrapi nostri, quod dul-
cium potionum utilitates amplectantur. Scopi utendi
duo à Philagrio sunt præscripti, uirtutis refocillatio,
& alteratio morbi. Quæ ambo præstant nostri syru-
pi. Præstant & ea, quæ Galeni extenuantia & inci-
dentia, & alia plura: ut aluum ducentia, adstringen-
tia, concoquentia, & diuretica præsidia, in dulces po-
tiones, syrapi nomine, uarie cogamus. Quos usus im-
probare nullus poterit, cum à Galeno materiae copiam
desumamus, & ob dictas ab ipso, & Philagro commo-
ditates, mellis aut saccari dulcedinem addamus. Nem-
pe ob conseruationem medicamenti, ob gustus suauiz-
tatem, naturæ recreationem, ob proprias mellis & sac-
cari facultates. Superest tantum, ut particulares
usus in classes digeramus, & singulis speciebus fe-
brium accommodemus.

Est igitur primus syruporum usus, concoquere. pri-
mum uoco, quia inde nomen digestiuis syrupis inditum,
licet nihil minus, quàm concoquerent. Secundus usus,
alterare morbum contraria qualitate. Tertius, exte-
nuare & incidere. Quartus erit usus, diureticorum.
Quintus, aluum ducentium. Sextus, eam sistendum. Se-
ptimus confortantium, seu roborantium. Primo, ad con-
coctionem iuuandam parari possunt syrapi, ut ex suc-
co cotoneorū cū pipere, ex menta, ex corticibus citri:
addendo coriandrum, crocum, nardū, cinnamomum, &
alia odorata, de quibus lib. 8. de comp. med. sec. loc. Nō
tamen

tamen syrupis ad eā rem est opus, nisi pars sit affecta: sed somno, quiete, frictionibus, lauacris, cibis & potionibus modice calidis. Si quis uero ex potionibus modice calidis conficere uolet syruos, non solum alimentis, sed & pharmacis uti poterit. Vnde Celsus, Antiquos, ait, medicamentis quibusdam datis, concoctionem moliri solitos, eo quod cruditatem maxime horrerent. Nec damnandi sunt syruo, quasi dicta praesidia ad iuuandam concoctionem sufficiant. Nam si in certa parte sit dispositio cruda, erunt ad id medicamenta optima ut apparet in arteriace diacodion Andromachi, lib. 7. de comp. medi. secundum locos. Insuper omnium frigidorum affectuum non exiguam uim concoctricem in nardo esse ait Galenus libro de eisdem nono, ubi de colicis agit. Triplici enim ratione concoctionem iuuat nardus. Primo, extenuat: secundo, calorem auget: tertio, adstringit. Extenuatio enim, ut dixi, concoctioni uiam parat. Caliditas concoctionem efficit: adstrictio uim confirmat. Talia itaque medicamenta, ad partium affectus concoquendos, in syruos coacta, facilius penetrabunt, & a natura suauius attrahetur. Porro, in febribus, nisi longae sint, raro utimur eiusmodi medicamentis ad concoctionem iuuandā. In acutis nanque, alia magis urgent: ut uictum extenuare, & causam tollere nitamur, a qua est concoctio impedita. si quando tamen sit concoctio iuuanda, post extenuantia praesidia id moliemur, ut superius diximus, & inferius exemplis ostendemus. Vinctus tamen ratio debet esse concoctui facilis, boni succi,

SYRUPORVM

ci, & humida. In omni enim febris, ciborum concoctioni
proficere magnopere oportet, ut ait Galenus libro un
decimo methodi medendi.

Secundum usum, qui in alterando consistit, solum ui
dentur attendisse Arabum familiae. Nam sua digestiua
semper ita aptarunt, ut contraria esset eorum qualitas
qualitati humoris uitiosi. Nos autem, ob alterandi u
sum, solos eos syropos commendabimus, qui biliosis ad
hibentur febribus. nec id perpetuo. Non enim conue
niunt in crassiore & obstruente bile: sed incidentibus
magis, quam alterantibus frigidis, est opus: aut his, quae
utrumque simul efficiant, cuiusmodi est acetum cum iu
leb uiolarum. In morbis alijs biliosis, maxime in tertia
na exquisita, tenuis extra uasa humor facillime educi
tur, siue per cutem, siue per communes canales, dicen
te Galeno lib. 2. criseon: In tertianis bilem uehe
menter moueri, & per singulas corporis partes dissemi
nari, atque delationis impetu per seipsam expurgari.
Hinc fit, ut indicatio euacuandi non reddat nos adeo so
licitos, sicut indicatio alterandi per infrigidantia &
humectantia, ut febrilis aestus, & bilis acrimonia extin
quantur. In causone etiam, alteratio, magis quam pur
gatio, exigitur: nisi (ut ait Hippocrates) in ualde acu
tis materia ita turgeat, ut medicari eodem die cogaris:
quando materia effrenior est, quam ut syrupis reprimatur.
Est & aliud in causone generosum remedium, fri
gida copiosa in febris aestu, post signa concoctionis. In
tertianis balneum magis congruit: quia materia est ex
tra

tra uasa, & ad cutim uergit, per quam facilius quàm in caufone pellitur. Vtrisque cōmunis est syruporum in frigidantium & humectantium usus. Nec admodum ueremur, ad eos sequi concoctionis difficultatem. Nam tutius est febrem remissam, in tempus proferri, quàm exustione marasimum, uel mortem incurrere. eo magis, quia possumus alterantibus, magis humidis, minus frigidis uti: ut dulci radice, atriplice, lactuca: quæ non adeo concoctionem impediunt, ut magis frigida. At dicēs, ab illis syrupis, exigua quantitate sumptis, exagitari potius calorem, quàm extingui: sicut, si frigidam modicam propines, flāmam augebis, & aqua in bilem uertetur. Hac rōne reiiciunt quidam hos syropos, quæ si ad alterādum sufficiat frigide potus. Quibus ego responsū uelim, de aqua illos uera dicere, quoniam eam in summo accessionis feruore propinamus, ad solam flāmæ extinctionem. In syrupis, sicut & in reliqua uielut ratione humida, aliud spectamus: nempe, humido nutrimento alere: frigidiorē sanguinem, ne bile scat, gignere: caliditati & siccitati, quæ in solidas partes se insinuat, occurrere, & solidas ipsas roborare. Ad quas res inepta est aqua, quæ nec solidas partes uere humectet, aphorismo decimotertio libri quarti. Adde, nō esse ita tutum, syrupi, ut aquæ, copiosam dare potionem, ut de oxymelite refert Galenus primo de rat. uic. com. 43 & lib. 3. com. 28. Nam aqua cito alteratur: syrupi uero crassiores diutius retinent temperamentum, nec ita facile in bilem uertuntur. Ideo hi extra paroxysmum lente,

te, aqua in paroxysmo repente agit: hi modica quantitate, aqua copiosa: hi ante signa concoctionis quoque dantur, aqua post concoctionem. Aliquando etiam in ratione uelut dat Hippocrates paululum aquae inter mulsae & oxymelitis usum, lib. 3. de rat. uict. com. 39. praeferuntur tamen ei syrapi, ut apparet lib. 4. com. 5. Male igitur rem intelligunt, qui ob aquae potum, frigidos syropos damnant. Quin potius affirmant non inexpecti medici frigidos syropos etiam purgationi praemittendos, tum quia imbecillam uirtutem roborant, tum quia humoris educendi acrimoniam obtundunt, ne in transitu uicinas partes igneo calore laedat. Videbis enim aliquando egros quasi comburi, si humorem acrem educas non prius refrigeratum. Nec eiusmodi offensam ignorarunt Hippocrates & Galenus lib. 3. de rat. uic. com. 13. & 14. & lib. 4. com. 109. ad purgationem tamen iuuandam nunquam frigidis utuntur. In hac itaque re iudicio opus est, nec sunt frigida penitus contemnenda, nec temere semper admittenda, reclamante Galeno, qui etiam in acutis & biliosis morbis, non frigidas portiones, sed extenuantes & incidentes ante purgationem imperat, apho. 24. libri primi, & lib. quos oportet purga. His solis corpus ille praeparare solet, ut dictis locis & lib. de morbo comitiali, apho. 9. lib. 2. & lib. 11. methodi. Imo cum medicamento ipso dat simul extenuantia, dicto lib. quos oportet purga. per se enim frigida qualitas purgationis motum impedit, non adiuuat. sed indicatio à uiribus sumpta, ut eis prospiciamus suadet: indicatio

indicatio prouidentiae, quae à causis sumitur, ut futura incōmoda praeueamus. Cum igitur facultatis imbecillitatē, & humoris acrimoniā uereberis, syrupis frigidis iuxta praedictas indicationes uteris. sicut contra, extenuantes & incidentes cum Hippocrate & Galeno perpetuo imperabis, ubi corpora fluida facere cogitabis. Nec inepte mea sententia, utroque praesidio quis utatur, humidam uictus rationem & frigidos syropos, si febrilis calor urgeat, prius adhibens: instante uero purgatione, melicratum cum extenuantibus herbis: ut iuxta ueterum placita, extenuantia & incidentia purgationem continenter praecedant. At dices, si humores satis sint tenues, non indigebunt extenuantibus. Id quidē ego fateor: sed extenuantia contemni non esse tutum affirmo, maxime si frigidis antea sis usus syrupis. Item an reaserati sint meatus, nec ne, non satis constat. praestat igitur extenuantibus & incidentibus uti, praesertim si pharmacum sit generosum, ab hepate & alijs remotis partibus attrahens. horum enim ratione maximae curae fuit antiquis meatuum reaseratio, sicut primarum uenarum cruditas maxime horrenda. Nostris uero medicis, quorum pharmaca uix hepar attingunt, sed ex uentre materias educunt, nec cruditas est ita formidabilis, nec ita frequens extenuantium usus. Vides utriusque partis rationes non improbandas, licereq; aliquando uti frigidis, aliquando extenuantibus, aliquando utrisque. Iudicium in hoc erit medici, si pharmaci uires, educendi humoris qualitatem, & per quos mea-

tus

SYRUPORVM

tus eductio fieri debeat, diligenter attenderit. Ad hunc modum his præsidijs utendum ego semper iudicaui, ut ueterum placita seruantes, frigidos syrupos nō reijciamus. Hanc meam sententiam, cum subinde rogaretur, non improbauit incomparabilis ille sanioris medicinae praeceptor Iacobus Syluius, uir acri iudicio praeditus, & in enarrando Galeno disertissimus. sed aliquis forte san nobis obijciat Galenum, cui in methodo curationis ultimum est febris: ergo omnium ultima debet esse refrigeratio. Respondeo, Galenum in generali methodo, post signa concoctionis, frigidae potu uti, ad caloris extinctionem. Item, post humorum uacuationem curare id febrilis caloris, quod instar hecticæ in solidis partibus est relictum: fieriq; id balneo, frigidae potu, & alijs refrigerantibus. Indicatio uero, quæ nobis frigidorum syruporum usum & uictus rationem humidam antea suadet, aliunde sumpta est, ut iam dixi. quin & Galenus ipse frigidis & humidis etiam inuitio tertianam alterat: & primo de rat. uict. com. 43. frigidum oxymeli ante morbi concoctionem dari iubet, & panem ex aqua primo ad Glaucon. ptisana etiam frigida est, & frigida putredini obsunt, lib. 11. metho.

Tertius incidentium & attenuantium Syruporum usus in prædictis est iam comprehensus. Superest tantum ostendere, Syruporum formulas ad eam rem apud antiquos inueniri. Nam lib 8. de com. med. sec. loc. ex succis cichorii, anethi, iridis, & aliarum herbarum, Syrupos ad uarios hepatis affectus composuerunt, Antonius

nus Musa, & alij prisci medici, quos Gale. ibi commen-
dat. Libro etiam. 9. ab Archigene componitur chelido-
nia succus cum mulsa, ad auriginem ex obstructione he-
patis: quæ uera est syrupi compositio. Ibidem ex Ascle-
piade reponuntur cynoglossæ & chamædryos succi, ad
lienofos. Huius generis sunt syrupi, qui per sputa re-
purgant, de quibus lib. 13. metho. quales sunt, mediocres
syrupi de iuiubis, & de glycyrrhiza: Galeno ptisanæ
cremor & mulsa quæ detergentia potius dixeris. Effi-
caciores uero sunt syrupi de hyssopo & marrubio: Ga-
leno, urticæ semen & mulsa, in quam coniectum sit ali-
quid acrium herbarum, quales enumerat origanum, hyf-
sopū, calamintham, pulegiū, radicem ireos Illyricæ: aut
oxymeli ex marrubio, quod uere syrupus dicetur. Alios
ad thoracem, pulmonem, iecur, lienem, & renes expur-
gandos, ex Galeno colliges lib. 5. simp. med. c. 11. & 12.

Quartus usus, diureticorum, id est urinas mouētium,
est Galeno ita familiaris, ut in febribus tertianis, quoti-
dianis, & quartanis, eis semper utatur, & in uiscerum
obstructionibus commendet, lib. 1. ad Glau. Nec est diffi-
cile ex copiosa urinas mouentium materia, dulces po-
tiones efficere, quemadmodum ex oxymelite: quod ure-
ticum facies, adiectis radicibus fœniculi, uel apiij. In so-
lo enim eo uretica ab incidētibus & extenuantibus dif-
ferunt, quod sunt efficaciora, acriora, calidiora, & sic-
ciora. Quo tempore his, & alijs omnibus sit utendum,
mox recensebo. Ad menses etiam prouocandos, syru-
pos conficies ex nepeta, pulegio, sauina, dictamo, iride,
&c.

Et lib. de cur. per uenæ se. & lib. 5. sim. med. cap. 21.

Quintus aluum ducentium usus, si Celso credimus, omnibus pharmacis in febribus est præponendus. Expedire, inquit, cibos, potionesq; componere, qui simul alant, & uentrem molliant. Nam alia purgantia pharmaca semper ipse in febribus damnat, lib. 2. cap. 12. Et Damasce. in apho. optimum putat, si ex medicina temperata cibum facere possis. Sanè, quando in principio aluus ducenda est, tutius est uti eiusmodi dulcibus potionibus, quas ad aluum ducendam nos in singulis febribus recēseimus, quàm alijs sibi inimicis pharmacis, iam læcessitam à febre naturam diripere. quod etiam notauit Aëtius lib. 3. cap. 57. nec disidet Galenus apho. 24. lib. 1. ubi ratione febris omnia eiusmodi pharmaca, tãquam noxia reformidat. Febrem intelligo continuam: nam ubi est quies, non est febris: licetq; tunc pharmacum dare. Tantum abest, ut illis assentiar, qui sublati in totum syrupis purgationes commendant: ut ego potius sublati suis purgationibus, solis uterer dulcibus potionibus. Galenum equidem, in intermittentibus purgare legi: in continuis formidare eum deprehendi, eo magis, quia, si Tralliano credimus, crassior in continuis, quàm in intermittentibus est materia: ideo purgatio difficilior. Si medicinas benedictas, tãquam non formidandas obijcias: ego eas ipsas laudabo, & in meas dulces potiones uertam. Nam eo modo quo uulgo propinantur, exosæ ægris sunt: nec natura eas ita suauius amplectitur, ut ea commoda præsent, quæ à dulcibus potionibus præstari

flari commemorauimus. Item alia ratione, propomata hæc, seu dulces potiones, crediderim ego non parui faciendas. Nam si maius sequuturum est pharmacum, non parum confert, periculum fecisse, an æger sit alio contumaci, nec ne. Item ad deijciendum eadem hora prouocasse confert, & quodammodo naturam assuefecisse. Assuesieri enim ad deiectiones possunt nutrimenti instrumenta, sexto de sanit. tuenda. Huius classis, & duarum præcedentium, communes sunt potiones illæ, generaliter uacuantes per aluum, sudores, & urinas: ut ptisana, mulsa, oxymeli, apomeli, & apij decoctum: quibus Galenus contra febriū putredinem utitur, ad detergēdū, extenuandum, & uacuandum. lib. 8. & 11. methodi.

Sextus & septimus adstringendi & roborandi usus, non admodum uidetur indigere syrupis: nec dulcium munus est adstringere, etiamsi syruos ad eam rem compositos inuenias: ut de miua seu succo cotoneorum, de absynthio, de mēta, &c. Quia enim dulcium gustu delectatur natura, cum adstringentibus dulcia miscemus, ut dulcibus refocilletur, & adstringentibus roboretur. Quin & Galenus libro. 8. metho. cotoneorum succum, aut etiam pirorum uel myrtorum decoctum, iucunditatis gratia præparat, ad uentris fluxum reprimendum. Addi octauo potest ad somnum inducendum syrupus de papauere cum aqua uiolarum. Item ad uomitum, ut mox dicemus.

His ordinatis classibus, non erit abs re, ad singula febrium genera syruos aliquot adducere, & sine syru

b   pis

SYRVPORVM

pijs alia ex Galeno remedia, ut methodo certa quisque
uti possit: & quis in usu seruandus sit ordo, plenius in=
telligat. Cum autem Galeno, cui sanguis non putre=
scit, tria sint in uniuersum genera febrium, si de bilio=
sis, pituitosis, & atrabilarijs dixerimus, omnia di=
xisse putabimur.

Primo, in tertiana exquisita, quia biliosus humor fa=
cile educitur, præparationibus ad id non egens, alte=
rantes potius exigentur syruipi. Nam ex Galeni præ=
cepto, refrigerare hanc febrem oportet, & humectare,
cum indicatio alterandi magis urgeat, quàm euacuan=
di. Præmissio igitur si opus est, leui pharmaco, aut mol=
li sine sale clystere, syruipi alterantes sunt. Aqua sim=
plex cum succo granatorũ, & saccari modico: oxycac=
cara, aqua hordei cum succo alicuius mali medici, aqua
acetosæ cum saccaro. Iuleb uiolatum aut rosatum, cum
aqua frigida in æstate. Syrupus acetosus simplex, syru=
pus de succo cucurbitæ, de portulaca, cū saccaro albo,
non cū rubeo uel melle, quæ calidiora sunt. deniq; de=
cocta & succi herbarũ frigidarũ. Quatuor semina ma=
iora frigida, cucumeris, cucurbitæ, citrulli, & melonis.
Quatuor minora, portulacæ, endiuie, scariolæ, lactucæ
et acidi omnes fructus. Simul alterantia, & aliũ ducen=
tia serũ lactis, succus rosarũ, uiolæ, pruna, tamarindi,
infusi uel decocti: succus granatorum, succus ex deco=
cta cucurbita expressus, cum saccaro. Sed & syruipos
diureticos, ex anethi, & apij decocto, probat Galenus
in tertiana, quo tẽpore abest febris, & concoctio iam
cœpit

coepit. Ait enim: Vrina uero, potionibus, in quibus o-
 pium & anethum maduerint, prouocanda. i. ad Glau-
 Quinetiam in intermittentibus omnibus, et rigoribus,
 conferunt sudores prouocantia, duabus horis ante ac-
 cessionem: ut calamenti decoctum cum castorei scrupu-
 lo, Aëtius ex Dioscoride. Apij seminis, uel aristolo-
 chie obolus cum uino: aut capilli Veneris decoctum,
 iniecto modico anethi: idq; maxime, si mox cutem illi-
 nas oleo amygdalarum dulcium, uel alio modice cali-
 do, & tepidis pannis molliter frices. Si tenaciter hæ-
 reat bilis, uel non sit exquisita tertiana, incidentia ad-
 des, cum liquore aliquo humectante: qui & ipse educen-
 dos à siccis corporis partibus humores iuuabit, altera-
 bit, & corpus fluidum reddet. Huiusmodi est iuleb uio-
 latum, addito contra pituitæ mixturam melle, illoq; po-
 tius rosato colato. Vteris & Galeni oxymelite, quod
 ipsum est syrupus acetosus cum melle: lupulo quoque
 & spica: syrupo de calamento cum iuleb rosato, syru-
 po de bizantijs cum aceto, syrupo acetoso de radici-
 bus. Deinceps quiete, & fotu præcordiorum calido, iu-
 uat Galenus concoctionem: ad quam etiam conferunt
 ptisanæ succus cum pipere, uinum hyssopite, & aroma-
 tite Dioscoridis, & syrupus de menta.

In Quotidiana, incidentium est maior usus, & ma-
 ximus in epiala ex uitrea pituita. Ad quā (post salsum
 clysterem, aut aliud pharmacum) ex oxymelitis uncijs
 duabus, cum decocti hyssopi uncijs tribus uel quatuor,
 Galenicum feceris syrupum: & efficaciorē, si sit oxy-

b ij mel

SYRUPORVM

mel compositum: efficacissimū, si sit scillinum, aut looch de scilla. Syrupus etiam de prasio, seu marrubio, contra lentam pituitam est efficax. Communia remedia sunt, pulegium, calamentum, ruta, & ex eis syrapi: & de quinque radicibus, foeniculi, apij, petroselini, asparagi, & rusci. Alia quoque urinas mouentia. Qui simul incidunt, & aluum ducunt, sunt mel rosatū, syrapi stoechados, hyssopi, scillae, cyclamini, seu panis porcini. Decocta brassicae, urticae, & galli decrepiti. Cōcoctionem etiam hic, ut in tertiana notha, licet iuuare.

In Quartana uero, atram bilem molliter initio tractare iubet Galenus. Ideo, post leue pharmacum, nos humidis alterabimus, pomis dulcibus, uuis, uino albo dulci, aqua boraginis seu buglossae, iuleb & syrupo uiolato, syrupo de pomis: alijsq; humidis, modice calidis, uel frigidis, iuxta uaria uisae bilis genera. Talia enim demulcent, exiccatam faciem alterant, & suauiter praeparant. Deinceps, salsamentis, & sinapi, & medicamento ex tribus piperibus, & diospolitico incidemus. Lienis obstructions tollemus, syrapis, de capparibus, tamarice, scolopendrio, scilla, aspleno siue ceterac, lib. 5. simpli. medic. cap. 11. Deinde ex ordine Galeni concoctio adiuuanda. frictionibus, balneis, & modicis inambulationibus. quin & detergentia ipsa & incidentia cōcoctionem adiuuant, lib. 6. de sani. tuen. Urinas quoque prouocabimus, decoquentes rutam & anethum in mulsa: quae uera est syrapi cōpositio. Syrapi deinceps propinari poterunt, qui simul extenuent, & aluum deiciant:

ciāt: ut de epithymo, polypodio, fumaria herba: uel her
bæ ipsæ cum aqua lactis, fumariæ herbæ, uel lupulorū.
Hæc methodus est utendi syrupis, & febres curandi: à
qua non dissidet ordo Galeni in curatione continentū,
lib. 11. meth. Nam diminuta per sanguinis mis. multitu
dine, obstructions tollit per ea quæ detergent, exte
nuant, & incidunt sine manifesto calore. eisdem præsi
dijs putredinem uacuat, per sudores, urinas, & aluum.
postea concoctionem iuuat, & frigidam propinat. Illud
aduerte, in quo passim erratur: nam incidere aceto in
quartana nō licet, nec oxymelite uti, nec acetosis syru
pis: cuius oppositum docuerunt Arabes. Quin & Gale
nus lieni conducere acetum ait, lib. 9. de compo. medi.
secundum locos, lib. 11. & 14. metho. & quinto simpli
cium medicamentorum. Ibi enim, quia obstruentem in
cidit & extenuat crassitiem, ratione uisceris cōuenit:
cui fermentatio non est molesta. Illis uero, quibus toto
corpore atrabiliarius redundat succus, aut qui tempe
raturam sortiti sunt melancholicam, aduersissimum ait
acetum, lib. 1. simp. med. cap. 31. Facit enim fermenta
tionem, & melancholiam attollit, atque multiplicat, ut
ait Hippocrates lib. 3. de rat. uic. & ibi Galenus iterū
ait, esse acetum melancholicis aduersissimum: maxime
mulieribus, quibus accedet uteri læsio. Hac ratione Ga
lenus in quartanis nullatenus iussit incidere aceto, sed
salsamentis, sinapi, & pipere: cum tamen in curatione
præcedenti & sequenti, oxymelitis usum commendaue
rit, in pituita & bile incidendis: alioqui enim eodem
h iij potius

SYRUPORVM

potuisset & atrā bilem incidere. Siquis igitur in atrā-
 bilarijs febribus, syrupo de bizantijs utatur, tollat autē
 minuat acetum. Syrupos hos omnes calfactos propina-
 bis, nisi hora magni aestus uel sitis in febris: tunc enim
 cum aqua frigida licebit propinare iulebos. In æstate
 etiam oxymeli frigidum, hyeme calidum, propinat Hip-
 pocrates lib. 1. de rat. uic. acut. comment. 43. Tepidos
 non propinabis: nam tepida uētriculi robur dissoluūt,
 lib. 7. metho. Qua ratione, uomitum prouocaturi tepi-
 dis utimur. Sed ad eam rem non sunt necessariae syru-
 porum formulæ: etiam si syrupus acetosus, oxymel, &
 hydromel, uomitum prouocent, maxime cum radica-
 alijs etiam rationibus licet syrupis tepidis uti, lib. 3. de
 rat. uic. cōmen. 28. & lib. 7. metho. Aliud quoque nota-
 bis: usum adstringentium, & uentriculum roborantium
 syruporum, post uacuationem conuenire: nisi sympto-
 ma cogat nos uentriculo prius subuenire. Docet hæc
 omnia Galenus. 1. ad Glau. Nam ante uacuationem ad-
 stringentia sumpta, prauos succos magis insigūt. Hinc
 in quotidiana iuxta statum os uentriculi roborat Ga-
 lenus. Nec secus in tertiana circa affectum iecur effi-
 cies. licet, ubi est proprius affectus horum uiscerum, ue-
 luti phlegmone, adstringentia quouis tempore, magis
 quàm in sola febre desyderent, ne eorum uirtus exol-
 uatur. In principio tamen febris, poteris aliquo modo
 calidis fouere. Lien non omni tempore adstringentia
 æque poscit, sed post uacuationem magis. unde initio
 quartane iubet eū Galenus mollire & laxare. Aliud,
 quod

quod hinc sequitur, nō omittendū: nepe incidētū usum,
 præsertim in diuturnis febribus, non statim ab initio
 competere: sed potius quietem & relaxationem quan-
 dam, ut deinde incidentia melius penetrēt, & relaxa-
 tam materiam elidant. Hoc sentit Galenus, in quotidia-
 na, incidentia post primos dies imperās, ut in quarta-
 na factum fuerat, & in notha tertiana. Alia ratione id
 confirmatur: nam in morbis incidimus prauos humo-
 res, ut uacuemus. quinimō incidentia ipsa urinas cient,
 per aluum & sudores euacuant: ut, ex quadam naturæ
 sequela, iam incisa & tenuata materia, uelut præpara-
 ta pellatur. Vnde solis incidētibus, & leui alui ductio-
 ne, seu uomitione, multas febres nothas cum Galeno sa-
 nabis. Cum itaque incidamus, ut sequatur eductio, hæc
 uero in materia crassa non commode initio sequatur:
 merito non mox extenuabimus, sed relaxantia cum
 quiete præmittemus, quæ extenuantibus uiam parent,
 sicut extenuantia ipsa concoquentibus. Quin & arden-
 tes febres benigne & placide initio tractandas ex Phi-
 lumeni autoritate tradit Aëtius. Galenus uero tur-
 gentiū purgationi præmittit initio extenuantia, apho-
 rismo 24. libri primi. Ad quod dici potest, extenuantia
 non solos humores, sed et substantiā nostrā extenuare,
 & colliquare actione uiolenta. quod fieri initio nō cō-
 uenit, ne ab irruente morbo naturam afflictam magis
 affligamus, et uires deiciamus, in tēpus iudicij nō suf-
 fecturas: sicut nec exquisitā uictus rationē initio statim
 imperamus, in longiore morbo. In turgēte uero mate-
 ria,

b iij ria,

SYRUPORVM

ria, ut sine magna uiolētia, purgatio adhibetur, ita extenuantia non admodum uiolenter agent, cum humor non sit ita crassus. Item, semel tantum, quasi rapta occasione, extenuantia propinabat Galenus. Præterea, quando morbus est acutus, etiamsi uires ex purgatione, & incidentibus initio affligamus, non tantum sequetur incommodum, sicut in morbo longiore, à crassis humoribus: in quo naturam ualentem seruare molimur, ut in tempus iudicij sufficiat. eò magis, quia in principio longi morbi non possemus debitum extenuantium assequi finem. nam extenuamus, ut educatio, seu bona concoctio sequatur: quod post multos dies fit in morbis longioribus.

Nihil deesse reor ad absolutum sermonem, de syruporum, seu ad purgationes præparationum, uario usu: nisi quis, etiam ad referandos singulos corporis meatus syrupos exposcat. Ad quam rem, cognoscendum primo, per quos meatus quæque pars sit expurganda: id quod tradit Galenus lib. septimo, undecimo, & decimotertio methodi, & secundo ad Glauconem. Venter enim uomitu, deiectioneque purgatur. Intestina, iocinoris caua, & lien, per inferiora. Hepatis gibba, renes, uesica, & uenæ omnes per aluum, si multo uitioso succo sint repleta: sin modico, per urinas. Cerebrum, per palatum, nares, & aures. Pectus & pulmo, per asperam arteriā. His præmissis, ad singulas uacuationes tētanda præparatio. ut docet Galenus lib. ii. metho. Nam ijs, quæ per aluū maiori pharmaco sunt educenda, uiam parabimus, mulsa,

mulsa, cibis humidis pinguibus & dulcibus, qui aluum lubricent: item clysteribus, balanis, & assumptis pharmacis: ut cassia, manna, & ceteris. Dixi maiori pharmaco: nam ad leues purgationes, non magna requiritur preparatio. Simili modo, ad maiorem uomitum parabimus, leuioribus uomitorijs præmissis: ut aqua calida, aqua hordei, mulsa, oxymelite, oleo, & ficubus recetibus copiosius ingestis. Hæc à cibo tentabimus, quia facilius tunc est uomere: deinde, si opus est, etiam ante cibum. Corpus quoque pluri cibo & quiete humectabimus: concalfaciemus manus & pedes, ac etiam partes circa os uentriculi. Deinde alia faciemus, quæ iubet Hippocrates in libro de ratione uictus priuatorum. & Paulus lib. 7. cap. 10. ubi uarios propinandi hellebori modos recenset. Siqua uero urinis educenda sunt, diureticis leuioribus uiam parabimus. sunt enim alia alijs acriora. Ad hæc, cibi multo mitiores, ut uinum album & alia tenuia. modice etiam urinas ciet dilutior mulsa, decoctum cicerum, cum radice petroselini. Quæ tussis & sputo educenda sunt, simili ratione, arteria humectata, & bechicis leuioribus, adiutabimus. Cerebro expurgando, meatus, qui per palatum & nares descendunt, errhinis & apophlegmatismis fluidos reddemus. Materie copiam ad has locales expurgationes, per singula capita tradit Aëtius, lib. 3. & Oribasius lib. 2. ad Eustadium, ex qua facile esset syropos componere. Sed quia superuacaneum id esse quis merito iudicaret, satius erit subsistere, quam in syruporum formulis æmulandis, ole-

um & operã perdere. Vna superest de liene dubitatio. scribitur enim secundo ad Glauc. Intestina per inferiores excretiones purgare. Quemadmodum & splenem & renes per urinas. Respõdeo, Galenum lib. 12. metho. aperte demonstrare, lienem non per urinas, sed per inferiora purgandum: cum nulla ab eo in renes uia pateat, nisi quid ab eo in hepar regurgitet, quod urinis possit excerni. Nec Galenus ad Glauconem oppositum docuit. Sed interpres male collocata habuit puncta in codice græco: cuius uerba sic habent: ὡς περ αὖτε, τῶν καὶ τῶ διαχωρήσειν, ὡς περ οὖν καὶ σπλῆνα. καὶ νεφρὸς μὲν, τῶν δὲ ὕδρων. id est, Intestina autem per inferiores excretiones, quemadmodum & splenem. Et renes sanè, per urinas. Dictio enim μὲν, initium alterius sententiæ in renibus facit. Hunc locum ita castigandum censebat diligentissimus ille Galeni restitutor, & de re medica optime meritus, Guinterius Andernacus, cum græce loquentem Galenum publice apud Parisios enarraret. Secunda est non contemnenda dubitatio, circa id quod de assuefaciēda ad deiectiones natura, ex sexto de sanitate tuenda, paulo ante relatū est. Nam ex usu purgantium corpora in malam trahi consuetudinem, docet Galenus aphor. 15. libri tertij. Item, non unico medicamento, sed uarijs id fieri debet: cum doceat Gale. lib. 5. sani. tuend. mercuriali, marina brassica, quam uocant soldanellam, cnico, & terebinthi resina, uicissim alium soluendam. Nam, si soli uni (inquit) assuefacta fuerit, eius uim contemnet. At, si toties in febribus

bribus deiicias, vires conuelles, antequam assuefacias.
Adde, per clysteres non commode assuefieri naturam:
quin potius eis irritata, spontaneæ excretionis obliuiscetur, ut ait Paulus lib. 1. cap. 44. Respondeo, in aphorismo loqui Galenū de iugi usu integre purgantium. Nos hic non ita, nec iugiter: sed semel aut iterum præparatoria utimur alui deiectione, si dentur induciæ. Nec assuefactio hic dici potest. Nam illa multis vicibus paratur. Nobis uel semel deiecisse sufficit, ad uiam indicandam futuro pharmaco: ne rem inconsuetam, & hora inconsuetam, moleste ferat natura, meatu præsertim non reſerato. Finē toti tractationi imponere hic potuiſſem, nisi & controuersum eſſet, quid post purgationes agendum. quā rem paucis attingere, nō ab re fore iudicaui.

Quid post purgationes agendum.
sermo sextus.

POST purgationes practici lauatiū, ab eis dictum, propinant, paulo ante cibum, quatuor uel quinque horis ab assumpto pharmaco, seu post binas, ternas, aut plures alui deiectiones. Propinant uero ptisanam, aut primum pulli decoctum, insipidum, ut celerius descēdat, nec à natura in alimentum rapiatur. Hoc præsidio utuntur ipsi, quando medicina est tertij aut quarti gradus. nam si sit imbecillior. non subest necessitas, eo magis, quia tardius ea aget: & abludente,

ABLUTIO POST

ablutente, aut detergente propinato, cogeretur immatu-
 re descēdere, exoluereturq; eius operatio. Vbi uero ua-
 lentius est pharmacum, maior est necessitas ablu-
 tionis uentris & intestinorum, ut reliquiae medicamenti uel
 acriorum humorum abigantur: & alteratio, à calido
 & sicco illata, tollatur. Eadem ratione etiam sequenti
 die clysteribus abluunt, praesertim sumpta scammonia,
 quam nocere intestinis tradit Galenus lib. 12. method.
 Nam solent eius particulae quaedam, in rugis inferioris
 intestini relinqui, quae ibi se insinuantes, pungendo te-
 nesimum inducunt. Ita practici, qui & opiatis, & conse-
 ctionibus post purgationes utuntur, ad reliquias mate-
 riae absumendas, & partes roborandas. Hippocrati ue-
 ro & Galeno alius fuit abluendi scopus, lib. 2. de ratio-
 uict. acut. & libro, quos oporteat purgare. Nam protin-
 us à pharmaco sumpto, ptisanam sorbere iubet, ut tol-
 latur oris uentriculi laesio. substantiae enim medicame-
 ti aliquid assumens os uentriculi, laeditur, & ab eius no-
 xia qualitate alteratur: quae ambo tollit sorbitio ptisa-
 nae. Damnabunt ne igitur Hippocrates & Galenus pra-
 xim neotericorum? Mihi sane non uidetur. Nam eadem
 ratione subueniunt hi uentri & intestinis, qua illi ori
 uentriculi. imo unica ablutione utrisque nostri subue-
 niunt. Nam laesio oris uentriculi non deprehenditur ita
 uehemens ante quatuor horas: nam simul cum phar-
 maco ipso propinantur odorata, & quae uocantur con-
 rectoria: ut cum scammonia, masliche & dragagantū.
 Si de laesione tamen dubitetur, tutius est ei protinus oc-
currere

currere : præsertim quando os uentriculi est calidum
& siccum. nam grauis est tunc læsio in febre acuta, &
à pharmaco calido & sicco . de quibus loquutus est ma-
gis Hippocrates. Nec id tamen sine subsidio neoterici
dimitunt. quinimo post aquæ calidæ abluitionem, etiam
succum frigidum & adstringentem mox propinant, ut
malorum granatorum, uel uisæ acerbæ. Postea uero, læ-
sioni fundi uentriculi & intestinorum, ex medicamenti
reliquijs obortæ, optima ratione uidentur succurrere .
At dices, ab Hippocrate & Galeno prohiberi abluen-
tem seu detergentem sorbitionem, in media purgatio-
ne, seu postquam purgatio cœperit. Merito quidem id
prohibent, ubi cœperit pharmacum operari : sed non
ubi fuerit eius uis explicata. Eadem ratione cibum pro-
hibent . ergo quum licebit comedere , licebit abluere .
Quando sufficiens eousque erit temporis intercapedo,
in qua ualens pharmacum suas uires exerat. Nō enim
manet in uentriculo post quatuor horas : sed per inte-
stina pulsum descendit, & descendendo humores attra-
hit : ut iam tunc liceat uentriculum abluere. Nec impe-
diet excretionem talis ablutio , imo iuuabit . impedi-
ret tamen , si immaturius adhiberetur . Itaque præ-
xim communem ego non damno . imo crederem nocere
ptisanam , si post mitia & benigna pharmaca mox
sorbeatur . sed sufficit ad uomitum arcendum pomum
mordere, aut saccarum, uel rem aliam dulcem seu purā
aquam deglutire, & faciem & os lauare . Quod post
uacuationem sit pars roboranda, præceptum est Galea-
m,

20 ABLVTIO POST PURGA.

ni lib. 7. simplicium medicamentorum, capite de centu-
rio maiore, & passim in libro de compositione medica-
mentorum secundum locos, secundo ad Glaucon. &
decimoquarto methodi. Sed postquam consue sermo
noster progressus est, addam rationem doseos, seu modi
medicamentorum, inter ueteres, & neotericos tam ua-
riae: cum ea ex usu dictarum sorbitionum colligatur.
Nec dubitare ego, cuiusuis medicamenti maiorem do-
sim propinare, quam nostri propinent, si mox detergēs
& abluens sorbitio sequatur. quoniam ea celeriter de-
scendere pharmacum coget, eiusq; uires & nocumenta
reprimet. Quem morem antiqui seruantes, maiores
tuto propinabant medicamentorum modos, quam nos
audeamus. Sed iam receptui canere, & nostro libello
finem imponere, tempestiuum uidetur.

FINIS.

